ANTON ILICA

LUCIAN BLAGA

METAFORA IUBIRI

ARAD, Multimedia, 1999

Cornelia Blaga

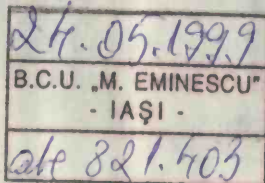
Lucian Blaga

AUTORUL ne propune o carte ciudată. Cititorii înzestrați cu apetență pentru clasicitate – care adeseori se conotează în rigoare și pedanterie –, vor avea surpriza unei atitudini nonconformiste. Aici, Luciana Blaga cadențează în splendide cantilene de iubire, liricele sale "dezvelindu-și", aproape cu impudoare, grațiozități și ispite încântătoare și nebănuit fremătânde. Filosoful nu mai lasă nici o îndoială ascetică, pentru că, în "metafora iubirii", Lucian Blaga este adânc îndrăgostit, candid și mătăsos, un adolescent cu aleanuri prelungite. Poemele își arată o nouă splendoare, ieșită de sub faldurile, la fel de încântătoare, ale unei lirici meditative, "grele" și adânc mitizate. Este un nou Blaga, îndrăgostit, prins în mrejele erosului, încât textele par scrise cu însăși iubire.

Eseurile, care completează volumul, mărturisesc o mai veche pasiune pentru Lucian Blaga. Au ele însele idilismul celui îndrăgostit de lirica poetului din Lancrăm, ajuns să-și așeze Aradul în biografie.

Generației actuale de adolescenți – nu prin vârstă ci prin capacitate de naivizare – i se propune un altfel de Blaga, un Lucian încântat de armonia pașilor calzi și înflăcărați.

Conf. univ. dr. Lizica Mihuț

Aprins de lumină sau cenuşă de îngeri

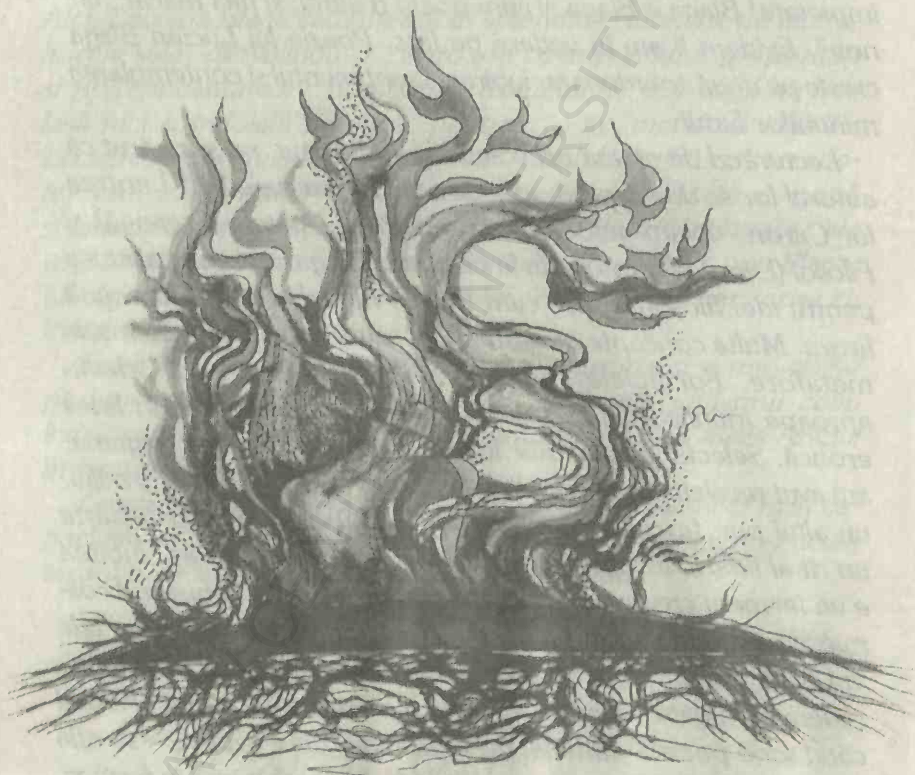
Titlul volumului vă propune un alt fel de Blaga. De ce? Ce împietate! Blaga e Blaga și cum poate fi altfel, și nici măcar „un nou". Evident îl am în vedere pe liric. Poezia lui Lucian Blaga crește pe două coordonate: iubirea – sentimentul și contemplarea minunilor lumii.

Lecturând de atâtea ori volumele cu poeme, mi s-a părut că autorul lor se dedublează, așa cum însuși „se rupe", în Luntrea lui Caron, volum autobiografic, în Poet (Axente Creangă) și Filosof (Leonte Pătrașcu). În lirică, Lucia Blaga exprimă pasiunea pentru idei filosofice, așa cum textele filosofice dispun de mult lirism. Multe concepte ale sistemului său filosofic sunt ele însele metafore. Formulele „poet-filosof" și „filosof-poet" devin aproape inutilizabile. Și totuși Lucian Blaga este altul în lirica erotică. Selectând „poemele iubirii" din opera poetică blagiană, am avut revelația frumuseții lirismului, am auzit glasul unicornului, un altul pur, fascinant, amețitor și spiritualizat. El mărturisește un rit al iubirii, încapsulat într-un suflet amețit de alean. Iubirea e un ferment creator, stimulent de „con-topire" cu misterul cosmic, cu existența arhetipală. „Foile parfumate ale scrisorilor tale îmi sunt aripile cu care zbor", mărturisește poetul Corneliei, „edera minunată", care mi-e unicul și cel mai sfânt gând". Numai când scrie poezii – stimulat de suprema ardere a iubirii – se află sub zodia bună. Vă propun un Blaga îndrăgostit trăind în farmec, încântare, vrajă, și cu asumarea gândului de a nu muri „înainte de a muri". Lirica erotică este însăși firea („a fi") poetului, mântuindu-se în rostul său terestru.

Vă propun să ne contaminăm de arderea unui suflet liric însetat de miresme și de transcendență:

„Setos îți beau mireasma și-ți cuprind obrajii cu palmele amândouă, cum cuprinzi în suflet o minune". Suntem chemați de Lucian Blaga să ne așezăm într-o metaforă a iubirii.

A.I.

Aprins de îngeri

Pierderea şi regăsirea sinelui

Lucian Blaga si-a depănat existența în dimensiunea creației lirice și într-un discurs filosofic. Voi comenta pierderea și regăsirea sinelui, văzute ca simboluri ale dublului, atât în postura unei simetrii ontologice cât și ca dramă a conștiinței. Cochetarea cu transcendența, acuzat mistică, a sistemului *filosofic* al autorului Trilogiilor alunecând, sub „ucaz moscovit „, în „râpile roșii" și asumarea *lirismului* afectat de obsesia moralității erotice devin provocări hermeneutice și îndemnuri la reevaluări. Argumentele sunt preluate din textele autobiografice (Hronicul... și Luntrea lui Caron) care se corelează cu proiectarea experienței cotidiene într-o dimensiune estetică (Poemele luminii, Nebănuite trepte, Cântecul focului). Ideea studiului este sugerată de efortul Eu-lui de a-și regăsi echilibrul dincolo de condiția umană, căutându-și perechea în imaginile simbolice ale operelor de artă, în oglindă, în „celălalt".

Când Sinele alunecă dintr-o gândire carteziană, el se miră metafizic. Pierzându-și cumpătul, Sinele se regăsește într-o altă identitate, postură în care imaginația caută o nouă dimensiune de individualizare. Numai așa, se detensionează într-o emergență sacrală, în câmpul de așezare corelativă cu Celălalt Tărâm, iar Sinele își caută / așteaptă identitatea într-o estetică.

Dualitatea existențială se regăsește în miturile cosmotice, care cuprind „dublul" într-o arhitectură filosofică. Astfel lumea este determinată „să se deschidă", să – și despoaie valorile axiologice considerate „paradigme ale tuturor activităților omenești" [1]. Imaginarul desenează realități ciudate, orânduite într-o altă lume, transcendentă, paralelă sau intersectată.

O legendă mitologică explică ontologia dublului: Plutind pe apele originare, Dumnezeu, văzându-și chipul urâțit de încrețirea

valurilor, dă imaginii sale dublate numele de Diavol. Mitul dublului și-a putut începe cariera, amplificându-se, mai apoi, în identități înstrăinate, în imaginea gemenilor, a umbrei, a existențelor transcendente, a androginului, a misterelor metempsihotice, în simbolistica drumului spre moarte ș.a. Adică a unei întregi morfologii metafizice, nălucitoare și solemne, deopotrivă înspăimântătoare și entuziaste.

Lucian Blaga explică, într-un eseu, eresul bogumilic al lui *Fârtate* și *Nefârtate*, credința dualistă, conform căreia la geneza lumii au stat binele și răul – ca frați -, ființe din aceeași tulpină, adică Dumnezeu și Dracul. Personajul cu numele Bogumil din teatrul Meșterul Manole are aceeași conotație.

După ce și-a conturat o distinctă voce poetică și filosofică, Lucian Blaga *este nevoit*, după 1948, să reintre în „tăcerile" sale. Biografia i se amputează sub stresuri și amenințări, iar „într-un bârlog al lui Faust" îndură consecințele și suportă înstrăinarea de propria identitatea creatoare. Personalitatea i se comprimă într-un univers controlat de inhibiții existențiale, într-un fel tragice. Realitatea se surpă asupra unui destin. Creația sa *filosofică* este condamnată la risipă, iar cea *poetică* intră într-o hartă a obsesiilor. Omul își observă neputincios drama înstrăinării de propria sa creație. Mai mult, Lucian Blaga „se separă" de Sine, de imaginea sa creatoare ca să-și poată proteja viața sa terestră (și a familiei). Cum asemenea anxietăți de separare se refulează ca reverberații ale unor traume cenzurate, Lucian Blaga își detensionează criza (sufletească) în „romanul" – jurnal pseudoieroglific – *Luntrea lui Caron* (scris 1951-1953, rescris 1956-1958, publicat 1990)[2]. Temporal, autorul transferă în text atmosfera unor ani becisnici (1944-1950), cu numeroasele avataruri politico – sociale, care victimizează conștiințe și provoacă traume existențiale. Cum Lucian Blaga, în textele dramatice *(Tulburarea apelor, Daria, Cruciada copiilor)* „a elaborat" asemenea recluziuni, iar personajele aveau conduite refulante, în *Luntrea lui Caron*, autorul devine, el însuși, personaj obligat

de conjuncturi negative la un comportament sacrificial.

Autorul își maschează instanța în două personaje: Axente Creangă și Leonte Pătrașcu, adică Poetul și Filosoful. Axente și Leonte – frați gemeni – se retrag din fața „tăvălugului roșu" în spații de protecție: Poetul la munte (în zariștea metafizicului), iar Filosoful în satul natal (în zariștea copilăriei). Retragerea din timp este compensată de seducția spațiului, montan și matern, unde vremea se ucronizează, iar eternitatea se proiectează. Este o închidere metaforică în „arca lui Noe", pentru a evita confruntarea inegală cu „drama vieții noastre istorice"[3]. Cele două personaje gemene, ca secvențe epice ale „dublului", au destine diferite.

Cuprins de o depresie gravă, *filosoful* Leonte se reîntoarce în satul natal al „gemenilor", Câmpul Frumoasei, ca să-și protejeze/recupereze destinul pierdut. Este o „întoarcere în arhetipal sub obsesia „ocularelor chemări ale mumelor" în această „anvelopă mitică"[4]. Înzestrat cu imaginație speculativă, el născocea viziuni filosofice, precum și o seamă de metafizici: „Metafizica a fost totdeauna pentru el ca o patimă și ca o beție. Și era o părere a lui că Metafizica, în desfășurarea ei istorică, cuprinde supremele basme ce le-a plăsmuit spiritul omenesc"[5]. Toată această viziune despre spiritul românesc (exprimată în eseurile din *Trilogia culturii*) ajunge, în noile confuzii sociale, la limite descumpănitoare, fiind condamnată de „ucaz moscovit" la răstignire și tăcere. Ființa se încapsulează, devenirea (în sensul lui C. Noica, adică heraclitian) se anulează, oprind desfășurarea simfonică a sistemului său filosofic („sistemul meu de filosofie se desfășoară simfonic", mărturisește L. Blaga lui Mircea Eliade)[6]. Ființa fără devenire nu mai suportă lipsa de sens a existenței nici măcar aici în monada eternității, „în satul ancestralelor lacrimi fără moarte"[7]. Leonte se sinucide, aruncându-se în râpele roșii, „niște formațiuni geologice bizare ca o arhitectură de poveste"[8]. Astfel se reproiectează tragic în sine însuși, căutându-și imaginea în fereastra telurică – „rana pământului" – către lumea spiritelor, „plecând" de bunăvoie în Țara Vâlvelor – în Infern. El își exercită practic propria

, reintrând „în uterul" lumii, în „întunericul" mamei:
Nu știu nici azi pentru ce m-ai trimis în lumină.
ımai ca să umblu printre lucruri
să le fac dreptate spunându-le
e-i mai adevărat și care-i mai frumos?...
e m-ai trimis în lumină. Mamă,
m-ai trimis" (*Scrisoare*)

Blaga a suportat apăsarea dramatică și dilematică a n „moartea" Filosofului, Poetul va deveni eliberat și ua inhibițiile: „omul are o existență dublă, una în erceptibilă, cealaltă în imaginea sa invizibilă, care ră numai după moartea sa"[9] te, care supraviețuiește, vedea în Leonte (filosoful ia „conștiință vie", fiind convins că gemenii sunt (Fârtate și Nefârtate), iar el constituie demonia oare a perechii. Perechea poet-filosof reface ca mister, cu fanicul luminiscent și cripticul nștient, poetul adună „dorințele, pornirile, ate blamabile" (P. Jung, *Puterea sufletului...*), l construiește metafizica sacrului, purtând îngerilor. Omul nu se poate rupe de fratele ra sa, de obsesiile sale refulate, decât în regulă, Nefârtatele, metafora diavolului și gnoră principiile morale și estetice (vezi și i Faust), el fiind înzestrat cu energie, pe ă inhibiții, pentru păstrarea desenului

gemeni, atunci când are loc separația, tătorul demoniei, adică Poetul. E o uperare voită a esteticii, sub stimulentul an și al timpului sacral („veșnicia s-a itul liric prin intermediul femininului *lteanu* -, la rândul lor, personaje nplementară ciudată. Octavia era

Moar
salvatoar
creația,
timp" (*Arc*
creație, c
exprimând
va avea în pe
reactualizeaz

Concluzia
sinelui prin a
compensată pr
încredere și de
și în înfrângerea
aceeași capsulă id
spre lirism – ins
univers"[28]. Regăsi
reîntoarcerea spre
are efecte purificat

NOTE BIBLIOGRAFIC

1) Mircea ELIADE- *Aspec*
2) Lucian BLAGA- *Luntre*
3) Ibidem, p.43.
4) Simion MIOC – *Mo*
Timișoara, p. 163.
5) Lucian BLAGA – *Hron*
București, p. 27.
6) *** *Lucian Blaga – cunoa*
Cartea Românească, București
7) Simion MIOC

soția unui fost popă – retras la un pod plutitor, pe care asemenea lui Caron – îl mânuia. Licențiată în teologie, având înzestrări labile de versificare, dar cu o senzualitate ereditară („plină de teologie și de nostalgii oceanice"), Octavia „năvălește", cu agresivitatea-i „*tahitiană*", în universul liric al Poetului, descumpănindu-l ca om, însă recuperându-l pe creator. Popa Vasile și Octavia sunt „brodnicii", care trăiesc lângă apele diavolului, într-o imprevizibilă izolare teologică. Asemeni lui Leonte, Octavia va sfârși sub gheață, după ce-și etalează „aleanurile oceanice", dansând goală, delirant și ispititor, în oglinda de priviri a Răspopitului și Poetului. După ce *brodnicul* traversează, în acea noapte nălucitoare, un cioban – diavolul – ale cărui oi se transformau în lupi –, Octavia se aruncă sub apele înghețate. Abia acum – după o experiență indirect tragică, Poetul se resacralizează, pare eliberat de demonia femeii și purificat pentru ascensiunea pe o nouă dimensiune creatoare. Ana Rareș devine imaginea angelică, simbolul „schimbării la față" a lui Axente. Când cei doi se retrag la Căpâlna (o izolare vinovată), la căsuța de bârne „tăinuită într-o adâncitură subt o sprânceană de pădure", poetul notează: „aceasta este întâia duminică a vieții mele". Prin Ea, Poetul își regăsește apetitul creator, în acel spațiu silvestru, „cuib de refugiu și loc de lucru poetic", iar Ana – erosul metafizic – se întrece a-i deștepta stihuri și a-i zămisli o stare lirică: "Ajung nu știu cum dintr-o dată pe linia lirică cea mai lăuntrică a poeziei. Și poezia crește, fără efort; se rotunjește, rămânând totuși deschisă într-un fel. Și iarăși mă mir, căci mi-a căzut în palme ca un rod copt, când nici nu mai speram asemenea cules. Repet versurile în gând, ca să mi le fixez. Vreme de zece ani, cât au durat zbuciumul, neliniștea, focul războiului, și apoi tumultul răsturnărilor, poezia a încetat în mine. Și acum, pe neașteptate, poezia îmi calcă pragul. Și totul mi se pare de bun augur. Mă copleșește simțământul că o dată cu izvorul vieții am regăsit și izvorul poeziei. Le-am regăsit? ...lu. Le-am găsit. Căci sunt altele decât cele ce mi-au silit cândva ...nța să cânte"[10]. Redescoperirea sinelui și așezarea lui în stare

de grație constituie temei pentru *Cântecul focului*, ciclul liric de excelență, dantelat într-o țesătură elegantă, nouă și grijuliu fasonată:

„Cu alesături de aur
timpul curge prin albastru"...

Textura lirică este o prelungire a cotidianului în cuvinte, dar acest cotidian nu este o existență oarecare, ci una regală, de împlinire în perechea erotică. Iubirea devine o formă de cunoaștere, fiind astfel nu numai un act de identificare a Sinelui cu un obiect (dinafara sa), ci și un act de creație, ca impuls de depășire a Sinelui. Iubirea e cunoaștere și așișderea creație:

„A cunoaște. A iubi.
a cunoaște-nseamnă iarnă,
a iubi e primăvară". (*Primăvară*)

„Schimbarea zodiei" instaurează „un alt mod de a fi al omului în univers"[11]. Diagrama sentimentală înregistrează o linie senină, pozitiv creatoare, buclele de extazuri alternând cu dantelării elegiace. Nici măcar nu este o supraviețuire, ci regăsirea unui nou „nimb al Ființei"[12].

În raport cu Erosul, Poetul are o atitudine de fascinație și uimire. Iubirea are efectele unei proiecții cosmice, a unei voințe exemplare de a exista într-o înflăcărare exemplară. Sinele iese din identitate, căutându-se dincolo de individuație și limitele acesteia; sufletul „aprins în valuri de lumină" se contaminează de cosmic, găsindu-și sensul participativ la gesturile sacre (vezi *Poemele luminii*). În absența Erosului stimulativ, lirica blagiană e dominată de „zborul frânt și fumul căzut"[13], când *Pașii profetului* se înfrigurează *în marea trecere*, *paradisul* este *în destrămare*, *tristețea-metafizică*, *cântăreții-bolnavi*, iar sufletul adormit (*laudă somnului*) se află *la cumpăna apelor*. Reîntâlnirea cu Eros-ul coincide cu recuperarea *nebănuitelor trepte*, a treptelor cosmice ale iubirii, care duc spre beatitudinea paradisiacă; este starea lirică prin care Sinele participă, în chip entuziast și plenar la cântecul magic al Universului. Dacă înainte fetele se îndrăgosteau de balaur, acum inorogul este ispitit la

Curtea Frumoasei, este atras de Domnița în Țara Bârsană. Iubirea, suprema ardere, devine „factor cosmic"[14] gest în care sfârșitul coincide cu începutul, ființa se regenerează ca o „trezie și ca o înviere"[15].

Cuplul erotic s-a conturat prin *ardere*, „motiv central blagian", ca într-o „euforie a schimbării spirituale"[16]. Trupul tânăr „ de vrăjitoare-mi arde-n brațe", rostuiește liricul, în zori – când ziua va aprinde noaptea – cuplul e „ars" în cenușă, polenul e jar îndurat de flori, în *Joia focului* (ținut imaginar – de rai – al dragostei) arde patima; toate sunt foc și arderi:

„Rareori numai sfârșitul nu e cenușă.
Cât e întinsul și-naltul luminii,
Dumnezeu singur arde suav câteodată prin tufe
fără de-a mistui. El caută și mângâie spinii.
Astfel noi ardem, iubito. Altfel ne este ardoarea.
Cât e întinsul, cât e înaltul,
noi ardem și nu ne iertăm,
noi ardem, ah, cu cruzime-n văpăi,
mistuindu-ne unul pe altul". (*Cântecul focului*)

Lirica erotică vădește „o lărgire a ființei"[17], atât prin ipostaza sa arhetipală (și deci estetică) cât și prin elanurile de vitalitate. Eul nu se mai lenevește în tăcere și somn, ci caută punți spre polenizarea corolelor de minuni ale eternității. E „o stare de combustie totală[18], de exaltare, de mistuire, de trăire metafizică. Aceasta se poate realiza numai după o reducție fenomenologică de personalitate. Poetul se des-leagă de Filosof, Octavia, cea înzestrată cu simboluri ambigui, e „chemată" de ochiul diavolului, pentru ca Axente să-și regăsească Lira prin Ana, „mângâierea apelor", femeie eterică, molipsitoare de focul cel mare, capabil de cântec și ușurare. Are loc o ciudată împerechere între Leonte – divinul și Octavia – diabolica, pe de o parte, (unirea prin moarte) și Axente – demonicul cu Ana – îngerul (unirea în creație). Ciudata unire în cruce a sacrului cu profanul, a binelui cu răul, a fârtatelui cu nefârtatele derivă din păcatul ontologic al omului

...iar El a r...
...cea ispititoare a Ei. At...
...tărâm, perechea este refăcută...
...te – Octavia, respectiv Ana – Axente) înt...
...cipiu al unificării în ardere"[19]. Cum Ei sunt fețele acelui...
iar Ele sunt fețele aceleiași, Cuplul cuprinde dimensiun...
senzualului deopotrivă cu cea a angelicului, a divinului cu...
diabolicului. În modul de constituire, se încheagă iluzia unu...
pierdut în perechea sa, a lui Unu topit în Celălalt. Perechea n...
se disociază decât într-o iluzie didactică, spre a releva partea...
acaparatoare de fluxuri negative, acea purtătoare de otravă în...
vederea purificării și detensionării. Fiecare se oglindește în...
Fiecare, asemeni vizitatorului din Muzeul Etnografic din Geneva, care trecând printr-un coridor al oglinzilor ciudate, își vede halucinant imaginea proprie, bizar schimbată de oglinzi ciudate.

„Iubirea este al doilea surâs al tragediei noastre", afirma Lucian Blaga, într-un aforism[20]. Primul surâs ar fi creația. Nici „un surâs" nu poate fi scăpărat, acum, fără iubire, pentru că ea devine izvorul creației: „păzește tu izvorul să nu se usuce", își roagă femeia. Abia acum, Erosul se exprimă într-o senină adorație, în beatitudine și încântare, în farmec și extaz. „Erotica nu mai este contaminată de marea trecere"[21], iar fata necunoscută din poartă poate fi implorată să nu lase „să mor înainte de a muri" (*Fata necunoscută...*). Erosul este eliberat din Idee, iar „forța sa înnoitoare a înfrânt pe Thanatos"[22].

Obsesia dihotomiei iubire-moarte – o ciudată imagine a dublului – a fost exprimată de Lucian Blaga într-un aforism tânăr: „Dintre toate metafizicile, metafizica inimii are mai multă statornicie... Oricâte speculații am face, inima își cere drepturile și viața răsare dintre ruinele cugetării"[23]. Cugetarea filosofică – amputată și anulată de vremuri oblice – nu împiedică exprimarea iubirii „ca spor existențial"[24] sau ca act de creație. Iubirea și creația sunt metafore ale creației: prima a ființei, a doua a existenței. Omul iubește ca să (pro)creeze și creează ca să existe. Lipsa iubirii este receptată ca o rană existențială, așa cum Blaga ...a aminti într-o adorabilă amintire lusitană:

„Ce profeție-n zarea iubirei
Fost-a atuncea

eaintire-i
înintire
n i nesațiu
, el Rio
spațiu (s.n.)

(*Bocca del Rio*)

ul, iar gândul se liniștește. Iubirea devine „soluție elinişti"[25]. Vocația erosului nu este fericirea ci care stimulează cuvântul „ridicător peste rosul, prin capacitatea sa stimulativă, este ă nu diminuează neastâmpărul gândirii, nțe genetice: „erosul reînviat în ființa umană nță o funcție de regenerare, tocmai întrucât l și spațiul mitic"[26].

mă încumet să o exprim este că pierderea ea dimensiunii filosofice a sinelui, este sirea sinelui într-o nouă lumină lirică „de e în supraviețuirea prin iubire și creație a neantului"[27]. Cu alte cuvinte, dar în focalizarea metaforei spre lirism – numai ză „un alt mod de a fi al omului în elui, prin iubire, coincide, la Blaga, cu m de viață solar, în care arderea firii

ului, Editura Univers, București, 1978, p.13.
on, Editura Humanitas, București, 1990.
rice interbelice, Editura Amarcord,
ântecul vârstelor, Editura

8) Lucian BLAGA - *Hronicul...*, p. 197.
9) Otto RANK - *Dublul. Don Juan*, Institutul European, 1997, p. 74.
10) Lucian BLAGA - *Luntrea lui Caron*, p.414.
11) Mircea BORCILĂ - *Dualitatea metaforicului și principiul poetic*, (în) *Eonul Blaga-întâiul veac*, Editura Albatros, București, 1987, p. 270.
12) Simion MIOC - *Op. cit.*, p.167.
13) George GANĂ - *Introducere* la vol. *Poezii*, Editura Cartea Românească, București, 1995, p. 29.
14) Eugen TODORAN - *Lucian Blaga - mitul poetic*, Editura Facla, Timișoara, 1983, p. 326.
15) Lucian BLAGA - *Geneza metaforei și sensul culturii*, (în) *Trilogia culturii*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969, p. 364.
16) Simion MIOC - *Op. cit.*, p.166.
17) Idem, Ibidem, p. 163.
18) Melania LIVADĂ - *Inițiere în poezia lui L.Blaga*, Editura Cartea românească, București, 1971, p. 112.
19) Eugen TODORAN - *Op.cit.*, p.347.
20) Lucian BLAGA - *Elanul insulei*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p.152.
21) George GANĂ - *Opera literară a lui Lucian Blaga*, Editura Minerva, București, 1976, p.342.
22) Alexandru TĂNASE - *Lucian Blaga - filosoful-poet, poetul-filosof*, Editura Cartea Românească, București,1977, p.394.
23) Lucian BLAGA - Încercări filosofice, (ed. Anton Ilica), Editura Facla, Timișoara,1977 (Gânduri, 1915).
24) George GANĂ - Idem, p.234.
25) Ibidem.
26) Ion POP - *Lucian Blaga, universul liric*, Editura Cartea românească, București, 1981, p.79.
27) Angela BOTEZ - *Dimensiunea metafizică a operei lui Lucian Blaga*, Editura Stiințifică, București, 1996, p.347.
28) Mircea BORCILĂ - *Loc. cit.*, p.270.

NOTA: Toate textele lirice folosite sunt preluate din Lucian Blaga - *Opera Poetică* (ed. George Gană și Dorli Blaga), Editura Humanitas, București, 1995.

„Arca", Arad, nr. 3-4-5, 1998

Bunăvestire pentru Lucian

Textele lui Lucian Blaga frământă sufletul mereu mai aprins și gândul mereu mai înalt, pentru că au strălucirea mitului și opacitatea misterului. Ademenitoare ca niște sirene cântătoare, ele ispitesc lectorul într-un labirint întortocheat de subtilități până la minotaurul întronat într-o metaforă subțire, ca un fir de gând îndrăgostit. Atunci când vreun cuvânt nu se lasă îmblânzit și abătut de la sensul său lumesc, Poetul îl știe așeza într-un bloc de metafore ca să-i dea nimb de grație, conturat într-o supremă ardere.

Să citim împreună catrenul VII:

„O fată frumoasă e
o închipuire ca fumul
de ale cărei tălpi, când umblă,
s-ar atârna țărna și drumul".

Nici un cuvânt nu-și ascunde sensul și nici nu intră cu vreun altul în combinații semantice imprevizibile capabile să emane parfumuri tari și exotice. Dar definirea fetei frumoase ca un fum personificat – care umblând – atrage iubirea țărânei înflăcărate și a drumului visător determină o stare fascinantă și uimitoare, asemeni unui act magic. Nici o metaforă „mică", dar strofa întreagă e grațioasa metaforă a încântării lumii în fața creației. Și acea metaforă pe care însuși o amintește pentru „semnificația revelatorie":

„Soarele, lacrima Domnului
Cade în mările somnului".

Nici un cuvânt tabuizat, dar ilustra imagine vizuală are conotații subtile, misterios de limpezi și sacrale.

Vă mai propun să intuim bucuria primăvăratică a florilor de măr mirate de farmecul căderii polenului în potire: „Pulberea

de aur" plutește în preajmă, nimeni nu se miră, iar „jarul" e îndurat de „toate florile de măr, în dulci suferinți".

Dar cine împrăștie focul și determină bucuria florilor de măr, speriate oarecum de rod? Cine aduce caldul, cutremurul fecundativ? E acel zburător al fetelor pubere îndrăgostite, e vântul „nevăzutul voevod", cu chip de arhanghel, „fără trup și fără mâini". Bucură-te floarea mărului, bucură-te"- ar fi spus Poetul, căci Rodul e Bunăvestire Dumnezeiască.

Rodul – ca un har – e îmbrățișare devoratoare, e contaminare cu sacru, e „flacără de ardoare" ce con-topește și vindecă de fericire eu-rile. În această înflăcărare cosmică nimeni nu e singur, toți suportă lumina fierbinte a sacrului într-o vitalitate debordantă, adusă pe geană de IUBIRE.

Când îndurăm opacitatea condiției tragice, consecința căderii pe noi a cenușii îngerilor arși pe ruguri, putem recupera „albastra văpaia" a fericirii în spațiul vindecător al pădurii („o imensă orgă vegetală"), muntelui, satului arhaic unde mitul păstrează muzicalitatea și armonia ontologică a creației.

Deja după o aventură lirică exemplară, poezia blagiană, rotunjită în vorbe și gesturi solemne, se lasă brăzdată de tinereți eruptive pe măsură ce anii trec și așază nimb pe fruntea Lui:

„Și umblă zvon că noaptea câteodată
când stă pe întuneric în chilie
văpaia i se-aprinde pe la tâmple".

Astfel, putem mărturisi începutul veacului doi al zborului de tăceri arzânde („Tăcerea-mi este duhul"). Puțin înaintea orizontalității sale sub piatra funerară din Lancrăm („Crâng") a scris începutul unui basm despre destinul său, într-un Cântec pentru anul 2000:

„Mai aminti-mă-va un trecător
Vreunui străin, sub ceasul lor?
Nu cred să mă vestească cineva
Căci basmul ar începe-așa:
Pe-aici umbla și el și se-ntorcea mereu,
Contemporan cu fluturii, cu Dumnezeu".

Acum în preajma anului 2000, plăsmuirile de cultură ale lui Lucian Blaga se împrăştie („ca un har") printre sufletele îndrăgostite de diafanul poetic şi atrase de transcendenţă.

— 1995

Lucian Blaga
IV

Câteva însușiri ale lui Lucian Blaga dau garanția reprezentativității sale în literatura și cultura românească; capacitatea de metaforizare și receptivitatea – în sensul de amplă deschidere spirituală – față de cultura europeană sunt repere fundamentale și temeinice, de recomandare a scriitorului, autor al unei opere profunde și adânc valorizatoare. A scris peste 500 de poezii lirice, 10 drame, un roman (Luntrea lui Caron), proză memorialistică (Hronicul și cântecul vârstelor), 26 de volume filosofice, 6 volume de eseuri și aforisme, a tradus „Faust" (de Goethe) și alți câțiva poeți importanți ai literaturii universale. A debutat la Arad în poezie (Pe țărm – în ziarul „Tribuna" – 1910), în filosofie (Reflexii asupra intuiției lui Bergson, în ziarul „Românul" – 1914), a publicat alte 10 eseuri filosofice în presa arădeană („Românul" și „Pagini literare" – (1914-1916), numeroase grupaje de aforisme, precum și două volume despre aspecte ale noului curent artistic european – expresionismul: Fețele unui veac (1925) și Ferestre colorate (1926).

Activitatea diplomatică (1926-1939) în diferite capitale europene i-a prilejuit o benefică deschidere către mișcarea de idei a timpului, lăsându-se ispitit de curentele vieții artistice și științifice europene. Și-a durat un sistem filosofic bine motivat de specificul „spațiului mioritic" și de aspirația transcedentală ca năzuință universală a oamenilor îndreptați cu privirea spre stele. A inventat o terminologie filosofică, iar conceptele de Marele Anonim, Cenzura transcedentă, Cunoașterea luciferică, minus – cunoaștere, spațiul mioritic și multe altele îi aparțin.

Revenit, în 1939, în țară se stabilește la Cluj ca profesor universitar pe catedra de „Filosofia culturii". Va fi academician

dominând, ca personalitate, viața spirituală a Clujului și a țării, manifestându-se în continuare ca spirit poetic, creator. După 1947, refuzând să-și recuze o parte a operei – mai ales filosofia – i se retrage titlul de profesor universitar și academician, ajungând într-o bibliotecă, unde, ascuns în „bârlogul lui Faust", va traduce celebra dramă a lui Goethe.

În 6 mai 1961 moare, iar în 9 mai în cimitirul bisericii din Lancrăm – (Alba) – locul nașterii sale – va fi așezat sub o piatră funerară în dreapta tatălui – Isodor și a bunicului Simion, foști preoți. Peste timp, alături de el, va fi și Cornelia, fostă Brediceanu, originară din Lugoj, soția omului și protectoarea scriitorului Lucian Blaga. S-a reîntors „la obârșie, la izvor" în eternitatea satului, după ce a îmbogățit corola de minuni a lumii cu cantilene patetice, cu lirice despre „marea trecere" și „nebănuitele trepte", cu o configurație poetică tâlcuitoare și încărcată de neliniști.

Privirea sa scormonitoare, sufletul flămând de metaforă, mintea fascinată de frumusețea zborului filosofic au generat o creație faustică transcendentă și lumească, sacrală și profundă, demonică și divină, senină și tragică, românească și universală, misterioasă și mitică, criptică și fanică, paradisiacă și „bolnavă", diafană ca un cântec și arzătoare ca o tăcere.

1995

Lucian (autoportret) Blaga

Lirismul ca atitudine poetică este un autoportret spiritual. Lucian Blaga se exprimă pe sine, își exprimă sufletul uimit și scormonitor în întreaga creație lirică. Formația sa genetică și intelectuală o explică în „jurnalul" Hronicul și cântecul vârstelor, o fascinantă explozie de sinceritate și asumare. În cele, să zicem, zece volume poetice (de la Poemele luminii – 1919 – până la Mirabila sămânță – 1960), Lucian Blaga își transmite sentimental oscilația între sacru și profan:

• la început, poezia e explozie lirică, e sentiment proiectat în cosmic, e iubire spiritualizată; „lumina" iubirii îndeamnă la vitalism, sete de viață și păcat, e pasiune flămândă asemuită cu o flacără cosmică;... e beție de zbor debordant spre stele:

„...eu port
în suflet stele multe, multe
și căi lactee".
(Mi aștept amurgul)

• mai apoi, sacralitatea va fi estompată de impresia unui „paradis în destrămare", de căderea în haos, de tragedia omului într-o lume îmbolnăvită, desacralizată, agonică, trăind apocalipsa „zborului frânt" și a „fumului căzut". Lumea e stăpânită de semnele morții, de forțele malefice, de somn și cumpănă: e vremea „marii treceri" și a „tristeței metafizice":

„Lumi comprimate,
lacrimi fără de sunet în spațiu
monalele dorm".

• prin „nebănuitele trepte" se recuperează spațiul originar al luminii, lumea devine transparentă permițând să se vadă puterile cosmice, dar și satul, muntele, pădurea – simboluri de purificare. Iubirea reapare în beatitudine și fremătătoare, sacralizată, căpătând exuberanță și ardere. Și totuși, există

Cântecul focului dar și Corăbii cu cenușă, adică exuberanță („foc") și melancolie („cenușă"):

„De când viața mea te știe
O suferință port mereu:
Frumusețea ta-i o poezie,
pe care, n-am făcut-o eu".

Evoluția liricii de la exuberanță la un gând elegiac, de la „foc" spre „cenușă" va fi reechilibrată într-o împăcare a poetului cu dihotomiile „marea trecere" – „împărtășirea din sacru", tăcere – cântec, profan – sacru.

* * *

Poetul Lucian Blaga are cinci lirice în care își face propriul autoportret la vârste diferite, biologic și creator: Biografie, Monolog, 9 mai 1895, Autoportret și 9 Mai. Ele redau puritatea și candoarea unui suflet ce se privește în oglindă, naiv și confesiv. Biografie mărturisește apetența artistului din tinerețe spre erupții lirice luminoase, fluide, precum și dependența sa de trecut, de vatra strămoșească. Sunt cele două fațete ale poetului, ispitit de proiecția cosmică, dar „fixat" prin legături nevăzute cu „tainele" strămoșilor.

Următoarele trei readuc extazul celui revenit în „patria mumelor" în spațiul real, generator de mituri, dând poetului tonusul creativ și frumusețea cântării ființei din și dincolo de concret:

„Lucian Blaga e mut ca o lebădă (...)
Sufletul lui e în căutare (...)
El caută apa
din care curcubeul
Își bea frumusețea și neființa".

În fine, 9 Mai, alcătuit la aniversarea nașterii cu doi ani înainte de trecerea cea mare, are o notă tragică, elegiacă, dar liniștindă:

„Iată că părul meu se face
Ca o cenușă ce-a înflorit
În curând fi-va pace, pace
Și pe pământ un sfârșit".

În 9 Mai se adună un secol de ani de când Blaga „s-a ivit în lumină" în satul al cărui nume are „sunetul lacrimei".

1995

Cenușă înflorită

Lucian Blaga
III

La 9 mai s-a născut și în aceeași zi s-a înhumat la Lancrăm (Alba), poetul „luminii". S-a ivit ca o cometă, împrăștiind lumina nefirească, aceea din ziua dintâi; azi nu e, dar e prezență, ecou, reflexie. Poet al metaforei, a dat cuvintelor nimb, le-a îmblânzit în sintagme, le-a dat cântare și suflet, timp și spațiu.

Să ascultăm haloul din cochilia versurilor:

„numai greierul prin ceas
stă de vorbă cu tăcerea..."
(Noapte de mai)

Metafizicul se află topit în ne-rostitul vorbelor, dar glăsuie în gândul ceasului. Miracolul lumii rămâne o mască pe care poetul o ignoră, convins că nimic nu-și schimbă locul fără a modifica frumusețea corolei de minuni. Echilibru, mister, frumusețe, divin, iubire și din când în când câte-o minune:

Poetul:

„El caută apa
din care curcubeul
își bea frumusețea și neființa".

Speranța:

„O, stelelor nici voi n-aveți
în drumul vostru nici o țintă,
dar poate tocmai de aceea
cuceriți nemărginirea!"

Fată frumoasă:

„O fată frumoasă e
O închipuire ca fumul
de ale cărei tălpi, când umblă
s-atârnă țărâna și drumul".

ș.a.

Astfel s-au născut Poemele luminii și Nebănuitele trepte.

În marea trecere, după o cumpănă apelor, se cuvine din când în când să aducem laudă somnului, tragic și poetic, al lui Lucian Blaga:

„Ne-om aminti cândva târziu
De-această întâmplare simplă
de-această bancă unde stăm
tâmplă fierbinte lângă tâmplă”.

1994

Lucian Blaga

I

Șansele Aradului „de a prinde” un loc privilegiat în literatura română sînt create de trei scriitori: SLAVICI (născut la Șiria), DOINAȘ (născut la Caporal Alexa) și Blaga, Poetul și filosoful Lucian Blaga s-a afirmat în cultura națională ca o personalitate prolifică și deplină, fiind atât un suport în timp (ca reflexie contemporană a valorilor tradiționale), cît și în spațiu (ca o dispersare a acestora pe întreg teritoriul țării). Născut la Lancrăm – Alba în 9 mai 1895 și înhumat tot acolo la 9 mai 1961, Lucian Blaga a dăruit spiritualității naționale poezie (7 volume), filozofie (4 trilogii), teatru expresionist, proză, memorialistică, operă științifică ș.a. Cantitatea n-are semnificație atunci când calitatea scriiturii s-a impus prin valoare.

În cercul său spațial de existență, Lucian Blaga a lăsat urme la Brașov (studii liceale), Sibiu (teologia), Viena (filozofia), Lugoj (căsătoria), Cluj (profesor universitar), Berna, Madrid (diplomat); la ARAD, poetul a debutat la 15 ani (era elev) în cotidianul TRIBUNA cu poezia „PE ȚĂRM” (1910). Mai apoi, ispitit de problemele filozofice, Aradul îi găzduiește un nou debut în eseu filozofic, la ziarul ROMÂNUL (1914) cu titlul REFLEXII ASUPRA INTUIȚIEI LUI BERGSON. După ce, în 1919, debutează în volum cu POEMELE LUMINEI (Sibiu), după ce scrie studiul FILOZOFIA STILULUI, autorul publică la Arad un splendid volum de gânduri filozofice intitulat FEȚELE UNUI VEAC, (1925), prefigurare a ideilor, afirmate mai apoi în TRILOGIA CULTURII și TRILOGIA CUNOAȘTERII, lucrări fundamentale de sistem filozofic.

Lucian Blaga scrie o poezie cu un suport filozofic original, încântând prin originalitate, fantezie, concretețe și individualizare:

„Pașii mei răsună în umbră
Parc-ar fi niște roade putrede
Ce cad dintr-un pom nevăzut
O, cum a răgușit de bătrânețe
glasul pomului!".

În aceeași zi, 9 mai, după 66 de ani, Blaga s-a întors „la obârșie, la izvor", ca să lase opera să-i răspândească, prin suflete, cântecul și polenul florarului risipitor:

„Polenul cade peste noi,
În preajmă galbene troiene
alcătuiește-n aur fin.
Pe umeri cade-ne și-n gene.

Ne cade-n gură cînd vorbim,
Și-n ochi, cînd nu găsim
cuvântul..."

1992

Lucian Blaga
II

Ne-am obişnuit cu amintirea personalităţilor culturii naţionale doar la cifre rotunde de aniversări. În cazul lui Blaga, ar trebui ca arădenii să-l venereze mai des, chiar dacă dintr-un motiv subiectiv. Aici a debutat (la TRIBUNA-1910) cu poezie şi apoi la ROMÂNUL (1914) cu eseu filosofic fapt suficient ca Aradul „să acumuleze punctaj" în ierarhia oraşelor culturale ale ţării.

Lucian Blaga (născut la Lancrăm-Alba în 9 mai 1895 şi înmormântat tot acolo la 9 mai 1961) este un superb argument pentru frumuseţea unei vieţi culturale prolifice. A fost poetul iubirii candide şi voluptoase, al eternităţii satului, al misterului, al „marii treceri" peste „nebănuitele trepte", a fost poetul expresionismului românesc, dar mai ales „un luceafăr" în spaţiul cultural transilvănean. A fost DARUL POETIC pe care literatura română îl primeşte de peste Carpaţi.

A plăsmuit metafore revelatorii capabile de incitante spectacole sufleteşti:

„Setos îţi beau mireasma şi-ţi cuprind obrajii
cu palmele-amândouă cum cuprinzi
în suflet o minune".

sau:

„Lucian Blaga e mut ca o lebădă...
El caută apa din care bea curcubeul..."

Blaga a fost filozoful, întemeietor al unui sistem, cu 12 lucrări, compartimentate în 4 trilogii. A fost prozatorul (LUNTREA LUI CARON, memorialistul HRONICUL ŞI CÂNTECUL VÂRSTELOR), omul de ştiinţă, eseistul ş.a. Academician, profesor universitar, diplomat, Lucian Blaga şi-a conturat viaţa şi opera asemeni unei personalităţi depline.

Rândurile de mai sus pot fi luate doar ca o îndemnare spre a găsi mai mult spaţiu creaţiei lui Lucian Blaga. Efortul e odihnitor şi deopotrivă plin de surprize.

1993

Sextil Puşcariu şi tânărul Lucian Blaga

Adevăratul debut literar al poetului Lucian Blaga este legat de numele lui Sextil Pușcariu, atunci personalitate politică și autoritate culturală de prestigiu, care, începând cu numărul 49 (3/16 ian. 1919), al săptămânalului Glasul Bucovinei, îi publică majoritatea poeziilor din volumul în manuscris Poemele luminii. Cum ajung acestea tocmai la Cernăuți, ce relații existau între academicianul de 42 de ani și tânărul de 24 de ani sunt probleme la care vom răspunde în continuare. Memorii-le lui Sextil Pușcariu (Editura Minerva, București, 1978) – o lucrare de referință pentru sesizarea radiografiei sentimentale a unor decenii de mare complexitate națională – înregistrează cu multă atenție relațiile autorului cu Lucian Blaga. Legătura între cei doi o face Cornelia Brediceanu, viitoare soție a poetului – pe atunci logodnică, – care era cunoscută de Pușcariu grație prieteniei existente între cele două familii de pe timpul când ambele se aflau la Brașov.

La mijlocul lui octombrie, 1916, în biblioteca Universității vieneze, Blaga o (re)întâlnește pe Cornelia, fostă colegă la Liceul „Andrei Șaguna", din Brașov. Flirtul tineresc se transformă în sentimente statornice, care oricum trebuia să fie împărtășite familiilor. Vizita lui Blaga în Lugoj, la familia domnișoarei, în vacanța de vară a anului 1917, produce asupra mamei Corneliei o impresie neplăcută („mai prejos de orice așteptări"); la despărțire, dânsa îi cere să întrerupă corespondența (și relațiile), al cărei rost nu putea duce la „planuri realizabile". Suferința tânărului oprit de la dragoste se transformă în cântec: „cineva în mine începuse să cânte. Și însemnam cuvintele cântate pe hârtie. N-am mai trimis Corneliei nici un răvaș. Dar într-o zi i-am trimis poeziile, așa ca ale unui autor oarecare („Hronicul și cântecul vârstelor"). Peste supărarea părinților, cei doi se împacă, grupajul manuscriptic ajunge la patruzeci și cinci de

poeme, la care se adaugă o copertă cu titlul Poemele luminei, iar mai jos dedicația: „Corneliei".

Cornelia, studentă în medicină, bazându-se pe relația de amiciție amintită – fiind ea însăși o foarte bună prietenă cu Dora, sora mai mică a lui Pușcariu – trimite din Viena manuscrisul, însoțit de o scrisoare în care „frumoasa bănățeancă mă ruga să citesc versurile trimise, făcute de un tânăr student în litere care lua doctoratul în capitala Austriei și pe care ea le prețuia foarte mult" (Sextil Pușcariu, Memorii, Editura Minerva, 1978, p. 326). Era în octombrie 1918, când țara trăia momentul înălțător al reîntregirii: „de versurile unui obscur îndrăgostit îmi ardea mie, când evenimentele ce se precipitau mă cereau întreg" (Ibid., p. 326). După câteva zile, într-o seară, obosit, Sextil Pușcariu citește „mai mult mecanic" prima poezie (era vorba de poemul Eu nu strivesc corola de minuni a lumii) „care cuprinde niște versuri neobișnuite, cu idei bizare". Trecând la poeziile următoare, nu se poate abține să nu exclame: „Stai, frate, omul ăsta are talent". În ce-l privește, se bucură că „a găsit un colaborator de seamă la noua noastră gazetă" (p. 327).

Blaga mărturisește într-o scrisoare către verișoara sa, Victoria Bena Medean, publicată de Bazil Gruia în volumul Blaga inedit: amintiri și documente (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974, p.15) că academicianul și-a spus părerea despre manuscris într-o scrisoare către Cornelia: „Poeziile trimise sunt frumoase și autorul lor e un talent cu scânteie divină... Unele dintre ele sunt adevărate comori..." etc.

Numărul întâi din anul 1919, din Glasul Bucovinei, revistă al cărei director era S. Pușcariu, apare pe prima pagină cu articolul Un poet: Lucian Blaga, urmat de poemele Eu nu strivesc corola de minuni a lumii și Gorunul. Vor urma alte douăzeci și unu de poezii, din totalul de treizeci și opt, cât va avea volumul apărut în mai, 1919, la Biroul de imprimate „Cosânzeana" din Sibiu. Evenimentul editorial este înregistrat de Sextil în Memorii, bucurându-se că și alții recunosc în Blaga „talentul mare pe care mi s-a părut că-l descopăr în versurile lui astă-toamnă" (p.442).

Între timp, Pușcariu se mută la Cluj, ca rector al Universității. În 3 iulie 1920, cei doi se văd pentru prima oară. Iată prima impresie a academicianului: „Oare Cornelia Brediceanu, frumoasa sa logodnică, muza sa, va fi într-adevăr în stare să țină până la sfârșit la acest tânăr slăbuț, cu mâinile asudate și cu privirea de om nesănătos, fără o situație socială...” (Ibid., p. 509). Chiar în același an, Blaga se căsătorește cu Cornelia, își ia doctoratul la Viena și se stabilește la Cluj, cu gândul de a ocupa o catedră universitară. Când, în 1924, Blaga este respins la examenul de docență, pentru ocuparea unui post la Universitate, Sextil notează: „Universitatea noastră a pățit rușinea de a respinge pe singurul cap filosofic între tinerii noștri ardeleni”. Cei doi vor ajunge colegi la universitate abia în 1938, prin numirea lui Blaga pe catedra de filozofia culturii.

Blaga îi va dedica drama Meșterul Manole, ca omagiu modest adus celui care a crezut în talentul său, în ciuda atacurilor frecvente împotriva stilului și ideilor novatoare vehiculate de autorul Trilogiilor. Iorga, Goga, Bogdan-Duică, Dragomirescu i-au reproșat adeseori lui Sextil Pușcariu interesul manifestat pentru Blaga, încurajarea și credința neclintită că modernitatea poeziei, sobrietatea gândirii, folosirea subtilă a limbii îi pot conferi autorului Poemelor luminii un loc de frunte în literatura poetică și filozofică românească. Dar Pușcariu a crezut, iar credința i-a întins încă o punte de stabilitate în istoria culturii naționale.

1982

Lucian Blaga
debut arădean

Aradul se află cuprins în biografia lui Lucian Blaga, așa cum Oradea rămâne în evoluția poeziei prin debutul lui Mihai Eminescu în revista „Familia", condusă de Iosif Vulcan. Puțini știu că prima poezie publicată de Lucian Blaga a apărut în ziarul „Tribuna" din Arad, în numărul din 26 martie 1910, având titlul Pe țărm.

Adolescentul de nici 15 ani semna cu L.B. versuri influențate de atmosfera poeziei lui Octavian Goga – pe atunci un proteic și fremătător liric transilvan:

„Se zbuciumă codrul supt vântul
De toamnă și basmul și-l curmă;
Iar freamătul frunzelor moarte
Vă cântă cântarea din urmă".

Curând, același ziar arădean va găzdui o nouă poezie intitulată Noapte (8 mai, 1910), semnată cu numele întreg, Lucian Blaga, scrisă sub influența aceluiași poeta vates:

„Mi-ești dragă-acum, tu, noapte sfântă
Cu plânsul tău domol de stele
Căci porți în firea ta curată
Comoara visurilor mele".

Originalitatea lirică va fi exprimată de poet în primul volum liric, în Poemele luminii (1919), motivat de iubirea pentru „ghiocelul negru" din Lugoj, alias Cornelia Brediceanu, viitoarea soție.

Începuturile arădene nu sunt doar lirice, întrucât, în 1914, ziarul Românul (Arad, nr.57, martie, 1914) înregistrează debutul filosofic al tânărului Lucian Blaga cu foiletonul Reflexii asupra intuiției lui Bergson (de HR.) traducere semnată cu pseudonimul Ion Albu. Erau meditații asupra intenționismului filosofului francez Henry Begson. Apetența pentru metafizică devine pasiune, astfel că „demonica patimă" îi stimulează gânduri, neliniști, frânturi de suflet ș.a., care constituie începuturile unui sistem filosofic prin eseurile Mister Criticism istoric, Eroism în gândire, precum și numeroasele aforisme, parte din ele adunate în volumul Pietre pentru templul meu (1919). Activitatea eseistică va fi continuată într-o primă revistă literară arădeană Pagini literare (1916), în care Lucian Blaga semnează alte patru articole: Mit și cunoștință, Două tendințe în teoria cunoașterii, Ipoteze indiferente, Problemele fantomă. Erau „încercări filosofice" prin care Lucian Blaga și-a exprimat năzuința spre maturizare conceptuală, trădându-și lecturile și formația intelectuală.

Poetul a ajuns deja o personalitate când la Arad îi va tipări alte două volume de eseuri filosofice: Fețele unui veac (1925) și Ferestre colorate (1926), la editura Diecezana, condusă de poetul Aron Cotruș.

Generozitatea arădenilor față de un foarte tânăr aspirant la glorie va fi răsplătită de recunoștință printr-un colțișor pe care cultura românească i-l atribuie. Blaga a debutat, iar botezul a fost nășit de arădeni. Iată de ce în „corola de minuni a lumii" exista ceva care să mărturisească o legătură de destin.

De la Lancrăm spre Lugoj și apoi spre Cluj drumul vieții scriitorului Lucian Blaga a ars o clipă în soarele Aradului.

1995

Legăturile lui Lucian Blaga cu Aradul

„Trecerile marelui poet și filozof prin Arad devin interesante nu atât pentru a reface biografia intelectuală și a completa lista bibliografică a colaborărilor sale, cît pentru a evidenția aspectul oarecum aparte al acestora. Nu se știe, încă, dacă drumurile i s-au oprit la Arad, dar se știe că Aradul a lăsat efigii de referință pentru orice interpretare a poeziei sau filozofiei sale. Curiozitatea acestor legături constă și în aceea că *tânărul* Blaga a găsit în arădeni, prin Vasile Goldiș, gazde ospitaliere pentru începutul unei cariere strălucite. Facem un act de mândrie din faptul că Lucian Blaga a debutat în orașul nostru atât ca *poet* cît și *filozof*, cele două domenii în care personalitatea i s-a împlinit întru veșnicie.

La începutul secolului nostru, ziarele politice românești din Transilvania, pe lângă rolul de promovare a educației sociale și naționale, și-au propus realizarea solidarității culturale și artistice a românilor din toate ținuturile. Cele două cotidiene, organe politice ale Partidului Național Român din Transilvania, *Tribuna poporului* (din 1903 are numele *Tribuna*) și *Românul* (1911) aveau rubrici permanente pentru literatură și artă, rubrici în care au semnat scriitori de prestigiu, dintre care amintim pe Mihail Sadoveanu, Ion Luca Caragiale, Eugen Lovinescu, Ion Minulescu, precum și Octavian Goga, Ioan Slavici, George Coșbuc, Aron Cotruș, Emil Isac ș.a.m.d. Acestora li se adaugă din 26 martie 1910, Lucian Blaga, care semnează cu L.B. *prima sa poezie publicată*, în *Tribuna* din Arad, intitulată *Pe țărm*:

„Vă pierdeți voi unde pribege
Și jalnica voastră doinire
Se stinge ca-n suflet de fată
Întâia ascunsă iubire".

Nu avea încă 15 ani și în poezia a doua, având titlul *Noapte*, publicată tot în *Tribuna* din 8 mai 1910 și semnată Lucian Blaga, vorbea deja (!) de „o dragoste trecută", așa cum în prima mărturisește despre „întâia ascunsă iubire":

„Știam odată graiul razii...
Îl deslușeau din plâns de stele
Dar mor acuma în adâncuri
Și graiul razii-l duc cu ele...
Eu le privesc cu-nduioșare,
Cum licărind se sting tăcute
Și-ascult cum picură din slovă
Povestea dragostei trecute..."

Încurajat de acest debut, oarecum prematur, expediază *Luceafărului* din Sibiu al lui Oct. C. Tăslăuanu, un grupaj de versuri „fără rimă", „păcat" ce nu i se iartă, fiindu-i refuzată publicarea; dar se alege cu îndemnul de a scrie în continuare căci are „ceva de spus". Fără a le expedia vreunei publicații, va scrie în continuare *versuri*, deși este absorbit tot mai mult de filosofie, tema principală a corespondenței sale cu Cornelia Brediceanu, viitoarea sa logodnică și apoi soție. Acele splendide *poeme ale luminii* dedicate Corneliei și expediate ei, cu unele explicații privind semnificația lor filosofică, sunt trimise de domnișoara Brediceanu lui *Sextil Pușcariu* (prietenul familiei) care le publică începând cu 19 ianuarie 1919 în *Glasul Bucovinei*. Era al doilea *început* al marii aventuri lirice a poetului Blaga. Din păcate vigoarea acestora și stima de care se bucura din partea lui Pușcariu („talent cu scânteie divină"), îl determină să uite oarecum începuturile arădene.

Înclinațiile filosofice au fost cultivate de *elevul* Blaga în mod nesistematic, atât din lipsa unei îndrumări competente cît și din absența unor lucrări fundamentale. Citind ce-a găsit prin librării și în diferite biblioteci (Spinoza, Haeckel, Kant, Bergson, Schopenhauer ș.a.) ajunge să manifeste încă de tînăr un interes pentru un anumit tip de gândire, mărturisit mai apoi în *Hronicul și cântecul vârstelor (1965)*: „Metafizica devenea tot mai mult

viciul meu fără leac, demonică patimă. Dincolo de orice rezerve kantiene, începeam să-mi alcătuiesc noi criterii de apreciere a creațiilor metafizice în calitatea lor de creații ca atare, și intram în robia lor cu un sentiment de sacră beție". Sub impresia unor astfel de lecturi, devenite „vicii fără leac" se producea debutul său filosofic în ziarul *Românul* din Arad cu foiletonul *Reflexii asupra intuiției lui Bergson* (de H.R. traducere) semnat Ion Albu, rod al meditațiilor sale pe marginea celei mai spectaculoase direcții metafizice din vremea tinereții sale. Frânturi din acest articol sunt selectate în studiul *Ceva despre filosofia lui Bergson* („Gazeta Transilvaniei", Brașov, 10-16 iunie 1915), dovedind cunoașterea temeinică a armăturii intuiționismului bergsonian. Mai mult, încă de la debut, autorul *Trilogiilor* își prefigurează unele elemente ale concepției sistematice de mai târziu: „Inteligența va trebui să bată în retragere în fața acestei metode (intuiția pură – n.n.), care înțelege realitățile prin „simpatie". Se pare că are dreptate misticul, când spune că rațiunea aruncă lumini, dar și multă umbră asupra lucrurilor. Este ideea dezvoltată mai tîrziu referitoare la raportul dintre cunoașterea luciferică și cea paradisiacă.

Rezultat ale acelorași lecturi, mărturisite în *Hronic...*, sunt articolele apărute în ziarul *Românul* din Arad, precum și foarte multe „gânduri, cugetări, aforisme și frânturi", adunate selectiv în volumul *Pietre pentru templul meu* (1919).

Mister... (25 martie 1914), semnat Lucian Blaga, constituie prima (iarăși!) încercare de constituire a unei păreri originale despre existență: „de pretutindeni auzim zvonul necunoscutului și cineva ne spune că atunci suntem mai valoroși, când prin entuziasmul sau iubirea noastră, printr-un gând sau faptă mare, adâncim și mai mult misterul acelei lumi". Puțin mai târziu poetul va spune într-o *ars poetica*: „eu cu lumina mea sporesc a lumii taină/.../ îmbogățesc și eu întunecata zare/cu largi fiori de sfânt mister.../

În articolul *Criticism istoric* (14 noiembrie 1915), arată că noutatea fiecărei epoci generează dintr-o realitate cu mult mai

profundă. Prin *Eroism în gândire* (12 dec. 1915), Blaga înțelege construirea din interior a concepției despre lume și viață, o îmbrățișare volitivă a metodei metafizice în interpretarea adevărurilor. Următorul eseu mi se pare revelator prin faptul că Lucian Blaga vorbește deja de încropirea unei filosofii proprii, de stăpânirea unei *Concepții despre lume și știință* (30 ianuarie 1916). Considerând că sunt atâtea sisteme de cugetare câte capete gânditoare, deci nu poate vorbi de o temelie apriorică a științelor, acestea având rezultate doar ipotetice, el valorifică doar spiritul științei (nu rezultatele) căci „oricâtă importanță am da științei, totuși într-un loc tragem o dungă și zicem: „aici începe țara necunoscutului". Iată manifestată aceeași apetență pentru metafizică, pentru filosofia idealistă a vremii. Preceptele sistemului său filosofic nu au avut manifestare în poezie, cum s-a afirmat, făcându-li-se referiri la unele *poeme ale luminii*, ci în aceste prime încercări de delimitare, de tatonare a concepției sale despre lume și cunoaștere în general. Ideea „sporirii tainelor" devenită teoria cunoașterii luciferice fusese afirmată foarte clar în perioada acestor începuturi arădene.

În martie 1916, guvernul austro-ungar interzice apariția ziarului *Românul* pentru propaganda dusă în vederea unirii tuturor românilor, dar imediat Vasile Goldiș scoate, în atelierele editurii „Concordia", revista *Pagini literare*, prima revistă literară arădeană. Se adresa în primul rând românilor din spitale care cereau lectură românească, deoarece mulți „n-au pe nimeni să le grăiască în limba lor ori să le întindă un petec de hârtie românească". În cele zece numere (9 martie-18 iulie 1916), pe lângă niște „frânturi" de gândire, Lucian Blaga publică, într-o rubrică personală, alte patru foiletoane (cum îi place să le numească): *Mit și cunoștință* (nr.2), *Două tendințe în teoria cunoștinței* (nr.3), *Ipoteze indiferente* (nr.6) și *Problemele fantomă* (nr.9-10).

„Mitul, spune Blaga în *Mit și cunoștință*, este un product al geniului nostru", adică un fenomen originar (termen preluat de la Goethe) care are rolul de a organiza haosul impresiilor umane

despre existență. Este urmărit de obsesia necesității unei atitudini în viața materială și spirituală, mândrindu-se cu acordul pentru însușirea ideii de evidențiere a „focarului mitic al științei". Cele *Două tendințe în teoria cunoștinței* se referă, pe de o parte, la gânditorii care consideră că lumea este „cum o vedem, o pipăim și o auzim" (Hume, Mach, Avenarius), iar pe de altă parte la acei cugetători pentru care lumea „trebuie construită prin puterea creatoare a inteligenței" (Kant, reprezentanții Școlii de la Marburg). Față de ambele direcții, tânărul filosof manifestă rezerve, acuzându-le că sunt speculative și că folosesc același cuvânt atât pentru sensul de *factor* cît și pentru acela de *normă*, „izvor bogat pentru greșeli elementare". Demonstrația de combatere a celor două tendințe este incompletă, dar reținem dorința sa de a-și însuși (sau crea) o teorie a cunoștinței „dincolo sau mai presus de adevăr și ficțiune".

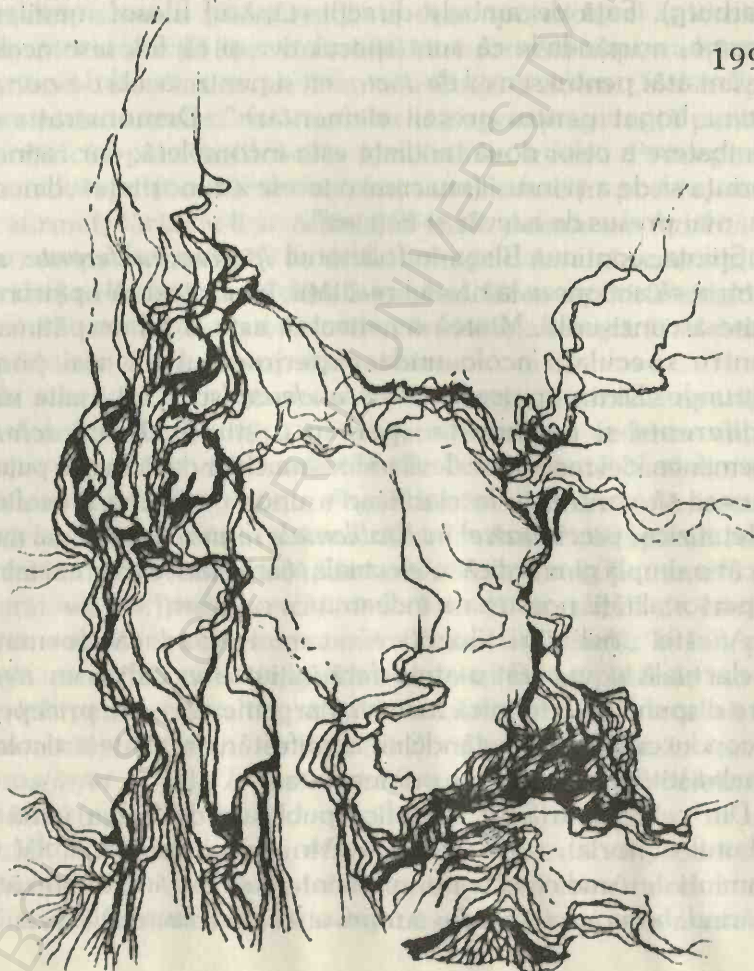
Știința, continuă Blaga în foiletonul *Ipoteze indiferente*, are datoria să acționeze la nivelul realității, încercând să-i pătrundă toate ascunzișurile. Mintea omenească este la fel de pătimașă pentru speculații acolo unde experimentul nu mai poate pătrunde. Dintre ipotezele *transcendente* (subl. n.) multe sunt indiferente și nevinovate „pentru o știință de *caracter*". Asemenea idei metafizice devin necesare chiar dacă foarte puține reușesc să contribuie la clarificarea unor probleme filosofice. „Metafizica, precizează el în *Problemele fantomă*, este mai mult decât o simplă gimnastică intelectuală, (iar) adâncul cel mai tainic al personalității noastre ne îndeamnă s-o facem".

Aceste „încercări filozofice", care i-au educat formația intelectuală și au creat o atmosferă inițiatoare, indică un *tânăr* care dispune de o tehnică matură a argumentării, de pricepere în conducerea logică a gândului, manifestând în toate articolele o neliniștitoare căutare de originalitate.

Din cele 11 articole filosofice publicate de Blaga până la debutul editorial, nouă au apărut în presa arădeană. Își va reaminti de Arad cu câtva timp înainte de a intra în diplomație tipărind, la cererea poetului Aron Cotruș, în editura Diecezanei,

două volume de eseuri. E vorba de *Fețele unui veac* (1925) unde pe 128 de pagini face o trecere în revistă a unor curente culturale ale veacului al XIX-lea (romantismul, naturalismul, impresionismul și expresionismul), precum și de însemnările *Ferestre colorate* (1926) adunate din presa anilor 1923-1926, contribuții remarcabile în interpretarea unor fenomene culturale ale timpului său. În continuare drumul său este sigur, lansîndu-se în marea aventură a eternității.

1992

DORUL - DOR

„Rostul iubirii este să restabilească pentru o clipă haosul iniţial, din care să se nască o nouă lume"

Lucian Blaga

Flacără din cer

TREI FEȚE

Copilul râde:
„Înțelepciunea și iubirea mea e jocul!"
Tânărul cântă:
„Jocul și-nțelepciunea mea-i iubirea!"
Bătrânul tace:
„Iubirea și jocul meu e-nțelepciunea!"

DORUL

Setos îți beau mireasma și-ți cuprind obrajii
cu palmele-amândouă, cum cuprinzi
în suflet o minune.
Ne arde-apropierea, ochi în ochi cum stăm.
Și totuși tu-mi șoptești: „Mi-așa de dor
de tine !"
Așa de tainic tu mi-o spui și dornic, parc-aș fi
pribeag pe-un alt pământ.

Femeie,
ce mare porți în inimă și cine ești ?
Mai cântă-mi înc-o dată dorul tău,
să te ascult
și clipele să-mi pară niște muguri plini,
din care înfloresc aievea – veșnicii.

IZVORUL NOPȚII

Frumoaso,
ți-s ochii-așa de negri încât seara
când stau culcat cu capu-n poala ta
îmi pare
că ochii tăi, adâncii, sunt izvorul
din care tainic curge noaptea peste văi
și peste munți și peste șesuri,
acoperind pământul
c-o mare de-ntuneric.
Așa-s de negrii ochii tăi,
lumina mea.

DIN PĂRUL TĂU

Înțelepciunea unui mag mi-a povestit odată
de-un văl prin care nu putem străbate
cu privirea,
păienjeniș ce-ascunde pretutindeni firea,
de nu vedem nimic din ce-i aievea.

Și-acum, când tu-mi îneci obrajii, ochii
în părul tău,
eu, amețit de valurile-i negre și bogate,
visez
că vălul ce preface în mister
tot largul lumii e urzit
din părul tău -
și strig,
și strig,
și-ntâia oară simt
întreaga vrajă ce-a cuprins-o magul
în povestea lui.

PRIMĂVARĂ

Visător cu degetele-i lungi pătrunde vântul
printre ramuri și pe fire de paianjen
cântă bietul ca pe-o harfă.

Albi pe fruntea ta-și deschis subțirele pleoape
trandafirii,
fragezi ca fiorii unor tăinuite presimțiri,
tremurând de neastâmpărul ce-ți joacă
viu și cald în vine.

Lacomi și flămânzi îmi strigă ochii,
veșnic nesătui ei strigă
după ochii tăi – scăpărătorii -
cari de luminoși ce-ți sunt, copilo,
nu văd niciodată umbre.

LUMINA

Lumina ce-o simt
năvălindu-mi în piept când te văd
oare nu e un strop din lumina
creată în ziua dintâi,
din lumina aceea-nsetată adânc de viaţă ?

Nimicul zăcea-n agonie,
când singur plutea-n întuneric şi dat-a
un semn Nepătrunsul:
„Să fie lumină !"

O mare
şi-un vifor nebun de lumină
făcutu-s-a-n clipă:
o sete era de păcate, de doruri, de-avânturi,
de patimi,
o sete de lume şi soare.

Dar unde-a pierit orbitoarea
lumină de-atunci-cine ştie ?

Lumina ce-o simt năvălindu-mi
în piept când te văd-minunato,
e poate că ultimul strop
din lumina creată în ziua dintâi.

NU-MI PRESIMȚI ?

Nu-mi presimți tu nebunia când auzi
cum murmură viața-n mine
ca un izvor
năvalnic într-o peșteră răsunătoare ?

Nu-mi presimți văpaia când în brațe
îmi tremuri ca un picur
de rouă-îmbrățișat
de raze de lumină ?

Nu-mi presimți iubirea când privesc
cu patimă-n prăpastia din tine
și-ți zic:
O, niciodată n-am văzut pe Dumnezeu
mai mare !?

NOAPTE

Pe lună, când ne scapără-n argintul nopţii
pocalele de vin ca nişte ochi de fiară,
cu un surâs ameţitor tu-mi răscoleşti
tot furnicarul de porniri,
cari nu-şi mai afl-apoi odihna.
Sub ocrotirea limpede a zării
biruitoare mă priveşti
şi-n ochii mei te oglindeşti
strălucitoare, mândră şi păgână.
Iar eu încet, nespus de-ncet
pleoapele-mi închid,
îmbrăţişând cu ele tainic
icoana ta din ochii mei,
surâsul tău, iubirea şi lumina ta -
pe lună, când ne scapără-n argintul nopţii
pocalele de vin ca nişte ochi de fiară.

FLACĂRI

Adânc, adânc, în inima pământului,
În roșii vâlvătăi
Se mistuiește iadul,
În para-i purpurie pâlpăie potop păcate...
Adânc, adânc, sunt flacări și vâltori de foc,
Ce-și ard otrava și se-naltă,
De-nnebunești văpaia când le-o simți...
Satanic câteodată flacări – flacări uriașe –
Ridică-se din iad așa de mari de-ajung
Pân'pe pământ deasupra: una dintre ele
Ești tu, iubita mea, -
O flacără, ce-o-ntinde cu sete iadul după
mine...

SUS

Pe-un pisc.
Sus. Numai noi doi.
Așa: când sunt cu tine
mă simt nespus de-aproape
de cer.
Așa de-aproape,
de-mi pare că de ți-aș striga
în zare-numele-
i-aș auzi ecoul
răsfrânt de bolta cerului.
Numai noi doi.
Sus.

LUNA

Pe boltă trei pătrări de lună;
Privește-o:
Nu-ți pare-o floare galben dezvălită,
Pe care... vântul...
A desprins-o... de-o petală ?...

LACRIMELE TALE

Din plâns pustiu și din dureri ți se desprind
Fermecătoare visuri,
Cu cari încerci să umpli golul lumii tale...
Cu mintea mea-nțelegătoare văd
Că lacrimile tale,
Fecioară, nu-s ca alte lacrimi -
Căci lacrimile tale
Sunt picuri
Din – apa morților:
Din apele acelea cari apar ca din nimic
Pe șesuri,
Vrăjind în mijlocul pustiului
Minunea unei alte lumi...

LACRIMA ȘI RAZA

O lacrimă
Desprinsă dintre genele unei plăpânde amintiri
Ce stă ascunsă-n fundul unui suflet
Căzu
Pe albul unei fragede petale...
O rază dete peste ea
Și-i zise:
„Simt din căldura ta că nu ești bob de rouă...
De unde vii și ce ești ?"

În vreme ce se destramă în pulbere de soare,
Răspunde lacrima:
„Eu sunt un strop de suflet
Și sunt
Ca picurii izvoarelor fierbinți:
Vin totdeauna din adâncuri – mari!"...

ÎN LAN

De prea mult aur crapă boabele de grâu.
Ici-colo roșii stropi de mac
și-n lan
o fată
cu gene lungi ca spicele de orz.
Ea strânge cu privirea snopii de senin
                                        ai cerului
și cântă.

Eu zac în umbra unor maci,
fără dorinți, fără mustrări, fără căinți
și fără-ndemnuri, numai trup
și numai lut.
Ea cântă
și eu ascult.
Pe buzele ei calde mi se naște sufletul.

NOI ȘI PĂMÂNTUL

Atâtea stele cad în noaptea asta.
Demonul nopții ține parcă-n mâni pământul
și suflă peste el scântei ca peste-o iască
năprasnic să-l aprindă.
În noaptea asta-n care cad
atâtea stele, tânărul tău trup
de vrăjitoare-mi arde-n brațe
ca-n flacările unui rug.
Nebun,
ca niște limbi de foc eu brațele-mi întind,
ca să-ți topesc zăpada umerilor goi,
și ca să-ți sorb, flămând să-ți mistui
puterea, sângele, mândria, primăvara, totul.
În zori când ziua va aprinde noaptea,
când scrumul nopții o să piară dus
de-un vânt spre-apus,
în zori de zi aș vrea să fim și noi
cenușă,
noi și – pământul.

STELELOR

C-o mare de îndemnuri și de oarbe năzuinți
în mine
mă-nchin luminii voastre, stelelor,
și flacări de-adorare
îmi ard în ochi, ca-n niște candele de jertfă.
Fiori ce vin din țara voastră îmi sărută
cu buze reci de gheață trupul
și-nmărmurit vă-ntreb:
spre care lumi vă duceți și spre ce abisuri?
Pribeag cum sunt,
mă simt azi cel mai singuratic suflet
și străbătut de-avânt alerg, dar nu știu -
unde.
Un singur gând mi-e rază și putere:
o, stelelor, nici voi n-aveți
în drumul vostru nici o țintă,
dar poate tocmai de aceea cuceriți
nemărginirea!

VEȘNICUL

Nedumerit îl cauți și dibuind în întuneric
i-adulmeci urma-n tine ori în slava lumii,
avântul îl presimte-n zilele de mâne
și-n nopțile ce-au fost găsește-l resignarea.

Un văl de nepătruns ascunde veșnicul
în beznă.
Nu-l vede nimeni, nimeni -
și totuși află-l fiecare,
așa cum eu îți aflu buzele pe întuneric,
iubita mea, în miez de noapte, când șoptim
în taină vorbe mari despre-nțelesul vieții.

ȘI TOTUȘI

...Și totuși s-a-ntâmplat... și-ți surâdea
                                        în față bucuria
De-a te vedea învinsă...
Cum ne-adânceam în umbrele de noapte
Ale castanilor cu boltituri de templu -
                                        dintr-un felinar
Curgea în calea ta și-a mea – lumina -
Ca mierea dintr-un fagure de aur...
...Și totuși s-a-ntâmplat minunea
C-am stors izvor de patimi
Din ochii tăi,
Cum sfinții de pre vremuri
Scoteau din stâncile pustiului izvor de
                                        apă vie...
...Și totuși ți-am tivit cu sânge buzele
                                        frumoase.

ZORILE

Ai nopţi cari ţi s-aşază grele ca de plumb
Pe suflet şi gânduri şi pe visuri şi pe
vreri, -
Nopţi negre-n care pieptul îţi tresare de
furtuni
Ce nu le spui -
Şi-n cari întreg trecutul ţi se pare în zadar
Şi orice clipă ce mai vine – de prisos...
Ai nopţi,
Ai nopţi – frumoaso, după cari
Dintre pleoape-ţi izvorăsc
Aşa de reci şi mute – lacrimi mari:
Bobi de lumină plângi atunci,
Plângi -
Şi-nvins eu cad genunchii să-ţi cuprind,
Căci înţeleg solia firii:
Când picurii de rouă
Răsar pe trandafiri – sunt zorile aproape...

Eram copil. Mi-aduc aminte, culegeam
odată trandafiri sălbatici.
Aveau atâţia ghimpi,
dar n-am voit să-i rup.
Credeam că-s – muguri,
şi-au să înflorească.

Te-am întâlnit apoi pe tine. O, câţi ghimpi,
câţi ghimpi aveai,
dar n-am voit să te despoi –
credeam c-o să-nflorească.

Azi toate astea-mi trec
pe dinainte şi zâmbesc. Zâmbesc
şi hoinăresc prin văi
zburdalnic în bătaia vântului. Eram copil.

O TOAMNĂ VA VENI

O toamnă va veni cândva târziu,
când tu iubito-mi vei cuprinde gâtul
tremurând
și strâns vei atârna de mine cum atârnă
o cunună
de flori uscate
de stâlpul alb de marmoră al unei cripte.

O toamnă va veni și-o să-ți despoaie
de primăvară trupul, fruntea, nopțile și dorul
și-ți va răpi petalele și zorile
lăsându-ți doar amurgurile grele și pustii.

O toamnă va veni și, mașteră,
din toate florile ce le-ai avut vreodată
numai pe-acelea n-o să ți le ia
ce-o să le-aștерni peste mormânturile tuturor
acelora care se duc pe veci
cu primăvara ta.

PE RUINA UNUI TEMPLU

Stau răzimat de stâlpul unui templu în ruină...
În întuneric
Olivi cu părul despletit
S-apleacă-n fața tristului altar...

...Și cum mă pierd pe urmele lăsate
De pașii veșniciei pe tărie
Simt
Sub scăpărarea stelelor -
Ca la un semn făcut în taină
De ochii unor magi -
Cum prinde-n mine a clipi din gene-un dor:
E dorul
De-a te simți pe tine-aproape și de-a-ți soarbe vraja
Deodat' cu-nfricoșatele minuni ce le cuprinde noaptea
În sfântul ei potir fără de margini...

Stau răzimat de stâlpul unui templu în ruină -
Și-un gând
Mă ispitește cu durerea-i să-l rechem în minte:
Oh, stelele!
Un visător mi-a spus cândva
Că dintre dorurile multe, multe,
Ce le purtăm în suflet adormite ca-ntr-un leagăn,
Stelele trezesc... în noi... numai pe cele... osândite

Să nu se ... izbândească... niciodată...

Și lin, cu-nfiorări de toamnă, din corola lunii
Se scutură mărunt polenul peste templul în
ruină
Și peste dorul meu...

BUNĂVESTIRE PENTRU FLOAREA MĂRULUI

Bucură-te, floarea mărului, bucură-te!
Uite în preajmă-ți pulberi de aur
ca un nor în aer!
Țâșnesc firele ca dintr-un caier
de pretutindeni și de nicăieri! Nici o făptură
nu-ntreabă. – Polenul căzut în potire
ca un jar îl îndură
toate florile, în dulci suferinți
peste măsură
și peste fire.
Bucură-te, floare ca ghiocul,
și dumirește-te!
Nu trebuie fiecare
să știm cine-aduce și-mprăștie focul.
Dar, vezi, arhanghel sunt, iar tu ești floare,
și dacă-ntrebi, nu pot să tac
și să mă strâng în cingătoare.
Cine-l aduce, caldul, cutremurul? Iată,
acesta e Vântul, nimenea altul. E Vântul,
nevăzutul voievod
fără trup, fără mâni,
al acestor săptămâni.
Bucură-te, floarea mărului,
și nu te speria de rod!

VEI PLÂNGE MULT ORI VEI ZÂMBI?

Eu,
nu mă căiesc
c-am adunat în suflet și noroi -
dar mă gândesc la tine.
Cu gheare de lumină
o dimineață-ți va ucide-odată visul
că sufletul mi-așa curat
cum gândul tău îl vrea,
cum inima iubirii tale-l crede.
Vei plânge mult atunci ori vei ierta?
Vei plânge mult ori vei zâmbi
de razele acelei dimineți,
în care eu ți-oi zice fără umbră de căință:
„Nu știi
că numa-n lacuri cu noroi în fund cresc
nuferi?!

Neastâmpărat îți flutură în colțul gurii,
Biruitor, șiret și jucăuș,
Același zâmbet totdeauna...
– Dar nu știu, uneori
Îl simt cum tremurând mi-aduce *moartea*,
Ca altă dată lacom să culeg
Din rostul și ispita lui
Lumină și *viață*...
- Și-n gând îmi fulgeră în treacăt o icoană:
Luceafărul – surâs pe buzele nemărginirii –
Vestește mării
O dată bezna nopții,
Iar alteori văpaia dimineții...

FLUTURII DE NOAPTE

...Iar noaptea câteodată-ntunecate gânduri vin
Și-mi sug nectarul din potir:
Mi-e inima atunci
Ca florile cari își deschid
Corola numai noaptea, pentru fluturii
De noapte...

LA CUMPĂNA APELOR

Tu ești în vară, eu sunt în vară. În vară
pornită
către sfârșit, pe muche-amândoi la cumpăna
apelor
Cu gând ducăuș – mângâi părul pământului
Ne-aplecăm peste stânci, subt albastrul
neîmplinit

Privește în jos! Privește-ndelung, dar să nu
vorbim
S-ar putea întâmpla să ne tremure glasul.
Din poarta-nălțimei și până-n vale
îmbătrânește, ah, cât de repede, apa. Și ceasul

E mult înapoi? Atâta e și de-acum înainte
cu toate că mult mai puțin o să pară.
Ne-ascundem – stins arzând – după
năluca de vară
Ne-nchidem inima după nespuse cuvinte.

Poteca de-acum coboară ca fumul
din jertfa ce nu s-a primit. De-aici luăm iarăși
drumul
spre țărna și valea trădate-nmiit
pentr-un cer chemător și necucerit.

„JOIA FOCULUI”

„Pentru un îndrăgostit, „lumea” nu este decât o rimă a iubirii”

Lucian Blaga

ÎNCÂNTARE

Domniță din țară bârsană,
lumină sunt, inimă, rană.

Trimite-ți-aș veste să știi
veninul cu ce bucurii

pe masă-mi s-amestecă-n cană,
Domniță din țară bârsană.

Din visuri născute în zori
trimite-ți-aș negrele flori.

Dar teamă îmi e că le pui
la soare-n răscrucea oricui.

Rămâie, ah, toate în umbră.
Învoaltă minunea lor sumbră

să crească sub stea năzdrăvană.
Lumină sunt, inimă, rană.

DOMNIȚELE

Domnița din basmul acelei cetăți
într-o zi m-a-ntrebat:
„Tu știi – ah, tu nu știi – cine-a fost Uta?"
Amurg, mult mai vechi decât zilnicul soare
apune,
sporea peste turnuri și-n preajma bisericii
negre.
Tu știi – ah, tu nu știi! Cum nu aș ști pe
trecuta
domniță, cealaltă, din slava evului mediu?
Tovarășa umbrelor astăzi, vie cândva!
Printre armuri, prin surele ganguri
mândră și albă trăia,
lângă scutul seniorului, Uta.
Caldă și castă, sub arătările inului,
minunea ființei se apăra.
Dar zâmbetul ei otrăvea toate văile Rinului.
Numai când spicul lega
ea-n anotimp din cetate ieșea.
Grea suferință era frumusețea ei pentru o țară
întreagă,
pentru țara burgundă,
unde și astăzi ea stă, chip de piatră
sub bolta rotundă.
Scris i-a fost, scris,
țintă să fie, de vis.

Și mâna Domniței luat-am și-am zis:
Acesta e degetul care-ar putea

să-i poarte inelul, medievalul, cumplitul inel.
Fiindcă văpaia vă este la fel.
Ca ea-ți porți și tu prin tot locul
sângele, râsul,
norocul și focul.
Prin ierburi când treci
incendii în rouă
stârnești, ah, tu nu știi – la fel amândouă.
Dar poate că nu se cuvine
gândului-cântec să-i prea urmez
pe toate cărările,
și nici să așez
în cumpănă toate luminile
și toate asemănările.

Domniță, cuvintele noastre-s morminte, nu
crezi?
Morminte-n cari timpul și-a-nchis suferințele
în fața acelor frumuseți ce calea-i ațin
rănindu-l cu-amarul lor farmec.
Sub bolțile-acestea, sub sfintele,
e bine, tu știi, să vorbim mai puțin
și mai rar. Să nu ne jucăm cu mormintele.

ARDERE

Ființă tu – găsi-voi cândva cuvenitul
sunet de-argint, de foc, și ritul
unei rostiri egale
în veci arderii tale?

Al seminței mele cel din urmă sânt.
Pumn de lumină – tu, pumn de pământ
Tu rodie
Tu floare mie, cu puteri de zodie,
unde și când găsi-voi singurul cuvânt
în cercul nopții să te-ncânt?

Nepriceput pe lângă vetre
dar înțeles de zei și pietre,
cuvântul unde-i – ca un nimb
să te ridice peste timp?

Cuvântul unde-i – care leagă
de nimicire pas și gând?
Mă-ncredințez acestui an, tu floare mie,
ca să sfârșesc arzând.

CÂNTARE VÂNTULUI

„În iubire nimeni, nimeni
nu-și ține cuvântul.
Veșnic strâns îmbrățișat
te-a ținea numai pământul."
Astfel cântă sfâșiat
lângă mine vântul,
când la dreapta, când la stânga,
lângă mine vântul.

M-AM OPRIT LÂNGĂ TINE

Am căutat mereu umbra genelor
pe un obraz. Am căutat-o prin geografia
răsăritenelor și apusenelor
basme. Și n-am găsit-o.

Numai târziu am găsit-o aci. Aci,
în patria mea, la seminția mea.
M-am oprit lângă tine, când tăcerea ta
mi-a spus: „Nu mă atinge!"

M-am oprit lângă tine,
descoperind că părul tău e o flacără
pe care vântul n-o stinge.
Și lângă minunea cea mai simplă
am stat cum se cuvine.

ÎNTÂLNIRI

Cum s-a făcut nu-i bine să cunoaștem
Știm doar că-n spații și în vis
noi ne-ntâlnim mereu aceiași,
mereu sub pomul interzis.

Așa fu ieri și fi-va astăzi
un ceas umbrelnic, prea amar.
Pentru noi doi un loc se naște
prin anotimpuri tot mai rar.

De pretutindeni ea suflând – un vânt
ne întețește-o clipă nimbul,
ce-l dobândirăm cu întârziere -
ca să ni-l pierdem prea curând.

TOATE DRUMURILE DUC

Ziua verde. Duh de nuc.
Toate drumurile duc
unde-i raiul vântului,
dragostei, cuvântului.
Toate drumurile duc
către Joia focului,
spre amiaza locului,
unde arde patima,
unde cântă lacrima.

ÎNDEMN DE POVESTE*

Din clima fierbinte
a basmului, sfinte
irog inorog
c-un semn te invoc.
Din verde molatic
s-aude copita,
adânc, păduratic,
apari ca ispita.

Târcoale nu-mi da
și nu adăsta!
Ci ia-o-nainte
când ceasul va bate,
solie cuminte
spre vechea cetate.

Când intri, ia seama
la podul cu vama,
la numărul casei,
la curtea Frumoasei.
Cu sunet de soartă
Iovește în poartă!

Atinge cu cornul
de trei ori zăvorul
ca-n rituri de leac
rămase din veac.

* În graiul cronicarilor „inorog" înseamnă „unicorn".

GLAS ÎN PARADIS

Vino să ședem subt pom.
Deasupra-i încă veac ceresc.
În vântul adevărului,
în marea umbr-a mărului,
vreau părul să ți-l despletesc
să fluture ca-n vis
către hotarul pământesc.

Ce grai în sânge am închis?
Vino să ședem subt pom,
unde ceasul fără vină
cu șarpele se joacă-n doi.
Tu ești om, eu sunt om.
Ce greu e pentru noi
osânda de a-sta-n lumină!

RISIPEI SE DEDĂ FLORARUL

Ne-om aminti cândva târziu
de-această întâmplare simplă,
de-această bancă unde stăm
tâmplă fierbinte lângă tâmplă.

De pe stamine de alun,
din plopii albi, se cerne jarul.
Orice-nceput se vrea fecund,
risipei se dedă Florarul.

Polenul cade peste noi,
în preajmă galbene troiene
alcătuiește-n aur fin.
Pe umeri cade-ne și-n gene.

Ne cade-n gură când vorbim,
și-n ochi când nu găsim cuvântul.
Și nu știm ce păreri de rău
ne tulbură, pieziș, avântul.

Ne-om aminti cândva târziu
de-această întâmplare simplă,
de-această bancă unde stăm
tâmplă fierbinte lângă tâmplă.

Visând, întrezărim prin doruri –
latente-n pulberi aurii -
păduri ce ar putea să fie
și niciodată nu vor fi.

ÎN JOCUL VÂRSTELOR

Cu lira mea de grindini bântuită,
pătrunsă dureros de-un nor,
aș mai putea, în jocul vârstelor,
cu tinerețea ta alături în arenă
pe nisipul roșu să cobor.

Cu tinerețea ta albastr-alături
aș putea și spada să mi-o-ncerc
cu un mistreț – în țară abătut, cutropitor,
cu colți crescuți din neguri către viitor -
să-l strâng, silindu-l tot mai mic în cerc.

Ce n-aș putea cu tinerețea ta arzând alături!
Dar cum, când jocul început mi-o cere,
cum voi învinge timpul pus -
vai, ca un scut de aur între noi -
tu răsărit și eu apus ?

În ceasul acela pe-a muntelui coamă -
unde-adăstarăm sub brazi,
nimiciți de arzândul albastru
din clara preziuă de toamnă -
tu adormiseși pătrunsă de soare
mie alături, în șuier de cetini.
În șuier venind din adâncuri
arar ca un val de răcoare.

În valea lăsată în urmă se stinse
de mult și ultimul zvon.
O frunză de fag ca o flacără-n păr ți s-oprise.
Rotind, în descindere, frunza visa
că-n an mai putea înc-o dată
podoabă să fie de foc altui pom.
Pe munte, pe coamă, se stinse
de mult și ultimul zvon.

Diafane semințe întraripate,
pe invizibile fire,
zburau peste noi – din veac în altul purtate.
Așa se încearcă îndemn câteodată
spre crudă, spre sacră uimire.
Mai are încă – mai are substanță natura
și-n astă nespusă risipă
a-nchipuirii, dintre o clipă și altă clipă,
totul nu poate să fie-amăgire.
Văzduhul semințe mișca
spre ținte doar undeva-n mituri

întrezărite.
Și-n timp ce în somn surâdeai, ca-n rituri
ți-am pus un sărut în mijlocul palmei -
niciodată tu nu vei afla! -
ți-am pus un sărut în calda paloare din palmă
pe linia vieții ce s-alegea.

SPUNE-O-NCET, N-O SPUNE TARE

Spune-o-ncet, n-o spune tare.
Iată-aceștia suntem noi.
Când e singur fiecare
sufletele nu-s în noi.

Stăm alături, eu și tu?
Sufletele noastre sunt în noi
când suntem doi.
Altfel nu.

OEDIP ÎN FAȚA SFINXULUI

Ascult. Adâncul tău ce-amar și ce pustiu,
cât de fierbinte, dulce trebuie să fie.
În preajma ta, în larg, se stinge tot ce-i viu,
doar pajiștea cu osemintele învie.

Aștept aci cu-nspăimântată bucurie
tăcerea lungă să se rupă între noi,
cumplit, amarnic sfâșiată ca o ie
într-un iatac, pe întuneric, între doi.

Și văd mirat cum ghearele din când în când
îți ies și se retrag în pungi de catifea,
ca la pisici, în gând și-n prag de pândă
stând.

Vorbești? – Te doare și pe tine întrebarea?
C-un freamăt te mai stingherește-o clipă
marea,
dar aripa ți-o potrivești spre-a mă curma.

CÂNTECUL SPICELOR

Spicele-n lanuri – de dor se-nfioară, de
moarte,
când secerea lunii pe boltă apare.
Ca fetele cată, cu părul de aur,
la zeul din zare.

O vorbă-și trec spicele – fete-n văpaie:
Secerea lunii e numai lumină -
Cum ar putea să ne taie
pe la genunchi, să ne culce pe spate, în
arderea vântului?

Aceasta-i tristețea cea mare – a spicelor
că nu sunt tăiate de lună,
că numai de fierul pământului
li s-a menit să apună.

EPITAF PENTRU EURIDIKE

Cineva într-o zi te-a luat, Euridike, de mână
ducându-te foarte departe
prin negura care desparte.
În întunericul meu locuiești
de-atunci ca o stea în fântână.
Când nicăieri nu mai ești
ești în mine. Ești, iată, Aducere-Aminte,
singur triumf al vieții
asupra morții și ceții.

LEGENDA NOASTRĂ

În seara aceea, cu grave tumulturi în urmă,
ceva se schimbase nespus,
aci-n pământeana epocă, de neguri și humă
și-n megieșe lunare ținuturi, de sus.
Dobândise tărâmul carate
pe nici un cântar încercate.

De argint se făcură, o, treptele, frunțile –
martore pure izvoadelor din univers.
Iar noi ne ghiceam izbăviți din penumbre,
ca două făpturi de mătase în mers.

În ceasul acela înalt, de-alchimie cerească,
silirăm luna și alte vreo câteva astre
în jurul inimilor noastre
să se-nvârtească.

Când fiecare celulă de sânge din noi
devine o inimă,
atuncea suntem bolnavi.
Dar numai iubirea
ne-ncearcă-n asemenea chip.

Sângele meu e o mare fără pământ.
Eu fără-nfățișare -
tu arătare, deasupra.
Purtată ești tu peste-ntinderi
ca duhul cel singur
deasupra întâielor ape.

„Când fiecare celulă din noi devine o inimă, atunci suntem bolnavi. Dar numai iubirea ne încearcă în acest chip"

(aforism din volumul Elanul insulei, 1977)

PENTRU TRANDAFIRUL DIN SCAUNUL ÎMPĂRĂTES

Roz trandafir, frumusețea ta
nu m-a crutat. Din drum m-abat
și mă răsfir, când zmeu – când stea -
prin ziua și prin soarta ta.
Roz trandafir, care te-nalți
suprafiresc la albe curți
din scaunul împărătesc,
pe lespede în fața ta
și gândul ar îngenunchea.

Sau poate că tu nici nu ești?
Vezi – sufletul mi-e-n cumpănă.
O, dac-aș ști, aș căuta,
o, dac-aș ști că ființă n-ai,
aș căuta să-mi înflorești
aievea-ntruchipându-te,
să nu-mi adii ca din povești
sau din închipuiri de rai.
Zmeu tulbure și amăgit -
eu mi-aș stârni grădinile,
trimite-mi-aș albinele -
din ceara răsăritului
cu foi, pleoape, ghimpi pe fir,
să te clădească trandafir
de la nămiezi la asfințit.

PSALM DRAGOSTEI

E încă în mine greul pietrelor dintre cari
m-am ridicat când zi s-a făcut.
Dragoste, împrumută-mi tu ușurința
cu care norii albi umblă-n azur peste abisuri
și grația fără ființă a verdelui, frunzelor.
Sunt încă în mine greul pământului și
deznădejdea
lutoasă. În mine tânguitoarele nopți.
Neguri mai stăruie-n gând
și tălpile fără de voie mai prind rădăcini
pe drumuri neprietenoase.
Din trecut câteodată mai vine un vânt.
În ceasurile desprimăvărării, dragoste,
în ceasurile-acestea, ce singură tu le numeri,
căci numai tu nu ai amintirea
marilor întunecimi,
fă să uit cumplita povară
a văzduhului negru ce-l port pe umeri
și dă-mi tăria de-a suporta
bucuria eliberării.

ENIGMA LUNII

Fată prea târziu născută-n lume, luna
loc găsește doar în inimi și pe-alocuri
pe morminte. Cu sfială și în treacăt
cată-n ape și-n oglinzi la foste focuri.

După-un colț se pipăie să vadă dacă
nu cuprinde prea mult spațiu când colindă.
Uneori pe munte se dezbracă goală
și cămașa și-o azvârle – mie-n tindă.
Altceva nimic nu-mi dă-n rămase jocuri.
Cată numai prin oglinzi la foste focuri.

SALUT, JUNEȚĂ

Spun unei fete: Cu luare-aminte fii
printre lumini! Adesea ele dor,
și-aproape toate te silesc, făcându-ți zi,
s-așterni pământului o pată sumbră.
Subt stele ține-te! Căci în lumina lor
făptura ta n-aruncă nici o umbră
Salut, juneță!

Trăind însă în basmul întrupat
al tinereței fără bătrânețâ
și al vieții fără moarte,
n-așteaptă-n lume nici o fată sfat
cum trebuie frumusețea să și-o poarte.
Salut, juneță!

PE MULTE DRUMURI

Pe multe drumuri, pe multe, se-ncearcă
gândul spre tine. O, sfârșitul acela de zi,
peste care căzură grabnice brume!
În grădina mea florile
spre alte foarte înalte poieni tânjind
mai invocă și-acum
lumina ta fără de nume.
Unde dormi astăzi – nu știu. Nici un cântec
nu te găsește. Astăzi
tu ești unde ești. Iar eu aci. Depărtarea
a pus între noi carul cel mare pe cer,
apele-n văi, focul în noapte pe dealuri,
și pe pământ a pus anemone și patimi
cărora ziua nu le priește.
Ca o poartă s-a-nchis. Nici un semn nu
străbate
vămile, vămile.

LÂNGĂ VATRĂ

În străinătate-mi, pământean în lacrimi,
stau de veghe lângă vatra mea de patimi
Suflet prăbușit în humă ca în perne -
nici o veste – de odihnă nu-mi așterne.

Nu cu ochii mai privesc – hotar – poiană
Cat în preajmă, pretutindeni, printr-o rană
Iscodesc prin văi, prin larga-mpărăție,
vreo făptură de mai este – să mă știe.

Chem spre miazăzi și noapte, n-am răspuns
Să ard singur, orice zare să mă-nfrângă
ursitoarele-nceputului m-au uns

și, tânjind, să-mi scape clipa când o stea
sare, ca spre-o altă lume, să se stângă
și să-nvie-n picurul din geana mea.

BRUMAR

În cumpănă cu tot ce-a fost, pe-o dâră de
lumină
înaintăm prin foi, prin aur răvășit, prin brumă
fină
În neștire, ici și colo, mânile ne umblă
prin cupele de flori, prin cele de pe urmă.
De n-ar fi fost zădărnicit de-un crud brumar
polenul ar mai fi putut să fie încă – jar.

Și umbrele ni le vedem, în spațiul fără
prisăcar
deodată nefiresc crescute printre lemne
în rariște căzând, ca pe cadranul plin de
semne
al unui ornic alb solar.

Albinele mai au o zi în toamnă, pe afar'
și-n coșnițele împletite din nuiele,
o zi mai au când trebuie să-nvețe
anevoioasă toată arta, meșteșugului mut
de a păstra-năuntru pentru ele
ardoarea verii ce-a trecut.

Ne sfâșie pe amândoi un zumzet lung în act
falnic
ne doare-albastrul. La noapte-i ceasul hotărât
coroanele să cadă, surd și dintr-o dată,
din copaci, cutremurând meridianele c-un
jalnic
mulcom foșnet.

PRIER

Amurg fecund. din altă vârstă,
amurg fecund de Prier e,
precum a fost și altădată,
când Leda albă se-nvoise
să-ndure-n albul de narcise
povara unei lebede.

Pe-o nicovală pitpalacul
își bate cântecul fierbinte.
Sub straturi moi, subt verde linte
zămislește viață lacul.
Coboară-n fericiri de stuh
puteri cu àripi, din văzduh.

Și vegetația de apă
dă învoială în smaragde.
Sămânța lebedei divine
în seară cântă pretutindeni,
cântă-n trupuri de Undire,
în Marii, în Flore, Magde.

PSALM

Iubind – ne-ncredințăm că suntem. Când
iubim
oricât de-adâncă noapte-ar fi,
suntem în zi,
suntem în tine, Elohim.

Sub lumile de aur ale serii
tu vezi-ne – cutreierând livezile.
Umblăm prin marea săptămână
gând cu gând și mână-n mână.

Și cum am vrea să te slăvim
pentru iubirea ce ne-o-ngădui, Elohim!
Dar numai rană a tăcerii
e cuvântul ce-l rostim.

DUMBRAVA ROȘIE

Mușchiul reavăn, negrul murei
ține cumpănă căldurii.
Ieși zeiță din sandale -
vrerea e-a Măriei-Tale!

Și rămâi desculță-n rouă!
Tremură prelung în glas
întrebarea de-i aievea
astă clipă de popas.

Dobitoacele pădurii
cred în mine, cred în tine.
Întrupându-se tomnatic
sună soarele prin vine.

Capre roșii vin din vale –
copleșiți stăm amândoi –
vin să-și uite fericirea
verii calde, lângă noi.

VEGHE

De greul prea lungului joc
acum și pleoapa mi-e grea.
Mana neagră a visului
să mă slujească ar vrea.

Albă frumusețe tu, fără apunere,
pustietoare minune tu,
gândul – la tine-nnoptatul –
ce treaz mă ținu! -

până la ora ce se-nfiripă
cu nici o bătaie. Iată acum
se sting jucăușe ardorile,
cade din lume un drum.

Eu singurul, cât de târziu!
Slugă și domn
al veghezilor – plec după tine
în largul meu somn.

CÂNTECUL CĂLĂTORULUI ÎN TOAMNĂ

Piere zvon subt zariște,
talanga în rariște.

Vine toamna oilor
prin pânzele ploilor.

Glas dau ceții, patimii
cu frunza lor paltinii.

Jalea rătăcirilor,
mohorul mâhnirilor,

ale cui sunt, ale cui?
Parc-ar fi a nimănui.

Mi-au secat pleoapele
și-n inimă apele.

Doar când urc poienele
mi se-ncarcă genele

subt amiaza fierului
de picurii cerului.

Plâng spre zarea dorului
cu lacrima norului.

VEȘNICII

Sunt veșnicii de multe feluri.
Lesne nu-i pe toate să le știi.
O veșnicie poartă numele Sărutare.
Alta se cheamă Uitare.

Cunosc o veșnicie
ce palpită vie subt ie.
„Suava Inimă" îi este numele.
Alteia i se spune „Iată Urmele".

Și mai știu o veșnicie
ce se numește „Lacrima mare",
și alta alinătoare:
„Leagăn pe Mare".

LÂNGĂ UN FLUTURE

Frumusețea ca și zborul și iubirea
de cenușe-și leagă firea.
De-i ștergi fluturelui praful, nici o boare -
nici o vrajă nu-l vor face să mai zboare.

El, totemul seminției știutoare,
își ascunde obârșiile și drumul.
Dacă-l sfarmi, își dă poleiul -
din secretele-i nici unul.

Cine-i puse pe aripi și pe făptură
scrumul, joc de aur ca suflat din foi de faur.
A dormit o noapte-n lună?
S-a născut din scrum de urnă?

APOTEOZĂ

Răsăritul e-atât de bogat în povești și-n
lumină
că-n orele ce se ridică
rămânem prea jos totdeauna când vrem să-l
slăvim.
Apusul de-asemenea îl știm. Acolo e orga
popoarelor
ce-o ascultăm uneori, vag adusă prin nori.
De-o mie de ani aceasta e lauda pe care-o
rostim.
Nordul servește văilor noastre furtunile
rodnice.
Printre punctele – nume de vânturi
purtând – cardinale,
el singurul iscă și din morminte aurore
sublime
și boreale lumini de-nviere.
Sudul e-amarul prea cald, elementul care
priește
iubirii, și care de-aceea
ne va ucide-ntr-o zi
atât pe mine cât și pe tine.

CEAS DE VARĂ

I
Dulcele, ce începu,
cântecul, l-auzi și tu?
Într-un lan pe un colnic
cântă singur un voinic.

Pe sub zările fierbinți
sună secerea din zimți.

Huma s-a făcut în zi
ca din arse ciocârlii,
ce s-au mistuit, cântând,
înălțimile-ngânând.

Vezi al ceasului străfund.
Aer curge. Suntem prund.

II
Într-un lan pe un colnic
cântă singur un voinic
„Stă mândră la sărutat
ca spicul la secerat".

Cântă singur un voinic
într-un lan pe un colnic

și nu știe cât de-adânc
taie-n inimă pe câmp
un cuvânt de unul spus –
altora pe vânt adus.

CUVINTE CĂTRE FATA NECUNOSCUTĂ DIN POARTĂ

Nu te-mpotrivi. Tu va trebui să iai această grije asupră-ţi:
în poarta la care-am ajuns, trecând prin această vale,
să fii straja copilăriei mele. A copilăriei
ce-o duc încă în mine.
Ea e singurul bine, izvorul a toate, prin tot anotimpul,
prin toţi anii, sub toate punctele cardinale.
Tu păzeşte, păzeşte tu izvorul să nu se usuce
la sfârşitul ăstui tip
lăsat în urmă între floare şi poamă.
Grijeşte tu să nu se stingă secretul micul incendiu
ascuns în inima brânduşei de toamnă.

Avui şi eu odată spatele ars de urzicele soarelui
şi tălpile goale. Îţi amintesc zile stinse de mult,
dar să nu crezi că mi-am trecut şi copilăria
sărind pe vremuri zăplazul. Nu, copilăria e încă aci.
Copilăria mea e aci şi astăzi.
Şi dac-aş sări şi peste poarta toamnei
la care-am ajuns, copilăria aş sălta-o cu mine
strânsă în vine şi-n pumnii mei arşi.
Nu trebuie decât puţin să-mi ajuţi

c-un surâs sau c-un val de frumusețe
năvălit în obraji.

Vorbele mele să nu te mire. La tâmple,
e drept, am o seamă de fire cărunte
și câteva gânduri aplecate-ntr-o dungă – pe
frunte.
Tu stârnește numai o clipă îndurătoarea
scânteie
ce mai mocnește în vatră,
scânteia care aleargă și râde,
mugurul de lumină
ce arde în sânge ca moartea de albină.

Ci poarta e în adevăr aci? Poarta sură
căreia n-aș vrea pe nume să-i apun?
Tu oprește-mă încă, să nu intru. Nu vreau
să apun.
Ferește-mă tu, să nu-mi găsesc prea grabnic
împlinirea
să nu mor mai înainte de-a muri.
Dar iată mă-ntreb: Tu, fata din poartă,
tu – cine ești?
Și dacă nu ești,
atunci unde ești și cum vei fi?

Focul magic

ARDERE PE ALB

„Poezia este un veşmânt în care ne îmbrăcăm iubirea şi moartea"

Lucian Blaga

Ardere pe alb

PRIMĂVARĂ

A cunoaște. A iubi.
Înc-o dată, iar și iară,
a cunoaște-nseamnă iarnă,
a iubi e primăvară.

A iubi – aceasta vine
tare de departe-n mine.
A iubi – aceasta vine
tare de departe-n tine.

A cunoaște. A iubi.
Care-i drumul ce te-ndeamnă?
A cunoaște – ce înseamnă ?
A iubi – de ce ți-e teamă
printre flori și-n mare iarbă?

Printre flori și-n mare iarbă,
patimă fără păcate
ne răstoarnă-n infinit,
cu rumoare și ardoare
de albine re-ncarnate.

Înc-o dată, iar și iară,
a iubi e primăvară.

IUBIRE

Iubești – când ulciorul de-aramă
se umple pe rând, de la sine
aproape, de flori și de toamnă,
de foc, de anotimpul din vine.

Iubești – când suavă icoana
ce-ți faci în durere prin veac
o ții înrămată ca-n rana
străvechiului verde copac.

Iubești – când sub timpuri prin sumbre
vâltori, unde nu ajunge sorii,
te-avânți să culegi printre umbre
bălaiul surâs al comorii.

Iubești – când simțiri se deșteaptă
că-n lume doar inima este,
că-n drumuri la capăt te-așteaptă
nu moartea, ci altă poveste.

Iubești – când întreaga făptură,
cu schimbul, odihnă, furtună
îți este-n aceeași măsură
și lavă pătrunsă de lună.

CAUT NUME

Caut nume – fie-o mie -
să-ți arăt ce-mi ești tu mie.

Noaptea-mi ești, când dormi în casă,
inul lunii și mătasă.

Ziua, pentru alte fețe
caut grai, să te răsfețe.

La alegerea de nume
las mireasma să mă-ndrume

și aroma ce te-ngână
anu-ntreg și-o săptămână.

Nume dulci și nume-amare,
mulcome sau sunătoare,

le culeg din ceas, din cale,
nume multe cum sunt ale

florilor, suratelor
arderea păcatelor,

mângâierea apelor,
slava nestematelor,

suferința zorilor,
iureșul culorilor,

bucuria sfântului,
lamura pământului.

CÂNTECUL FOCULUI

În fabula verde și caldă-a naturii
tu crengi ai, iubito, nu brațe,
și muguri îmbii, cu mlădițele prinzi.
Descinzi dintr-un basm vegetal, al răsurii?
Ia seama să nu te aprinzi
cum se-ntâmplă adesea cu lemnul pădurii.
În chipuri atâtea, flacăra-ntâmpină pasul
oricărei făpturi pământene,
și drumul i-aține, și ceasul.

Îmi spui:
„Nimic nu s-aprinde, și nimeni, de-o rază
de lună".
Și-n galeș surâs înflorești mulțumită, crezând
că sorții îi stai împotrivă, oricând,
c-o șăgalnică vorbă.
Îngădui răspuns înălțat peste timp, peste loc ?
Fapte, o, câte-aș putea înșira,
ciudate-ntâmplări risipite prin cronici,
mărturii de legendă ce-arată
că sunt cu putință și un asemenea foc,
și asemenea arderi.

Ia totul scânteie din toate. Tâmplă s-aprinde
de tâmplă și piatră de piatră.
O stea nevăzută ia foc în cădere din gerul
văzduhului. Arde-n armură, sub zea,
cavalerul,
femeie învinsă, minune fără veșminte,
strângând lângă vatră.

Și-aprind licuricii, ei înșiși, din dragoste rugul.
Iubirea țâșnește din țărnă și face pământului
aură,
s-ajungă-n tării, s-acopere crugul.

Rareori numai sfârșitul nu e cenușă.
Cât e întinsul și-naltul luminii,
Dumnezeu singur arde suav câteodată prin
tufe
fără de-a mistui. El cruță și mângâie spinii.
Altfel noi ardem, iubito. Altfel ne este
ardoarea.
Cât e întinsul, cât e înaltul,
noi ardem și nu ne iertăm,
noi ardem, ah, cu cruzime-n văpăi,
mistuindu-ne unul pe altul.

POVESTE

Ne ducem prin tomnatice păduri,
tristețea să ne-o ardem în lumină.
Ne amăgesc cu mii de june guri
brândușile ivite pe colină.

Și rupem crengi, răzbatem prin desiș,
și, roșu, ghimpele nu se dezminte.
Simțim pe bune greu păienjeniș,
dar mergem înainte, înainte.

Și unde duce mersul nu mai știm.
Lumini și umbre sunt, ca de poveste.
Răsună a-nceput. De când venim ?
O ceață se destramă ca o veste.

Răcoare e și arde împrejur.
Voi-va pasul să se mai întoarcă?
Din albul nor, din caier prin azur,
ursita ar putea fir nou să toarcă.

Adulmecăm miresme tari deodat',
prin ferigi dese pârtia pătrunde.
Nu de izvor, ci ca de râu bogat
un murmur se aude, fără unde.

Un uliu, țipând deasupra-n zbor rotat,
să iscodeasc-ar vrea ce se petrece.
Noi încă pe pământ și-n lume-am dat
de-o apă peste care nu se trece.

Și-acu, când sufletele noastre vor
în brațe, unul altuia, să-și cadă,
inelul, cu clipitul lucitor,
în deget ți-l întorc, să nu mai vadă.

Se cheamă Jaleș râul, râul-timp,
și-i potrivit din veci cu toamna.
Ne oglindim în ape față, nimb.
Dar să fugim, că-i blestemată coama.

Și anotimpuri, vânt de miazănoapte
sau vânt de sud dacă m-ar căuta,
pe-o treaptă m-ar găsi în preajma ta.
Și călători, iscoade de departe,
și patrie, morminte, bolovani,
dacă de mine toate-ar întreba,
m-ar dibui prin vânt în preajma ta.

De zile, săptămâni, de luni, de ani,
mă pierd în ochii tăi, mândră iubire.
Ca din oglinzi, ce singure nu mint,
încerc să dobândesc o dumirire
că aripile ce le simt în spate
aievea sunt din pene de argint
sau o părere doar de greutate.

SFÂRȘIT DE AN

Făpturi în umbra anului apun
și drumuri, fapte cad în neființă.
Sunt, totuși, înc-atâtea cu putință!
Din destrămări și negură m-adun.

În valea încercată de-ndoieli
și numai rar, ce rar, de vreo credință,
sunt, totuși, înoă multe cu putință,
minuni, aurore, râset și-nvieri.

Când orice așteptare s-ar părea
deșartă, cu putință-i, draga mea,
un zumzet planetar, de stupi, în vară.

Și dincolo, în noapte, s-ar putea
ca ochii mei să nu mai moară
de când păstrează-n ei frumusețea ta.

Dragostele mele bune
cum le-a măcinat pământul!
Cum pieriră pe subt iarbă
frumusețea și cuvântul.
Dragostele mele rele,
câte au căzut și ele!
Dragostele bune, rele,
ce-a rămas sub glii din ele?
Țărnă numai și inele.

ZODIA CUMPENEI
(în metru safic)

Dreaptă, ziua Cumpenei ne surprinde
printre roze: în cimitirul unde
câteodată dragostea însorește
albele pietre.

Calm se-ndrumă spre cumpănire totul.
Zi și noapte trag înjugate vremii,
amândouă cu-nțelepciune-ncearcă
pași deopotrivă.

Se măsoară, se cântărește rodul
de argilă, visul și umbra verii,
și povara ce-i amintirea pentru
orice făptură.

Dacă din povești adevăr rămâne
că trăim prin imponderabil cei vii,
poate să mai umble cuvânt că trupul
este-o povară ?

Greu e numai sufletul, nu țărâna.
Căci cenușa noastră, iubito, poate
fi pe talgere cântărită cu vreo
câteva roze.

CATREN

De când viaţa mea te ştie,
o suferinţă port mereu:
Frumuseţea ta-i o poezie
pe care n-am făcut-o eu.

NU CREDE TU VÂNTULUI

Nu crede tu vântului,
bătrânului foc călător,
când cântă pe cale
că doruri el n-are
pe fața pământului.
Ia seama mai bine
la faptele lui:
alean să-și aline,
el fete preface
pe străzi în statui,
de trupuri lipindu-le
mai tare veșmintele,
sub inuri vădindu-le
când sânii, când coapsele,
minunile, sfintele.

ANOTIMPURI

Subt pomii scriși cu frunză rară,
unde stăturăm, eu și tu,
zării prin joc de primăvară
cum umbra sânilor căzu.

O nerăbdare mă pătrunde,
să văd, prin lunile de foc,
ce fructe calde și rotunde
cresc să-mplinească vis și loc.

VARA SFÂNTULUI MIHAI
(8 noiemvrie)

Iubito,-mbogățește-ți cântărețul,
mută-mi cu mâna ta în suflet lacul,
și ce mai vezi, văpaia și înghețul,
dumbrava, cerbii, trestia și veacul.
Cum stăm în fața toamnei, muți,
sporește-mi inima c-o ardere, c-un gând.
Solar e tâlcul ce tu știi oricând
atâtor lucruri să-mprumuți.

O, lumea, dacă nu-i o amăgire,
ne este un senin veșmânt.
Că ești cuvânt, că ești pământ,
nu te dezbraci de ea nicicând.
O, lumea e albastră haină,
în care ne cuprindem, strânși în taină,
ca vara sângelui să nu se piardă,
ca vraja basmului mereu să ardă.

CATRENELE FETEI FRUMOASE

I
Deoarece soarele nu poate să apună
făr' de a-și întoarce privirea după fecioarele
cetății, mă-ntreb:
de ce-aș fi altfel decât soarele?

II
O fată frumoasă e
O fereastră deschisă spre paradis.
Mai verosimil decât adevărul
e câteodată un vis.

III
O fată frumoasă e
lutul ce-și umple tiparele,
desăvârșindu-se pe-o treaptă
unde poveștile așteaptă.

IV
Ce umbră curată
aruncă-n lumină o fată!
E aproape ca nimicul,
singurul lucru fără de pată.

V
O fată frumoasă e
a traiului ceriște,
cerul cerului,
podoabă inelului.

VI
Frumseţe din frumseţe te-ai ivit
întruchipată fără veste,
cum „într-o mie şi una de nopţi"
povestea naşte din poveste.

VII
O faţă frumoasă e
o închipuire ca fumul,
de ale cărei tălpi, când umblă,
s-ar atârna ţărna şi drumul.

VIII
O faţă frumoasă e
mirajul din zarişte,
aurul graiului,
lacrima raiului.

IX
O faţă frumoasă e
cum ne-o arată soarele:
pe cale veche o minune nouă,
curcubeul ce sare din rouă.

X
Tu, fată frumoasă, vei rămânea
tărâmului nostru o prelungire
de vis, iar printre legende
singura adevărată amintire.

Dragă-mi este dragostea
bântuită de sprâncene,
de sprâncene pământene,
lungi, pieziș-răsăritene.

Dragă-mi este dragostea,
soarele din an în veac,
dragostea ce poartă-n ea
moarte-ades și-ades un leac.

Spune-se că-n holdă coaptă
macul îl dezbraci c-o șoaptă.
Dragă-mi este dragostea
care zice: nu și da.

Dragă-mi este dragostea,
mare face inima,
mare pe cât lumea-zare,
mică pe cât lacrima.

Dragă-mi este dragostea
care face stea și stea
din pământurile noastre -
prin poienile albastre.

Sângele își știe visul.
Dragă-mi este dragostea
cu-nălțimile și-abisul
și cu ce mai are-n ea.

Dragă-mi este dragostea -
locului nu pot s-o țin,
căci frumsețea ei dispare
în frumsețile-i ce vin.

Dragă-mi este dragostea,
dragă uneori furtuna
și-un păcat pe care-l arde
pe la miezul nopții luna.

Din aleanul trupului
sufletul se naște.
Dragă-mi este dragostea
ce de ani mă paște.

Dragostea ne-o țină zeii,
să ne-ncânte funigeii
ca urzeala inului
firele destinului.

MICĂ ODĂ UNEI FETE

Precum un ulcior
pe roata olarilor
crești zveltă: ușor
subt pavăza larilor.

Virtuți pământești
aduni ca o rodie,
mereu te-mplinești
subt unica zodie.

Răgazuri nu-ți iei?
Îngăduie timpului
să pună temei
vieții și nimbului!

Să nu răsfoiești
prea repede filele
frumseții ce ești.
Te bucure – zilele!

SĂLCII PLÂNGĂTOARE

Umblu-n neștire pe potecă.
Prin vale caut muguri, semne.
Moștenitor eu sunt al iernii.
Mai curge-ngheț pe apa Cernii.

Sfarm vreascuri umede, nedemne.
Pe munți zăpada se mai vede.
O singură-nverzire-n cale.
mă ține locului, mă pierde.

Și soarele ajută-oleacă
prin vaduri negura să treacă.

Legenda spune că pe-aice
Euridice, fata tracă,
din iaduri și-a mutat în sălcii
a jale – părul lung și verde.

Și prind în palme ce mă pierde,
mătasea grea și jalea verde.

AN DE RĂSCRUCE

Îţi aminteşti de anul de răscruce?
De-atâtea ori a despărţire
un ceas de cumpănă ne încerca.
Nu fiindcă-mi fi voit,
ci fiindcă-aşa ni se cerea.
De fiecare dat' un lucru rar,
o rară întâmplare ne oprea.
Pe ţărmul de nisip umblam
şi-n urma-adâncă ce-o lăsam
tăcută apa mării izvora.

Îţi aminteşti? De fiecare dat'
un lucru rar,
o rară întâmplare ne oprea.
Corabia se cufunda puţin subt greutate,
când luna cobora pe ea.

CATREN

Spune-mi tu, subt curcubeu, Ileană,
ești bucuria și norocul meu?
Mi-ai căzut în cale ca o geană
dintr-o pleoapă a lui Dumnezeu.

VIORI APRINSE, FEMEILE

Viori sânt femeile,
tremur în palme răsfrânt.
Le slăvesc și le cânt
pentru sfârșitul de drum
ce-l au pe pământ.
Lemn moale, lemn sfânt!
Viori sânt femeile,
vibrația fără cuvânt,
viori aprinse subt arc
în flăcări și fum.

INELUL ANULUI

Anul adaugă un inel tulpinii,
când pomul e încă suleget,
cum mirele pune miresei
veriga în deget.

În jocurile și-n frumsețea Firii
puterea aceasta de-a pune inel
nu este-a timpului,
ci a iubirii.

ERMETISM

Un text și-o melodie
e iubita mea,
cuvânt acoperit de cântec,
cuvânt ce nu-l pot descifra.

Un text ce mi se cântă
e iubita mea.
Ghicesc oleac' cuvântul,
dar nu-l pot descifra.

Mă-nduplecă și cântul,
dar inima mi-e grea,
ca piatra, ca pământul,
că nu aud cuvântul.

RĂBOJ

Țin răboj în duh arhaic.
Număr ca ciobanul
câte-s albe, câte-s negre
zilele, tot anul.

Număr pașii, ai frumoasei,
până-n pragul ușii.
Stele număr câte are
cuibul Găinușei.

Câte sunt, de toate, număr,
amăgiri și fumuri,
ziua-ntreagă număr, număr
rătăciri și drumuri.

Număr pietrele pe care
mândra trece vadul -
și păcate pentru care
mă va arde iadul.

SUBT SCUTUL AMURGULUI

Umbre-aruncă ochii lumii
peste tine, peste mine,
peste fiecare ceas al tău
și pe drumurile toate.
Să te apere un zeu,
numai el dacă mai poate.
El și eu, el și eu.
Vino să te-ascund, iubito,
în amurgul meu.

ÎN LUMEA LUI HERACLIT

Produs al aerului soarele ar fi,
al vremuirii, joc al unor pământești stihii,
așa credea-nțeleptul din Efes.
S-ar plămădi solarul trup din nou, în fiecare zi,
din aburii fosforescenți care din mare ies.

Știu că iubita mea-i așa, pe care o slăvesc.
Mereu e alta, alta e, tot alta,
ca soarele antic, un rod al fiecărei dimineți.
S-alcătuiește din lumini pe care nu le-nveți,
se înfiripă din splendori pe care tăcând le
preamăresc.

Făptura fără ieri, întruchipată iar și iar,
în ciclurile arzătoarei, reluatei tinereți
îmi este dat, până la capătul acestei vieți,
în fiecare zi din nou s-o cuceresc.

VARĂ LÂNGĂ RÂU

Uite, cântă ciocârlia!

Pură ca entelehia
din sământă și din muguri,
te ridică, vino, Lia!
Să se vadă sâni ca struguri.

Să se vadă ce se poate
printre gene. Iacă-n
rariște – un umăr, spate,
cum e albul de mesteacăn.

Boarea verii, ochi de soare,
au un drept să te dezbrace.
Taina de la subțioare
vreau să știu cum se mai face.

Te arată și coboară
unde nu-i adâncă matca.
Lângă coapsa lină, goală,
să întinerească apa.

Că-i bătrână-n râu stihia
și visează tinerețe.
Uite, cântă ciocârlia,
lia-lia, lia-lia.

CÂNTEC ÎN DOI

Și vine toamna iar'
ca dup-un psalm aminul.
Doi suntem gata să gustăm
cu miere-amestecat veninul.

Doi suntem gata s-ajutăm
brândușile ardorii
să înflorească iar' în noi
și-n toamna-aceasta de apoi.

Doi suntem, când cu umbra lor
ne împresoară-n lume norii.
Ce gânduri are soarele cu noi -
nu știm, dar suntem doi.

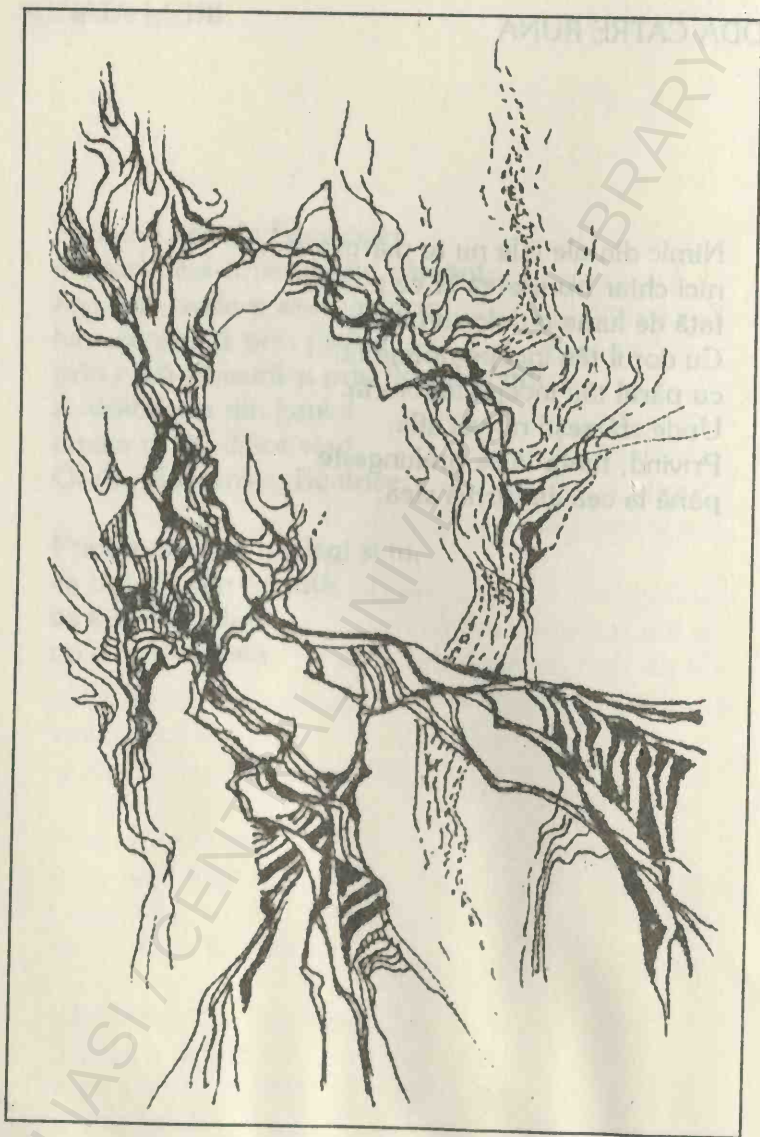
SONATA LUNII

Sonata Lunii de Beethoven
e însăși luna coborâtă pe pământ.
Așa s-ar crede și așa s-ar zice:
luna ce umblă prin păduri,
prin rouă-albastră și prin flori de crini,
și-alcătuiește din lumini
amare și din dulce vânt
Ofelii, Margarete, Beatrice.

Printre acestea te alegi și tu,
ca o parte din Sonată
ce încă niciodată
nu a fost cântată.

ODĂ CĂTRE RUNA

Nimic din ale tale nu te mărginește,
nici chiar frumsețea ta ce pare
față de lume-o dulce limitare.
Cu dorul tău începe noima ta,
cu părul tău începe umbra ta.
Unde sfârșești nu vei afla.
Privind, ființa ta se prelungește
până la cea din urmă stea.

Flacără de stea

CÂNTEC DE GREIER

„Creația este singurul surâs al tragediei noastre. Iubirea este al doilea surâs al tragediei noastre. Sau poate că totuși întâiul"

Lucian Blaga

Surâs de stele

LUCRURI SUNTEM

Lucruri suntem printre lucruri.
Aproape suflete suntem, noi doi,
prin soartă asemenea tuturor.
Lucruri suntem ce poartă în ele
gânduri ca pietrele, uneori stele,
și totdeauna un dor.

Pe drumul său fiecare,
ne-am duce în veci undeva.
Ne-am duce-mpreună, mereu, amândoi.
Dar drumul norilor e prea mare
în lumea noastră – pentru noi.

MADRIGAL

Iubită Runa, dragă una,
n-am fi crezut că într-o zi,
aceasta cu putință-ar fi:
c-un strigăt să atingem luna.

Nici după drepte mărturii
n-am fi crezut că s-ar putea
să auzim apoi ecoul
întors în patria de-aci.

Ce fericire ai dori
să ne-o strigăm în zare, Runa?
Alege țipătul ce-i vrednic
să ni-l întoarcă-n noapte luna.

FOCURI DE PRIMĂVARĂ

Îngânând prin văi tăria
sună ramul, sună glia.
Focuri ard, albastre ruguri.
Pomii simt dureri de muguri.

Prinși de duhul înverzirii
prin grădini ne-nsuflețim.
Pe măsura-naltă-a firii
gândul ni-l dezmărginim.

Ce-am uitat aprindem iară.
Sub veșminte ne ghicim.
Căutăm în primăvară
un tărâm ce-l bănuim.

Căutăm pământul unde
mitic să ne-alcătuim,
ochi ca oameni să deschidem,
dar ca pomii să-nflorim.

ÎNCĂ O DATĂ!

Nu mi-e destul. Și după orișice
aș spune: înc-o dată!
Orice se-ntâmplă-i ca și cum
s-ar întâmpla c-o fată.

Ah, nici un rod nu mi-e destul,
îl vreau și-n alte chipuri.
Se poartă râul către mări,
dar piere în nisipuri.

Nu-i apă să astâmpere de-ajuns,
nu mi-e destul viața, cartea.
Iubire-aș vrea, pierzare, jar,
cum voi simți odată moartea.

Nici din lumină n-am destul,
căci ea-i doar o legendă, iată.
Nimic sub zare nu-i destul,
vreau totul înc-o dată!

IARBĂ

Iunie este
Verde poveste.
Iureș sporește.
Iarba mai crește.

Ziua a șasea,
Sâmbăta ierbii.
Crește mătasea,
N-o calcă cerbii.

Cresc ale ierbii
Fire albastre
Pân' la-nălțimea
Inimii noastre.

Asta-i măsura,
Pune natura
Luncilor margini,
Lege-n paragini.

Vin curcubeie
Rouă să beie,
Seva vieții
Și-a dimineții.

Praful din spice,
Traiului strajă,
Stă ca o vrajă
Moarte să strice.

Vremea priește
Inimii, ierbii.
Ragă și cerbii!
Stai și privește!

Câte anume
Fețe în lume
Are și-arată
Iarba cu artă:

Dulci și frumoase
Linii de coapse,
Linii de fete,
Mintea să-mbete.

Fete ce lesne –
Trupuri și glezne -
Ierbii le-asameni.
Nu mai sunt oameni.

ÎNTREBARE ȘI RĂSPUNS

Ce ne va ține totdeauna tineri?
Adu o jertfă zi cu zi
zeiței mari, păgânei Vineri!
Hrănește cald, oricare-ar fi,
un vis ce nu se va-mplini!

UMBLĂM PE CÂMP FĂRĂ POPAS

Umblăm pe câmp fără popas
sub zodii prin târziul ceas.
Hotare, veac, tărâm s-au șters.
Mai suntem noi și-un univers.

Pierdem în noapte, rând pe rând,
tot ce sub noi era pământ.
Și mergem iar în gând, la pas.
Un cer deasupra ne-a rămas.

Vreo stea când cade din tării,
fără să vrei, spre ea te ții
și poala-ți potrivești, s-o prinzi.
Lucirea numai i-o cuprinzi.

Și cumpănim ce e, ce-a fost.
Noroc înalt, pornit cu rost,
ne-ntâmpină de sus prin vânt,
să nu ne-ajungă-n văi nicicând.

FRUMSEȚEA

Socot că orice frumsețe
prilej de-amăgire statornică este.
Te ispitește. Vrea-n stăpânire s-o iei.
Deși e departe de tine ca o poveste.

Orice frumsețe aduce în inimă
înțelepciune și exaltare.
Sunt noimele ei: prund și izvor.
Mai suave materii pământul nu are.

Orice frumsețe se-mbină
cu zări și imagini, cu vrăji, depărtate,
dar prinde un chip de mătase-ntre noi.
Răzbunând ce lipsește, ea face dreptate.

Orice frumsețe e ca o urnă
de-a căreia coapsă privirea se prinde.
Vezi forma, mirat. Și suferi, gândind
la cenușa pe care-o cuprinde.

CERAMICĂ

Ulcioare-nchipuind s-adape,
au forme fetele parcă-ntr-adins
alcătuite să ne scape.
Sunt ca din flăcări, ca din ape.
Ulcioare vii, de neînvins.
Le vezi cu gândul, prin pleoape.
O amăgire e că le-ai cuprins,
oricât cu fapta te-ai deprins.

SUFLETE, PRUND DE PĂCATE

Suflete, prund de păcate,
ești nimic și ești de toate.
Roata stelelor e-n tine
și o lume de jivine.
Ești nimic și ești de toate:
aer, păsări călătoare,
fum și vatră, vremi trecute
și pământuri viitoare.
Drumul tău nu e-n afară.
Căile-s în tine însuți.
Iară cerul tău se naște
ca o lacrimă din plânsu-ți.

ESTAMPĂ

Lumea toată
e un singur alb.
Coboară din înalt
moartea petelor.

Fulgi de zăpadă
zboară-n sus și-n jos.
S-ar juca frumos
cu genele fetelor.

SCOICI

Petale par scoicile
cum cad pe aproapele
țărm, ca-ntr-un joc,
aduse cu apel.
Unda îngroape-le,
valul dezgroape-le!

Zeițe de mare-au pierit
diafane ca apele.
Toate pe-aci și-au lăsat,
vestigii, pleoapele.
Unda îngroape-le,
valul dezgroape-le!

În spaţiu tainic, fără mărturie,
mă alesei cândva făptură vie.
M-au făurit râzând, cântând, părinţii.
Ei, ţesătorii vieţii şi ai morţii,
mi-au dat ce-ngăduise soartea:
au pus în mine soarele şi noaptea
şi mi-au adus un drum în faţa porţii.

„Acesta-i drumul tău", mi-au zis părinţii,
„porneşti din văi s-ajungi în slava minţii".
Pe cale-n lumea neagră am plecat.
Umblam, vedeam, dar nu mă închegam.
Vedeam, umblam, dar încă nu eram.
Prin anul lung, ah, lung, de altădat'
de-abia iubirea m-a întemeiat.

ROMANUL FURTUNII

Furtună se vestea pe dealuri. Toată noaptea
de luni spre marţi la orizont s-a adunat.
Munţii de nori, ameninţându-ne din partea
de sud, străluminaţi de tunete au stat.
De teamă două inimi se făcură una.
Şi amândoi în aşteptare-am tremurat.

Ne ocoli prăpădul. Mârâind, furtuna
de noi, încet, şi de pământ, s-a depărtat.
De câte ori prin văi un trăsnet mai lovea,
neştiutor de bezne crinul alb pocnea,
ca să-nflorească. Iată cum cu flori de vis
grădina zilei noastre mare s-a deschis.

Un fulger nu trăiește
singur, în lumina sa,
decât o clipă, cât îi ține
drumul din nor până-n copacul
dorit, cu care se unește.
Și poezia este-așa.
Singură-n lumina sa
ea ține pe cât ține:
din nour până la copac,
de la mine pân' la tine.

ORÂNDUIRE

Dac-am trăi-n aceeași casă, în chilii vecine,
și n-ai mai trece pe la mine,
nu aș putea să fac vreodată saltul
în consolare. Și aș crede că trăim
departe, foarte departe unul de altul.

Dac-am trăi-n aceeași urbe, despărțiți
prin câteva grădini și printr-un murmur
de vale,
și n-ai mai trece pe la mine
cu râsul tău și cu luminile tale,
aș fi încredințat că depărtare
nu-i alta mai cumplită și mai mare.

Astăzi văd că de pe fluturi a căzut tot smalțul
de când tu pe la mine-anume
n-ai mai trecut. O, ce orând!
Mă mângâie un singur gând:
trăim în una și aceeași lume.

Trăim în una și aceeași lume. Prin urmare
nu suntem chiar așa departe
unul de altul!
Ce gând cu adieri amare
când anul și-a pierdut tot smalțul.

Când prin oraș calci lin pe străzi
sământa ulmilor, și-n mers
în adevăruri limpezi crezi -
mai e nevoie de vreun vers?

Când mușchiul de pădure mult
ne-alină-n vară verde dor
și glasul picurat ți-ascult -
mai e nevoie de-un izvor?

Când în bătaia vântului
mlădie umbli pe colnic,
pe-ntinderea pământului
mai e nevoie de vreun spic?

Când între lipsă și prisos
ne bucurăm de câte sânt
și cântă pe subt glii un os -
mai e nevoie de cuvânt?

Când îți ghicesc arzândul lut
cum altul de Tanagra nu-i,
din miazănoapte până-n sud
mai e nevoie de statui?

Când hoinărind, alăturea,
noi mână-n mână ne găsim
cu ochii la aceeași stea -
mai e nevoie de destin?

Când împlinirile ne cad
subt galaxia ca de fum
și prin miresmele de brad -
mai e nevoie de vreun drum?

De-ar fi să dăinuiesc nespus
în gândul tău, pământ ce sânt,
din răsărituri la apus
mai e nevoie de-un mormânt?

DESCÂNTEC

Despre tine și otravă,
despre slavă și albine,
scriu în rune o poveste,
căci ce este nu se spune.

E mai vie născocirea
când iubirea o îmbie.
Scriu în rune ani de fiere
și de miere. Zic din strune.

Să-nflorească noimă, lege!
Să se-nchege, să pornească
spre-mplinire peste fire
vraja pusă, vorbă spusă.

Crească anul rod de bine,
să ne-aline tot aleanul.
Ne răsfețe ale sorții
și-ale filei două fețe.

Ale sorții și-ale filei:
focul zilei, roua nopții.
În tipare de la mume,
scriu în rune dulci-amare

despre tine și otravă,
despre slavă și albine.

PORTRET

Aramă grea ca vinul – părul,
sprâncenele ușor piezișe,
o cută, vertical pe frunte,
vădind trecutul de răstriște.

Umeri mărunți, suflet de vară
în bluza verde-albăstrie,
ce sub solarele incendii
a devenit stins-cenușie.

Ținut e totul sub surdină,
inelul doar clipește când
frămânți atâtea-n încăperea
unei simțiri și-a unui gând.

Îți zboară-n mână porumbelul,
ți se supune duh și-argilă.
Culorile îți stau în slujbă,
carmin și scrum de clorofilă.

Și mie-mi stau la îndemână
în grâu și-n cer, în foc depline,
să te redau pe altă treaptă,
pe-aceea ce ți se cuvine.

Culori am pentru ce se vede
și pentru ce mai e veșmânt.
Culorile le iau din apă,
din dulci otrăvuri și din vânt.

Doar pentru cele ce-s adaos
venind din sfânta ta planetă
culori eu n-am în graiul lumii
și nici uleiuri pe paletă.

BOCCA DEL RIO

Să mă mai duc la
Bocca del Rio,
șovăi în drum, ori-
cât aș iubi-o.

Port încă-n gânduri
mierea, mirajul,
dar fără tine
rană-i peisajul.

Țara-ntre dealuri,
satul sub lună,
Bocca del Rio
nu mă adună.

Îți amintești tu
timpul și locul
prinse-ntre ziduri,
zumzetul, socul?

Îți amintești tu
verdele, stupii,
pe coperișe-n
gângur hulubii?

Ce profeție-n
zarea iubirei
fost-a atuncea
azi amintire-i.

Basme, otrăvuri
cald-pădurețe,
roșii amurguri,
patimi, frumusețe,

din amintire
beau cu nesațiu.
Bocca del Rio,
rană în spațiu.

DRUMEȚIE

Popas în iarbă de neuitat.
C-o sărutare, pe-a vieții măsură,
îmi stingi în gură toate numele
ce din alean ți-am dat.

Pornim pe urmă iar
ca două vârtejuri de vară pe drum.
Ne suntem dar pentru dar
și nu ne mai spunem nicicum.

Ne place să umblăm
ca întrupările fumului,
să încâlcim mătasea pământului
cu țintele drumului.

PEAN PENTRU O TÂNĂRĂ
întruchipare în lut de Romul Ladea

Numai despoiată de veşminte
să ridic, prietenă, rodia
din panerul de-argint, când ne bucură
prielnică zodia.
Numai astfel să consimţi
în inima fructului să-ţi adânceşti
patima albilor dinţi.

Numai astfel vădindu-te,
cu gleznele tu să dezmierzi,
alte dăţi, buruieni şi pietre şi ierburi.
Poartă-ţi, tânără, adevărul
pe unde se-naltă aracii,
prin vie, căci numai aşa
te pot vedea şi copacii
clipind din pleoapele verzi.

Doar despoiată de orice veşmânt
să umbli prin rarişti de veac,
prin holdele coapte, prin crâng, la izvor.
Numai astfel să calci pe muşchiul-covor
înfruntând primejdia şarpelui
cu gândul că şarpele este de leac.

Sunt multe încă potecile
spre ţinta-alinării,
dar numai de orice veşmânt despoiată
- pierdut adăstând într-o rână -

vreau, întruchipare de vis, să te văd
prin văile mele pe calea-nserării
sau ziua mergând prin Eden la fântână.

Numai așa, la capătul drumului, urmelor,
se-nvedereaza în calma oglindă a lacului,
în ochii bătrânilor aștri,
legea pământului, tiparele, rarele,
întruchipate în sânii cari nu dezmint
rotunjimile urnelor
și-n rodii cari nu dezmint
rotunjimile sânilor.

CĂRĂBUȘUL DE ARAMĂ

Din belșugul de verdeață
cărăbușul de aramă
vine din turnătoria
verii, să-l luăm în seamă.

Zgomotos ca o reptilă
printre vreascuri se avântă,
să arate că-i din lumea
celor ce nu prea cuvântă.

Prinse veste de viața
ce se-ncinge, rug, în umbra
unde ne-am întins, tu, basmul,
eu, ardorile și țundra.

Cărăbuș te ia cu iureș.
Te încearcă pe la glezne.
Îl alungi, el vine iarăși.
Pe-altă parte e mai lesne.

Ca suveica rândunica
țese pânzele de vară.
Ah, ce cald! Va să plouă
ecvatorial pe seară.

Susur mare de lăcuste
și de gâze fără număr.
Cărăbușul de aramă
s-a oprit pe caldu-ți umăr.

Mişcă? Stă să-nchege gânduri?
Se destinde? Se descalţă?
Parca-ar şti că de pe umăr
numai zborul mai înalţă.

Şi o ia către stăpânul
iulie, cuptorul – astru,
să ne ducă fericirea
spre uitare în albastru.

TUSCULUM

Ard lumini ca sorii tineri
prin iernatic Tusculum.
Amintirile de Vineri
mă-nsoțesc încă pe drum.

Palma se făcuse cupă
jar-viață cuprinzând.
Mă trezesc acum și după
arderea de-atunci spunând:

Albă tu, zăpadă pură,
cine ți-a dat inima
să-mi fii viscol de căldură,
albă tu, fierbinte nea?

Ard lumini ca sorii tineri
prin iernatic Tusculum.
Amintirile de Vineri
mă învolbură pe drum.

Și declinuri – triste vinuri -
le dau albelor uitări.
Amintirile de inuri
cântă-n mine și sub zări.

Pier lumini și piere laur,
cade frunte, cade drum.
Amintirile de aur -
numai ele ard sub scrum.

PRIN TOATE ERELE

Prin toate erele
ce prund fierbinte, turmentat!
Subt toate sferele
se zămislește ne-ncetat.

Prin toate erele
răsfăț și crini, vis canibal.
Subt toate sferele
extaz de seve, vertical.

Îndreptățire cat
vârtejurilor, vântului.
Și intru în păcat
ca-n vârstele pământului.

ARHEOLOGIE

Mai trecem câteodat', purtaţi de-acelaşi gând,
prin curtea unde sarcofage de bazalt
în şiruri stau, distanţă nobilă păstrând,
subt nalbe, de la unul pân' la celălalt.

Când nu e nimeni să ne vadă, ne oprim.
Adânc prin lespede ochim. S-a spart cândva
să-ngăduie un jaf, căci oseminte nu-s,
nici aurii inele-n încăperea grea.

Un ochi de ploaie, apă caldă, a rămas
să strângă cerul pe-un asemenea temei.
Prin basoreliefuri, dibuind, ghicim
un drum spre iad, melancolia unor zei.

Crud fabulând, închipuirea ţi-o încerc:
un sarcofag antic, vezi tu, e mult mai plin
de tâlcuri, de istorie, când e deşert.
În gol s-arată un adaos de destin.

Au fost aduse sarcofagele aci
dintr-un străvechi oraş, ce azi e subt pământ.
Cresc porumbişti acum, pe unde for a fost
şi se topeşte cânepa în jgheabul strâmt.

Făgaşe ai găsi, de roţi, pe caldarâm,
dacă tărâmul l-ai săpa şi-ai scormoni.
Opaiţul de lut ars s-a spart, şi pulberea
a înroşit ogorul vechii-mpărăţii.

Noroade au trecut, și glii s-au răsturnat.
Cenușa a-mpietrit pe vetrele pustii.
Și drumuri au murit subt iarbă, pe subt strat.
Trecutu-i lung. C-un capăt se ivește-aci.

Venirăm, iată, printre lespezi. Și-adăstăm.
Și am pleca. Dar rămânem să mai privim.
Țâșnește peste curte grabnic un lăstun.
Apoi tăcere-i iar. Nici noi nu mai grăim.

Nimic nu mișcă-n aer. Nici pleoapele.
Dar bate soarele în piatră, din înalt.
Plăcut, tulburător e astfel să te pierzi
prin moarte, când respiră caldă din bazalt.

Și-i dureros în marea trecere să te
aprinzi visând. Mai tare însă arzi în schimb.
Iubirea prinde adâncimi, așa cum e,
umbratic joc, relief pe-un sarcofag în timp.

Zile de toamnă cădeau printre șoapte.
Cădeau la Paris, dezghiocându-se
ca niște castane răscoapte.
Îmi amintesc prin ce aleluia
de frunze, pe-un bulevard,
ne plimbam împreună, știuți nimănuia.
Mă aplecai să ridic din troian o castană:
„Curată, proaspătă, strălucitoare,
acoperită ca de-o suflare
de pulbere albă și de răcoare.
Uite, așa ești și tu!"

Legământ rostirăm subt al stelelor crug?
Sau poate că timp n-avurăm, nici loc,
făgăduinți să ne facem?
Ne-am grăbit doar să-ntindem făclia
foc să dăm, foc,
etapelor până la rug.

Veniseși în metropola acelor lande
numite-ale „Soarelui
demult asfințit".
Ce gând te-ndârjea
pe drumuri alese la sorți?
De țintele mele însumi nu-mi prea dau seama
mă nimeream pe acolo
în treacăt, prin vraja vieții.
Mă apăram c-un surâs
de istorii trecute, de mari și tăcute

umbre de morţi.

După mărunţii tăi umeri şi osul gracil,
după paşii jocului
tău -s-ar fi spus
că de-o mie de ani cel puţin
seminţia ta stăruise
prin părţile locului.
Îmi alinam suferinţi de juneţe.
Privind la mânile tale
aruncam un cuvânt:
„Ah, da. Din Ile-de-France vin mânile aceste,
din zile când peste case de bârne
cânta, mai cânta
cocoşul galic pe hornuri şi creste”.

Subt tărâm pe Montmartre
curând apoi într-o noapte aflai
ce curată sălbăticie de plai
ardea în dosul pleoapelor tale,
cari în tavernă şi-n mine
băteau ca fluturi de munte.
Încunjuraţi eram în spaţii obscure
de-opaiţele vii, de dansuri străine,
de grele şi calde melancolii
hrănite cu sunet de pampe.
Unul în faţa celuilalt stam.
Prin hăuri plutind, legănaţi ne simţeam.

Şi-ai râs: „Să nu ne-amăgim!
Obârşia ni-i alta. Din altfel de oameni
ne tragem.
Ai mei mai respiră pe măguri.

Comoara lor e-o prisacă,
încinsă de soare, de boare,

de toate noroacele
negurii și-ale luminii în floare.
O sută cincizeci de stupi numărai
în zilele când de pe-acolo plecai".

Râdeai: „Au stupii-adăpost de nuiele.
Coșnițe date cu lut, clopote-n șir,
frumos rânduite, să cânte din faguri.
Nu sus la munte, dar sus pe-un pripor
e prisaca.
S-aude, când urci pe potecă, un vuiet
de miere
De jos, ținut în prăpastie, râul răspunde,
cum firea-i îngăduie,
cu murmure line,
cu abateri sălbatice.
Un vis necrezut desfășoară pe-acolo peisajul,
sprânceni de dumbravă,
vârfuri bătrâne, coclauri și slavă.

La zece ani începu pentru mine
povestea cu vifor de-albine.
În fiece vară
părinții-mi spuneau: Te duci la prisacă
și stai cât vacanța va ține.
Adeseori singură drumu-l băteam,
munte și punte.
Urâtul cântându-mi, la multe visam.
Peste ochiuri de șipote îmi descântam
să mai cresc,
căci măruntă eram ca frunza de afin.
Măruntă. Dar sarcina? Mare!
Să țin subt paza mea stupii.
Eu, copilă, să-nfrunt jaful tare,
oricând cu putință, al urșilor!

Dormeau uneori și părinții-n colibă.
Dar ziua, când ei se duceau pentru treburi
la stâna din măguri,
rămâneam părăsită adesea
în cântec de greier și-n susur de ierburi.
Nu! Temeri nu mă-ncercau.
Ursul adulmecă încă din miezul pădurii
de-i om la prisacă.
Stă deoparte atunci,
la umbră, pândește. N-atacă.
Dar om eram eu?
Un firicel de fetiță!
Atât. O suflare de om!
Iar el – părosul atotștiutor, păduraticul zeu!

Prinsei de la vârstnici
că ursul de câni n-are teamă.
Dar de copii de om – se ferește.
De copii și de om ? Dar de-o fată?
De-o față mare?!
Căci vezi, anul zvâcnind o dată,
de câteva ori și încă o dată,
fără de veste mă împlinii.
Astfel ziua veni ca să-mi pun
și atare-ntrebare."

Povesteai și râdeai. Râdeai, povesteai:
„Și-acum s-auzi întâmplare!
La mânecatul acestei toamne a fost,
când frunză de afin nu mai eram,
ci chiar fată mare,
precum mă zărești
când prin gene privești.
Întâmplările vin

ca niște cuvinte-nvățate de rost.
Astfel ursul, pe la nămiezi,
odată, totuși bătu.
Părinții, la munte, tăiau pe la iezer
otăvile. Trimiseră vorbă de sus
să mă-ndrum după semne,
să mă duc degrabă și eu,
s-ajut la întors,
căci fumul cădea a schimbare de vreme.
M-am dus.

De pe înaltul priporului
câteva zile lipsii, fără griji, fără gând.
În una din zile, pe la amiază, ursul simți
că om nu era la prisacă.
Câni doar, dezlegați, o haită.
Atunci ursul atacă.
Sfâșiind cânii, zdrobi hărmălaia cât ai clipi.
Ce jaf a-nceput și cât de ciudat!
La miere și faguri se pare
că ursul nu s-a dedat,
dar, pe rând, peste-o sută de coșniți
în brațe-a luat, aruncându-le de pe pripor
în râu, în vâltorile verzi ca otrava.
Închipuie-ți numai, subt soare de toamnă,
ispravă,
în murmur de joacă și-n ragete, fiara!

Răzbunatu-s-a ursul că vara
întreagă din preajma prisăcii a fost alungat
de-o fată? Au pentru miresmele,
dulci de departe, ale fetei? Sau ursul, crunt
prăpăd făcând printre coșnițe, faguri, albine,
visa că aruncă de pe pripor
în prăpastia râului – fata? Prea bine

n-aș ști să răspund
la atâtea-ntrebări de pădure."

Râdeai, povesteai:
„Pe la stâni băcițe vorbeau în grai din bătrâni:
S-au arătat (spuneau) în zilele-acelea
o rară și mare
vedenie, coșnițe multe de-albine
pe râu plutind,
faguri de aur și miere ducând
către văile-amare".

Așa te rosteai în tavernă, firească în toate.
Din hrube ieșind împreună
prin frunze plouate-o luarăm.
Sângele viu, o, cum îmi suna
cu freamăt de stupi
la tâmple și-n vine!

Pe lungul și larg și gol bulevard
molatica toamnă
cu miros de foi amărui ne primea.
În lumină de noapte ne-oprirăm:
O, mica mea pădureancă!
Pe lunci elizee apoi ne plimbarăm.
Și ceasuri mirat te-am privit.
Formată-mi păreai
în cupa poveștii și-a harului,
precum ghinda de plai
în degetarul stejarului.

Te-am însoțit cu inima strânsă
până în pragul lăcașului tău.
În poartă -
ne-am despărțit.

Ani, treizeci și doi sunt de-atunci!
Și nimic nu mai știu.
Nu știu ursita pe unde te-ascunde,
nu știu viața pe unde te poartă.

În zori, pe la orele ei, amintirea
pe lunci elizee se mai întoarce
mulcom-duioasă și caldă,
dar aprigă crește închipuirea
când jarul se-arată prin nori de-asfințit!

De ce n-am călcat peste prag în noaptea
aceea?
De ce începutul
avea să fie-un sfârșit?
La-ndeplinire să-mi duc
pofta de jaf – de ce m-am sfiit?
În beznă de ce nu te-am tras după mine?
De ce – nu – te-am – ridicat
cuprinzându-te strâns pe la coapse
ca pe-un clopot cu zumzet de-albine?
De ce – nu – te-am – aruncat
în apele visului-traiului
în unda otrăvilor raiului?

CORNELIEI BREDICEANU

„Printre cei dintâi, care așteptau, era domnișoara Cornelia. Se alcătuise în acei câțiva ani, de când n-o mai văzusem, frumoasă cu adevărat. Străinătatea cu aer fin, a dus de pe unde de lacuri, de pe zăpezi alpine, a împrumutat culoarei ei de creolă o nouă noblețe. Silueta calmă, privea ușor melancolică, liniile inteligente erau aceleași, dar mai mature acum. Domnișoara Cornelia nu mai era fetișcana subțirică, ce refuza cu dispreț băiețos împlinirile. Făptura, de contururi înmuiate în nuanțe de catifea, făcuse concesii feminității. O priveam pierdut. Și, în ciuda tonului neutru al tuturor antecedentelor, inima îmi bătea inexplicabil". (Hronicul și cântecul vârstelor, p.186.)

„O vedeam așteptând, în șir, să se elibereze un loc, la vreuna din mesele de lectură. Peste câteva clipe linia vieții va începe să ardă. Cât de liniștită aștepta în fața mea acea ușor neterestră! Și cât de vie e acum imaginea ei de creolă fină, de-o nobilă paloare" (Hronicul...,p.254).

TU, DOMNIȚA NEBĂNUITELOR TREPTE...

Din scrisorile către Domnița

Port în brațe și pe buze
toate cele două muze
Cu Domnița zece
care mi le-ntrece.
Domniță,
tare te iubesc eu pe Tine, și atunci când vorbesc,
și atunci când tac.

Domniță, îmi scrie Melania Livadă că de Nebănuitele trepte se simte îndeosebi aproape. Citez: „E drept însă, că și domnița din țara bârsana trebuie să fi fost tare năzdrăvană și a încălzit și animat în chip deosebit această mare inimă!"

Sărut cele trei vârfuri de degete cu care îmi scrii.

Cu „Fundația" am două contracte..., intră și Nebănuitele trepte cu domnița lor. Și mai întră un ciclu tot așa de lung (25 bucăți) căruia i-am dat acest titlu: Domnia soarelui de Toamnă.

„La Brașov locuia, nu departe de Livada Poștei, o prietenă, căreia, ca unei tinere vestale, ce întreținea focul poeziei, îi închinasem în ultimii ani, atâtea din versurile mele. Vraja, verva și arderea ei mă transformaseră pentru câteva anotimpuri în cântec. Și era acest cântec un cântec nou, chiar față de cântecul meu de până atunci.

Nu-i așa că viața a devenit grea și are gust de cenușă? Mai visez rar, rar, un anotimp, cânt aș putea să te văd cu ochii senini și adolescenți. Sufletește, cei doi ani din urmă m-au îmbătrânit grozav. Sunt ca sf. Gheorghe, cel dintr-o oarecare poezie: cu scrum de vulcani pe umeri, și cu sprâncenele arse (ian.,1948).

Nu-mi trimiți o poezie. Dacă ai ști cât o merit (îi scrie Domnița, în 1946)

Acum e rîndul tău să te faci bine. Ca să putem sta mult și bine de vorbă pe nebănuitele trepte. Prințul dorește. Iar vulpea, în sfârșit, foarte domestică, se supune. Nu-i așa?

DIN LUNTREA LUI CARON (ROMAN AUTOBIOGRAFIC, 1990).

Zâmbet era toată ființa ei. Remarcai numaidecât că frumusețea ei nu era spectaculoasă. Frumusețea ei se alegea din când în când, cu totul pe neașteptate, fie din mimică, fie dintr-o mișcare, fie dintr-un complex de linii neutre. Avea un umblet plin de grație, prin care ea însăși nu părea să și-o cunoască. Ochii, foarte vii și strălucind de inteligență, se iveau în obrazul mai curând al unui suflet, decât al unui trup. Și totuși, trupul era și el printre noi, ca să exprime pentru fiecare mișcare sau gest un farmec dozat din nuanțe greu de definit (despre Doamna Ana Rareș).

Pe-o cărăruie pe întinsul din vârful Blidarului, între cele două case ciobănești, întâlnii pe Doamna Ana, care culegea brândușì, răsărite prin iarbă cu miile. „ – Dar priviți – spune ea – ce foc lăuntric arde în aceste brândușì!”.

Pentru mine însumi, Ana era ființa despre care o sfială aproape magică mă oprea să vorbesc cu cineva. De ani de zile Ana era focul amintirilor, după care tânjeam. Imaginea ei îmi revenea în suflet ca obsesia unui cântec. De imaginea Anei mă apropiai cu duioșie, când înclina să asfințească subt zarea cugetului, cu alean, când se sublima în simbol înălțat deasupra vieții. Cel mai adesea, icoana ei era însă într-adevăr ca un cântec ce mă-mbolnăvea, ca un cântec pe care nu cutezam să-l ascult prea mult, ci-l lăsam să treacă prin mine ca o adiere și ca un dulce venin.

Aceasta este întâia duminică a vieții mele.

Icoana ființei, care înainte cu zece ani mi-a hrănit o arzătoare înălțare, parcă nu vrea să se închege în mine. Iar emoția, întrupată în stihurile de altădată, se revarsă firesc și fără zăgazuri

asupra ființei de lângă mine. Numai așa versurile își redobândesc viața. Palpită lângă mine o altă ființă. Fără de această suavă vecinătate, stihurile mele mi s-ar părea cadavrele unor emoții puternice, dar trecute. Vibrația, ce ne cuprindea pe amândoi, se comunică aerului. Printr-o spărtură de verdeață, soarele pătrunde în pridvor.

Mă întind spre surâsul de vrajă și-l cuprind, sărutându-l. Este doar o atingere de o clipă. Buimăcită într-un fel de fapta mea neașteptată, Ana se ridică aproape sărind până lângă ușa pridvorului. Își vârî obrajii între foile de viță, parcă să se ascunză și apoi, cu un ușor tremur de emoție între degete, cuprinde în palme un strugure mângâindu-l. De mirat că strugurele nu s-a copt într-o clipă în mâna ei.

S-a terminat cu cititul, zise ea, păcat, căci a fost așa de frumos!
Aspirăm mereu spre mai mult. De la poezia din carte spre poezia în carne și oase.
Și de aici spre poezia care nu s-a născut, completează Ana.

Ana se apleacă din loc în loc, invocând câte-un pretext de domeniul celor mai dulci ficțiuni, de a-și înmuia mâinile în apă.
Cum se cheamă floarea mâinilor tale, o întreb.
Mângâierea apelor, răspunde înecată în propria-i vrajă, Ana.

Mâna albă ce se juca cu strugurii prin vița de vie, mă trezește la un nivel mai înalt. Sufletul se destramă în imagini. Tolba buruienilor. Grația șoldului. Relieful umerilor. Umbra pe masă. Sorii mărunți. Gura. Aroma văratică a gurii. Tremurul făpturii cuprinse cu mâinile pe la subsuori. Gura. Aroma. Și toate acestea muiate într-o vrajă ce ar putea să țină loc de lume pierzându-mă astfel și redobândindu-mă, în timp ce îmi place să mă redobândesc, aud prin văzduh, ca un cântec fără cuvinte, metalic, aproape imperceptibil, o muzică pe care n-o pot asemăna cu nimic cunoscut în curgerea vieții, cu nimic păstrat în tainițele

amintirii. Cântecul trece învederat prin văzduh, e ca o sferă de cleștar ce se deplasează în spațiu, sunând.

Și poezia crește fără efort; se rotunjește rămânând totuși deschisă într-un fel. Și iarăși mă mir, căci mi-a căzut în palme ca un rod copt, când nici nu mai speram asemenea cules. Și acum, pe neașteptate, poezia îmi calcă pragul. Mă copleșește simțământul că, odată cu izvorul vieții, am regăsit și izvorul poeziei. Le-am regăsit? Nu. Le-am regăsit. Căci sunt altele decât cele ce mi-au silit cândva ființa să cânte.

Îi spun că aș vrea să-i recit unele versuri.
Și încep, rar:

Cântec sub stele

Cu alesături de aur
timpul curge prin albastru.
Jinduiesc la câte-un astru
răsărit ca o ispită
peste-amurgul meu de-o clipă,
peste basmul în risipă.

Curge timpul prin înalturi,
astru poartă lângă astru,
răzbunându-mă-n albastru.
Visul, aur prins în palme
ca nisipurile-n ape,
ca nisipuri-n ape
Trebuie să-l las, să-mi scape.

„Când le-ai alcătuit?" mă iscodește Ana.
„Aseară, când urcam singur subt stele".

Gânduri și icoane mi se adună în rost. M-am dus în pădure și întâlnii flacăra. Flacăra era o veveriță.

I-am furat numele și ți l-am dăruit ție.

M-am dus pe câmp între lanuri și întâlnii cântecul. Cântecul era o greierușă.

I-am furat numele și ți l-am dăruit ție.

M-am dus lângă râul morilor și întâlnii floarea luminii. Floarea era Mângâierea Apelor.

I-am furat numele și ți l-am dăruit ție.

M-am dus pe marginea râpilor și întâlnii floarea zădărniciei. Floarea era Fumul pământului.

I-am furat numele și ți l-am dăruit ție.

Cântecul greierului de sub vatră, acest nimic de argint, poate fi sufletului o ușurare? Poate! Îi recit poezia intitulată „Greierușa". Ea cere să i-o mai citesc încă o dată. De astă dată cadențez mai rar:

Greu e totul, timpul, pasul.
Grea-i purcederea, popasul.
Grea e pulberea și duhul,
Greu pe umeri chiar văzduhul.
Greul cel mai greu, mai mare,
fi-va capătul de cale.
Să mă-mpace cu sfârșitul
Cântă-n vatră greierușa:
Mai ușoară ca viața
e cenușa, e cenușa.

Greierușa sunt eu?

Privește, Ana, în noul meu rost și în slujba mea. Iată-mă pe drumul amintirilor mult așteptate, în pragul cărora de atâtea ori am murit. Privește, Ana, în urmă! Nu ți se pare că toate drumurile au fost făcute să ducă, unde au dus?

Ziua verde, duh de nuc.
Toate drumuri duc
unde-i raiul vântului,
dragostei, cuvântului.
Toate drumurile duc
către Joia focului,
spre amiaza locului,
unde arde patima,
unde cântă lacrima.

N-aş putea spune că gândul meu frământă exclusiv versul. În centrul cugetului şi al zărilor mele este Ana. De la ea îmi vine tot binele sufletesc. Ana este poezia. Poezia este Ana. Ana este subiectul sau predicatul explicit sau subînţeles, în oricare din propoziţiile subiectului meu.

Mă aplec asupra stihurilor şi citesc:

Să evadăm, din cuviinţă, şi din pravili -
îndeamnă câteodat' din inimă un glas,
şi din caverna sa, cu grai de argint, un greier
îndeamnă zi cu zi, şi ceas de ceas.
Pe deal, într-o podgorie stropită vânăt,
te-aş duce uneori, să ne lovim de soare.
Să ne întâmpine o piersică pe creangă
Ca un păcat de aur, toamna, pe dogoare.
Se-ntâmplă, pentru ochii tăi (ochi de pădure)
să-nchipui uneori o vânătoare-vis.
Într-un noian de frunze roşii, de odihnă,
gândesc să-ţi pun subt cap un iepure ucis.
Chemări de corn, şi goane pe la vaduri,
din ceas de zori şi până-n ceasurile lunii,
ne ispitesc mereu, spre văi, spre culmi, pe unde
asemenea să devenim sălbăticiunii.

Găsesc că versurile au, într-adevăr, ceva din căldura echivocă a zilelor senine de septembrie.

Ana își arată preferințele. Și-i citesc o dată, pe rând, poeziile așa cum prin câte-un detaliu reținut, glasul ei mi le cerea:

„Citește-mi-o pe aceea, în care subt pașii mei pământul se face străveziu ca apa de munte".

Îi citesc poezia.

„Citește-mi-o pe aceea în care mă bănuiești că m-am depărtat de mine însămi, în timp ce tu rămâi ca un fluture de zbor răpus într-un cristal de chihlimbar".

I-o citesc.

„Citeșe-mi-o pe aceea în care absența mea din peisaj o simți ca o rană în spațiu".

I-o citesc.

„Citește-mi-o pe aceea în care polenul din plopii albi ne cade în gură când vorbim".

I-o citesc.

„Citește-mi Cântecul Focului".

Îi citesc Cântecul.

Remarc prin mine însumi că Ana, arătându-și unele preferințe, a început cu poezii din cele mai sublimate ca să ajungă la Cântecul Focului prin care o angajez la jocul mare al pierderii de sine .

Palma Anei e întinsă spre mine ca o palmă deschisă. Pot să-i ghicesc liniile din palmă. Pun un sărut în palma Anei pe linia vieții ce se alege.

Ana se întinde pe spate cu brațele destinse în lături ca să cuprindă parcă toată lumina. După câteva minute, Ana stăruie iarăși, fără a deschide ochii:

Haide, spune-mi poezia.

Dacă dorești, ți-o spun. Se numește „Zodia Cumpenei"

Dreaptă, ziua Cumpenei ne surprinde
Printre roze: în cimitirul, unde
câteodată dragostea însorește
alte pietre.
Calm se-ndrumă spre cumpănire totul.
Zi și noapte trag înjugate vremii

amândouă cu-nțelepciune-ncearcă
pași deopotrivă.
Se măsoară, se cântărește rodul
de argilă, visul și umbra verii,
și povara ce-i amintirea pentru
orice făptură:
Dacă din povești adevăr rămâne
că trăim prin imponderabil cei vii.
poate să mai umble cuvânt că trupul
este-o povară?
Greu e numai sufletul, nu țărâna.
Căci cenușa noastră, iubito, poate
fi pe talgere cântărită cu vreo
câteva roze.

Ne pierdem câtva timp în acestă antichitate, ce pare că s-ar fi întins de la Marea Egee până pe meleagurile noastre ca să ne atingă inimile.

LUCIAN BLAGA
Mitul poetic al Unicornului

Orice simbol își are temeinicia într-un semn. Poezia, în viziunea lui Lucian Blaga, e o sublimare a mitului, care, la rândul său, e revelarea unui mister. Poezia se distilează pe circuitul MISTER-MIT-SIMBOL și se constituie în metafore – „singurul surâs al tragediei noastre" (L. Blaga – Elanul insulei).

Un semn, un cuvânt obsedant, în lirica lui Blaga este unicornul, nume cronicăresc al Inorogului, ales de Dimitrie Cantemir (Istoria ieroglifică – 1705) ca simbol pentru sine în narațiunea alegorică amintită. Lucian Blaga îl descrie: „animal cu copite nedesprinse, având un fantastic corn lung, ce izbucnește drept înainte din mijlocul frunții" (Isvoade – 1972). În același loc, autorul ciclului Ce aude unicornul își continuă desenul cu aprecierea că în literatura medievală era considerat „un simbol al castității și prin derivație apoi și un animal al puterii spirituale" (p. 142).

Unicornul sau Inorogul își are mitul său pe care Lucian Blaga îl relatează (după modul de transsubstanțiere în folclorul românesc) în volumul (postum) Despre gândirea magică (1992), ca argument pentru explicarea modului de convertire a misterului în mit („Mitul e încercarea de a revela un mister cu mijloace de imaginație"). Iată mitul unicornului – animalul fantastic, asemeni cerbului cu nestemate din poveste: „Pe vremea când Noe primise porunca să-și clădească arca și să ia câte o pereche din toate viețuitoarele, care nu trăiesc în apă, inorogul era și el o ființă aievea. Noe a chemat viețuitoarele potrivit poruncii, singur inorogul s-a opus, spunând că el se va mântui înotând. Când potopul și-a revărsat apele, inorogul se ținu lesne deasupra, dar s-au agățat de el peste valuri viețuitoarele „osândite prăpădului,

și astfel, sub povară, se îneacă și el". Încheie Blaga povestea: „În acest chip și pentru trufia sa, inorogul a pierit, fără a lăsa urmași, și dispăru pentru totdeauna de pe fața pământului" (Op. cit., p.7). Întâmplarea inorogului îndeplinește condițiile mitului, chiar după definiția dată acestuia de Mircea Eliade. Cu vremea, pe lângă simbolul trufiei, inorogul va căpăta alte conotații, pe care însuși Blaga le precizează: puritate, spiritualitate, amestec de spirit și animalitate.

Într-un aforism din Elanul insulei (1977), Lucian Blaga își asumă inorogul (unicornul) ca un substitut: „Dimitrie Cantemir și-a ales ca simbol al ființei sale inorogul. Cu mai multă îndreptățire cred că mi l-aș putea alege eu" (p.194). (Menționez că la R.M. Rilke – față de care Lucian Blaga și-a exprimat afinitatea – unicornul simboliza aspirația spre existență ideală, spre irealitate, spre absolut).

În poezia blagiană, numele animalului fabulos apare în șapte poeme, precum și în titlul unui ciclu Ce aude unicornul (46 de poezii scrise după anul 1957).

Blaga îl consideră ca un simbol al poetului, năzuind tragic și neputincios către revelarea miraculoasă a lunii.

În poeme ca Septemvrie, Unicorn și ocean, Drum de toamnă, Îndemn de poveste, Ulciorul animalul biblic e o prezență simbolică, motiv de meditație și prilej de metaforizare. Fie că are virtuți miraculoase, fie că este mesager al dragostei, fie că este inorogul ce sapă mormântul cu copita, unicornul are încărcătura mitică generatoare de spirit creator. E splendidă metafora legendară a boabelor de chihlimbar – considerate lacrimi căzute din geană de pădure la moartea celui din urmă „alb unicorn":

„Mai apoi câteodată păstrez în ulcior
și-un lucru mai scump și mai rar:
grămada de boabe de chihlimbar,
lacrimi pe cari o pădure le-a plâns
când ultimul alb unicorn s-a stâns"

În ciclul poetic Ce aude unicornul, poetul se consideră un

înstrăinat de mituri, recuperând prin auz câteva elemente ale sacralității lirice. Asemeni unicornului, aude zumzetul veștilor (prin lumea poveștilor), plânsetul țărilor (prin murmurul mărilor), cântecul Evelor (prin lumea aievelor), glasul nimicului (prin vântul timpului), precum și bocetul omului (prin zvonul eonului).

Altădată, substituindu-se cerbului cu stea în frunte (o imagine deviată a inorogului) încearcă să prindă murmurul focului, ca astfel să audă „erele și sferele" (timpul și spațiul).

Ascultând, aude cântecul de privighetori („Dacă ar ști că Steaua Polară și Orionul n-o aud, privighetoarea n-ar cânta"), susurul Izvoarelor din Lancrăm părând un fir tors de Parce, precum și sunetul muntărițelor cântând din tulnic („tăiat, în vis, din corn de inorog").

Când Orfeu – cel ce vine din lumea de poveste și mit a inorogului – tace, poetul suportă condiția tragică a necuvântului:

„Mă-nduplecă și cântul
dar inima mi-e grea,
ca piatra, ca pământul,
că nu aud cuvântul".

(Ermetism)

Mitul legendar al animalului biblic, înotând orgolios peste imensitatea apelor cu credința că domină (sau schimbă) un destin, se identică cu mitul Poetului având trufia îmblânzirii cuvintelor în acte de creație, dar constatând tragic că neastâmpărul metaforelor determină noi și imprevizibile rostiri. Idealul poetic e un orgoliu princiar care determină scufundarea tragică în imensitatea oceanică a semantizării cuvintelor:

„Chiar și atunci când scriu stihuri originale
nu fac decât să tălmăcesc..."

(*Stihuitorul*)

Lirismul re-creează lumea miturilor dintr-o nostalgie după increat, starea sacră prin excelență, conotată de somn, tăcere, nimic și mister. Unicornul este simbolul poetic al acelei atracții neptunice pe care Vasile Băncilă a intuit-o la Lucian Blaga într-o plimbare cu barca peste imensitatea apelor (1936): „am mers

așa multe ore în șir, crezând că mergem de la începutul lumii și că vom merge până la sfârșitul ei sau, mai bine zis, în eternitate. A spune că tăceam, e a spune puțin. De fapt amuțisem. Iar Blaga era mai mult ca oricând în elementul lui: o statuie de metafizică frământată cu simboluri hinduse" (s.n.).

Poetul e unicornul scufundându-se sub greutatea sufletelor agățate în corola de frumuseți lirice.

1995

Zarişteo lui Blaga

De atâta vreme, depăn gânduri despre Blaga și înțeleg atât de puțin din creația sa! Pe măsură ce adâncimea cugetării devine sinuoasă, am senzația multiplicării acesteia. Poetul se aseamănă cu o cometă pe care noapte de noapte o așteptăm să răsară spre a-i admira podoaba de lumină. Când o privim, rămânem speriați de apariția-i miraculoasă, de zborul ei rătăcitor și fără țintă. Dramaturgul este exploratorul tenace al sufletului răvășit de patimi inexplicabile. Filosoful înoată orgolios și singuratic într-un vast ocean, folosindu-se pentru salvare, de instrumente inventate. Romancierul alunecă spre cântecul vârstelor cu nădejdea că viața nu i-a fost decât un sărbătoresc incident divin.

Lucian Blaga este o prolifică personalitate a spiritualității române; ceea ce a făcut e consecința crezului său că MATRICEA STILISTICĂ și SPAȚIUL MIORITIC sunt concepte ce veghează protector la conturarea omului ca „ființă istorică". De la Aristotel știm că omul e un animal politic, dar Blaga leagă omul de capacitatea lui de a metaforiza.

Deschizând Trilogia culturii la eseul filosofic Orizont și stil, lectorul își poate lămuri conceptul de MATRICE STILISTICĂ („mănunchi de categorii, care se imprimă, din inconștient, tuturor creațiilor umane, și chiar și vieții..."). Conștiința, ar zice Blaga, este dependentă de o serie de factori care-și pun amprenta asupra spiritului ei creator. Cine determină o anumită matrice stilistică? Cum se exprimă ea la nivelul individului creator? Răsfoim aceeași Trilogie și aflăm că SPAȚIUL MIORITIC „a pătruns ca o aromă toată înțelepciunea de viață poporului". Peisajul influențează efectele sufletești, iar profilul spiritual al unui popor va fi fundamental dependent de un anumit spațiu geografic formator. La români, plaiul cu „drum suind și

coborând, și iarăși suind și iarăși coborând, ca sub îndemnul și-n ritmul unei eterne și cosmice doine" a inspirat românilor o anumită „constituție sufletească". Aceasta se exprimă prin doină, rezonanță „a unui suflet care suie și coboară, pe un plan ondulat și indefinit, tot mai departe, iarăși și iarăși...".

Orizonul spațial astfel descris a imprimat sufletului românesc un destin „ce-și are suișul și coborâșul, înălțările și cufundările de nivel, în ritm repetat, monoton și fără sfârșit". Matricea noastră stilistică s-a conturat pe și din spațiul mioritic. Toate popoarele (colectivitățile) au o matrice, iar a noastră este mioritică (ondulatorie).

Dar a lui Blaga? Citind rândurile de mai jos, reproduse din Hronic... (o fermecătoare carte despre lumea mirajelor) vom înțelege de ce Lancrămul (satul de obârșie) i-a fost oază de primenire sufletească, nostalgic spațiu ademenitor: „Zarea mea spre răsărit era cuprinsă de Coastă, cu viile și cu râpele roșii, niște formațiuni geologice bizare ca o arhitectură de poveste sau ca o așezare de temple egiptene, ca columne de cremene și foc. Mai departe, pe râu în sus, către miazăzi, se profilau Munții albaștri iar pe râu în jos spre miazănoapte – alți Munți: Munții Apuseni, în depărtarea cărora deslușeam îndeosebi două vârfuri. Două vârfuri: unul, boltit, altul ascuțit. N-am aflat niciodată numele acestor zeități ce mi-au străjuit copilăria... Mama îmi spunea însă că în Munții Apuseni ar mai fi o țară: Țara Vâlvelor. Și că între aceste Vâlve se stârnesc câteodată bătălii după chipul și asemănarea furtunilor. Fulgerele mute, fulgerele ce lucesc uneori zarea Nordului neurmate de nici un tunet, ar fi săgețile de foc ale Vâlvelor! Din tonul în care Mama îmi vorbea despre aceste lucruri, simțeam însă că Munții Apuseni puteau totuși să fie o margine, marginea lumii, și că dincolo de ei nu mai este decât povestea".

Acum Lucian Blaga „e mut ca o lebădă", iar la centenar auzim doar murmure de doină mioritică.

E anul în care mai avem dreptul să blagianizăm.

1995

Lucian Blaga: semne şi conotaţii

(Eseu premiat de revista ARCA cu prilejul Centenarului naşterii lui Lucian Blaga)

Repere

Convertirea sentimentului misterului cosmic în mit poetic, capacitatea de metamorfozare a simbolurilor, încărcarea cumpănită cu semnificaţii magice a gesturilor ritualice, precum şi oscilaţia, prolifică liric, între sacru şi profan (dionisiac şi apolinic) sunt însuşirile fundamentale ale poeticii lui Lucian Blaga. Având aproape 3000 unităţi de titlu, peste 500 de lirice, 10 drame, proză memorialistă (*Hronicul şi cântecul vârstelor* şi *Luntrea lui Caron*), 26 de volume filosofice, alte 10 volume cu aforisme şi eseuri, traducând pe Faust de Goethe şi alţi câţiva poeţi al literaturii universale[1], scriitorul Lucian Blaga a dat o creaţie de excepţie, care-l recomandă o personalitate complexă a spiritualităţii naţionale.

Activitatea diplomatică în diferite capitale europene (1926-1939) i-a înlesnit o amplă deschidere informaţională spre mişcarea de idei a timpului, prin cunoaşterea şi implicarea în viaţa artistică şi filosofică a spiritualităţii culturale apusene. Şi-a conceput un sistem filosofic temeinic motivat de vocaţia „mioritică" a românilor şi aspiraţia funciară a omului spre transcedenţă. A fixat gândirea într-o structură de concepte metafizice originale, cum ar fi Marele Anonim, Cenzura transcedentă, Cunoaşterea luciferică, Minus-cunoaştere, Spaţiu mioritic, fanic, criptic şi multe altele[2].

În 1939, se stabileşte la Cluj ca profesor universitar pe catedra de „Filosofia culturii", dominând – ca personalitate culturală -

viața spirituală clujeană și națională. Mai apoi, refuzând să-și recuze o parte a creației lirice dar mai ales filosofice, i se retrag titlurile de academician și profesor, ajungând într-o bibliotecă, unde „ascuns" în „bârlogul lui Faust" va traduce drama celebră a lui Goethe și alte texte din literatura universală. În 9 mai 1961 – aceeași zi în care s-a născut cu 66 de ani în urmă – va fi înmormântat lângă biserica din Lancrăm (Alba), aproape de tata, preotul Isodor, și de bunicul său, preotul Simion. S-a retras „la obârșie, la izvor", în eternitatea satului, după ce a sporit „corola de minuni a lumii" cu cantilene patetice, cu lirica despre „marea trecere" și „nebănuitele trepte", cu o configurație lirică, dramatică și filosofică tâlcuitoare și încărcată de mituri ispititoare. Privirea sa scormonitoare, sufletul flămând de metafore, mintea fascinantă de frumusețea zborului filosofic au generat o creație faustică, lumească și transcendentă, sacră și profundă, demonică și divină, senină și tragică, românească și universală, misterioasă și mitică, paradisiacă și „bolnavă", diafană ca un cântec și arzătoare ca o tăcere.

Mister, semn și mit

Discursul poetic exprimă perceperea fictivă a realității – ca formă de distanțare hermeneutică – și re-crearea de universuri lirice – intuite, dorite, închipuite.

Având o viziune filosofică, poetul Lucian Blaga și-a conceput universul liric pornind de la alaiul de sugestii și semnificații generate de Mister ca simbolul unei realități necunoscute, marcate de semne criptice și tăceri tăinuitoare. Fără a fi corelat cu celălalt tărâm – spațiu de naivitate folclorică – , misterul este o formă de tulburare a omului, descumpănit în fața iraționalului, prezent „în flori, în ochi, pe buze ori morminte", cum spunea Poetul în prima sa poezie reprezentativă (*Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*). „Ființa istorică", adică omul conștient de situația sa ontologică în raport cu imperiul necunoscutului încearcă să reveleze (concept blagian indicând o formă de adâncire cognitivă – în mister) prin plăsmuiri creatoare de cultură: „cultura omului este rezultatul revelării metaforice a orizontului misterului spe-

cific modului existențial uman"[3].

Noțiunea de mister, ne-o spune însuși Lucian Blaga, cuprinde în sine „refugiul spaimei și a neputinței de a înțelege ceva"[4], fiind „țăruș de argint, centrul bătut în pajiștea existenței" și ca „în orice metafizică un cuvânt care figurează cu majusculă"[5]. În ceea ce ne privește, nu vom insista asupra misterului ca articulație a existenței și nici asupra sensului său gnoseologic, ci îl vom considera un motiv de fascinație confesivă și plăsmuiri poetice. În fața misterului, cuvânt dominant al metafizicii sale, omul se lasă atras de puterea curiozității, iar încercarea de a-l cunoaște se realizează prin revelații și creații: „Metafizica intenționează să fie o revelare și izbutește să fie doar o creație. Poezia aspiră să fie o creație și reușește să fie o revelare. Suprema calitate a metafizicii constă tocmai în aceea că ea reușește mai puțin decât intenționează, iar suprema calitate a poeziei constă în aceea că ea izbutește să fie ceva mai mult decât intenționează[6]. Aforismul de mai sus nuanțează posibilitatea confuziei dintre intențiile filosofului și intențiile poetului, care au aceeași năzuință cognitivă și aspirație existențială, dar mijloacele sunt diferite.

Existența poetului („ex-stare" – în afara stării) se confruntă cu un imens univers de tabuizări, de semne misterioase. Dincolo de semne e tăcere și necuvânt, poetul „e mut ca o lebădă", tăcerea îi „este duhul". Versurile „De ce m-ai trimis în lumină, Mamă, / de ce m-ai trimis?/" cuprind o întrebare tulburătoare, incitantă și ciudată, datorită reproșului nașterii. Ar putea fi o piruetă lirică sau o figurație metaforică, dacă ideea n-ar fi confirmată de alte texte la fel de sugestive: „Și-mi pare așa de rău că n-am rămas/în țara fără nume.../" și altele. Regretul după vreme netrăită și suferința că, născându-se, s-a desprins de increat și totalitate dau lirismului blagian o tonalitate tragică, exprimată printr-o obsesie a stării primordiale și o voință de „despicare cosmică"[7] ca aspirație dialectică de reintegrare în acel nimic originar și agonic. „Poetizarea nerostitului, a nimicului"[8] permite liricului „un dialog plenar cu totalitatea"[9], un dialog surd, în necuvinte, o sugestivă comunicare cu somnul, liniștea, taina, noaptea, întunericul, moartea, tăcerea – bogat

conotate în poezia blagiană. Nepătrunsul increat se constituie acolo de unde cuvântul nu mai poate numi, unde poetul se poate „plimba" printre lucruri fără a le zgândări starea primară. Regretul ivirii în lumină – ca o punere a misterului nașterii sub semnul crizei – va determina o năzuință lirică de recuperare a purității din „cosmosul diafan":

„Unde ești Elohim?
Umblăm tulburați și fără voie,
printre stihiile nopții te iscodim,
sărutăm în pulbere steaua sub călcâie
Și-ntrebăm de tine – Elohim!" (*Ioan se sfâșie în pustie*)

Dorința de reintegrare în absolutul tăcut, în misterul ne-nașterii se exprimă liric prin intermediul mitului (majoritatea liricelor sunt poeme): „Toate miturile vor să fie într-un anume fel revelări ale misterului"[10]. Viziunea lirică a lui Lucian Blaga emană spre „marginea de tăcere a cuvântului"[11], de unde „supraveghează" deopotrivă semnificația nespusului, a necuvântului și a metaforei rostite. Amintirea spațiului infinit, al acelui nimic „ce zăcea în agonie" – având atributele sacrului – determină aspirația spre „ciclul elementelor" primare: focul, cerul, apa și pământul. Acestea sunt semne – încărcate de sensuri și semnificații, sunt rune, însemnele divine puse pe lucruri și făpturi:

„Rune, pretutindeni rune
Cine vă-nseamnă, cine vă pune?
Făpturile toate, știute și neștiute,
poart-o semnătură – cine s-o-nfrunte?"
(*Rune*)

Tălmăcirea semnelor în cuvinte și încifrarea cuvintelor în simboluri (metafore) reprezintă o sublimare imaginară a misterului, adică o plăsmuire de mituri: „mitul e încercarea de a revela un mister cu mijloace de imaginație"[12]

Poezia elementelor

Semnele scriptice fundamentale în poezia lui Lucian Blaga sunt lumina, lacrima, spațiul și pământul, ca simboluri ale elementelor primare empedocliene: focul, apa, aerul,

pământul[13].

Lumina „creată în ziua dintâi" agreează cultul focului cu alaiul să bogat de însușiri și conotații: purificare, căldură, flacără, cenușă, tăciune, spiritualizare, geneză, distrugere, iubire, serafie.

Focul este „hrană aeriană"[14], este „reînnoire"[15], e „beție urcătoare"[16] ce ispitește spiritul spre mai înalt, ce arzând, „să fie sigur că răspândește lumina"[17]. La autorul *Poemelor luminii,* focul – nu doar cel prometeic – conferă iubirii o proiecție cosmică, sub forma luminii spiritualizate:

„tânărul tău trup
de vrăjitoare-mi arde-n brațe
ca-n flăcările unui rug.
Nebun
Ca niște limbi de foc eu brațele-mi întind..."

(*Noi și pământul*)

Iubirea e un act suprem de înflăcărare, de ardere a eu-rilor și de con-topire. Inima, „potir de lotus" în care a căzut „o lacrimă ca lumina" din ochii primului om metafizic, și sufletul, „aprins de valuri de lumină", năzuiesc, prin ardere supremă, spre integrare cosmică. Iubirea – atribut și sinonim al focului – e o flacără spirituală, căci „focul are funcția de a purta tot ce aprinde de la o stare ordinară către stări superioare"[18]. Grație luminii și căldurii flăcării, sufletele „aprinse" își pierd contururile, năzuind spre identificare cu vârtejul cosmic al stelelor („candele cerești"):

„O, stelelor
nici voi în drumul vostru n-aveți nici o țintă
dar poate tocmai de aceea
cuceriți nemărginirea"

(*Stelelor*)

Focul simbolizează – și la Lucian Blaga – (pe lângă iubirea spiritualizată), distrugere, decădere în profan, conotată de fum, cenușă, scrum, lumină rece. Ca element genetic primordial, focul „strălucește în paradis. El arde în infern. El este plăcere și tortură."[19] Lumina fierbinte a iubirii capătă accente elegiace în volumele *Pașii profetului, În marea trecere, Laudă somnului*

și *La cumpăna apelor.* Universul se află în pragul apocaliptic, văzduhul e fără flacără și jar. „Cenușa îngerilor arși în ceruri" cad „fulguind pe umeri și pe case" *(Anno domini).* Fără foc, paradisul e în destrămare, pe pământ e delir și haos, timpul „abia se târăște", arhanghelii se contaminează în tragismul condiției umane. Singurele versuri luminoase sunt împrăștiate de soarele iberic – metamorfozat în „bulgăre de foc" (s.n.) -, la lumina căruia își întemeiază speranța regăsirii cântecului iubirii și muzicalității primare.

Începând cu volumul *Nebănuitele trepte* (1943), euforia focului se exprimă într-o „supremă ardere" care e „un triumf al creației, o simfonie a luminii", „un ritual purificator", „o lamurire (de la lamură – creangă aurită, sacralizată – n.n.) în văpaia universală"[20].

Simbolistica focului se contrage în năzuințe de anamneză spre începuturile ființării, spre ispita re-facerii miturilor solare – act creator inclus în metafora „floarea mea de foc în mâini". Prin căldură și lumină (solară și stelară), focul întreține nostalgia increatului, stimulând inspirația (în „zbor frânt") spre sacralitatea pre-existenței, a liniștii, tainei și misterului:

„Ce greu e pentru noi
Osânda de-a sta-n lumină"
(*Glas în paradis*)

Focul fără flacără – exprimat prin iubirea umană – conotează în lumea vegetală sub forma polenului fecunditor pe care florile „ca un jar îl îndură":

„Focul căzut în potire
Ca un jar îl îndură
toate florile, în dulci suferinți"
(*Bunăvestire peste floarea mărului*)

Metafora „jarului-polen" confirmă:

„Grijește tu să nu se stingă secretul micului incendiu
ascuns în inima brândușei de toamnă".
(*Cântecul pentru fata necunoscută din poartă*)

Chiar și germinația semințel e un miracol divin exprimat prin

„supreme puteri":

„Mi-ai ghicit încântarea ce mă cuprinde în fața
puterilor, în ipostază de boabe,
în fața măruntților zei...
Am văzut nu o dată sămânța mirabilă
ce-nchide în mine supreme puteri".

(*Mirabila sămânță*)

Ca element primar, alături de cer, apă și pământ, focul se raportează la duhul nenăscut și nepieritor, care altoiește ființa dându-i lumină și căldură, putere sacră și nostalgii mitice.

Apa – alt arheu al lumii – reprezintă fluidul vital, regenerator și mesager al purității. În poezia blagiană, apa va fi conotată prin sânge și lacrimi, simboluri cu atribuții sporite ale inserției sacrului în lumea profană. Prin metaforizarea sângelui și a lacrimii, poetul manifestă nostalgia recuceririi purității – așa cum se exprimă în exemplaritatea primordială a universului. Fluxul sanguin e „o mare fără pământ" (*Începuturi*), aspirând la retragerea „înapoi în părinți". Inima – simbol corelat al sângelui – e „păstrătoare de foc, de „lacrimă curată", de sângele scurs șiroaie din trupul lui Iisus:

„O inimă
nebună, când se zbate-n joc sălbatic,
atunci,
atunci îmi pare că din lutul ei
a fost făcut pe vremuri vasul
în care Prometeu a coborât din cer
aprinsul jar...
/îmi pare/ că lutul ei a fost odată un potir de lotus
în care a căzut o lacrimă curată ca lumina...
/îmi pare/ că ea e lutu-n care-odinioară pe Golgota
S-a scurs șiroaie sângele din trupul lui Iisus".

(*Inima*)

„Câmpul semantic al sângelui, s-a sesizat[21], are conotații diferite în funcție de maturizarea expresiei poetice". La început lexemul conota „violența" și „tradiția", ca apoi să devină estem simbolizând arhetipalul sau așa-numitele „categorii abisale".

Foarte prolifică pare corelația dintre termenii „sânge", respectiv, „lumină" cu contextul „poveștii și al cântecului"[22].

„Lacrimile" sunt giulgiul de împăienjenire a ochilor cu care „Milostivul" l-a dăruit pe primul om spre a pierde amintirea „terorizant de dulce" a paradisului pierdut. Lacrimile împiedică afirmarea „aducerii aminte", iar sângele îndeamnă la recuperarea unor amintiri vechi din vremi „fără duminecă și fără de-nceputuri".

„O amintire grea apasă. Ce din alte ere
Spre care sângele și astăzi mult se cere"
(*Viziune geologică*)

De o delectabilă bogăție afectivă este metafora Lancrămului „sat de lacrimă fără leac" (9 Mai 1895), precum și a soarelui ca semn de nostalgie divină:

„Soarele, lacrima Domnului
Cade în mările somnului".
(*Asfințit marin*)

Lacrima nu simbolizează suferința, ci bucuria cumpănită, etiologia ei fiind corelată cu nașterea poeziei, cu bucuria purității și a mistuirii creatoare, mai ales când lacrima crește sub geana pământului sub formă de rouă:

„Ușor nu e nici cântecul. Zi
și noapte – nimic nu-i ușor pe pământ:
Căci roua e sudoarea privighetorilor
Ce s-au ostenit toată noaptea cântând".
(*Catren*)

Dacă sângele e simbolul apei vieții, lacrima e metaforă a regretului după lumea paradisului, alegorizată într-o stea ce înflorește într-un picur de geană:

„Și tânjind să-mi scape clipa când o stea
Sare, ca spre-o altă lume, să se stângă
Și să-nvie-n picurul din geana mea".
(*Lângă vatră*)

George Gană[23] pomenește de „atracția neptunică" din poezia lui Lucian Blaga, văzând marea ca „metaforă a infinitului"[24]. Cu

excepția ciclului lusitan – în care viziunea este contemplativă – apa – prin izvor, lacrimă, fântână, sânge, rouă – exprimă puritatea din „patria mumelor”:

„Trăim ca să cuprindem totul
și să ne pierdem într-o zi.
Un Dumnezeu adânc, albastru
e mare-n care vom pieri”
(*Caravela*)

Tărâm al misterelor, marea se conturează într-o ipostază poetică frecventă, sugerând beatitudinea liricului (ca leac de suferință) în prezența unei taine deschise, pe care cântărețul o sporește:

„Trăim subt greu văzduhului
ca pe-un fund adânc de mare
Nici o suferință nu-i așa de mare
să nu se preschimbe în cântare”
(*Catren*)

Aerul este elementul primar mediator „între foc și apă” și semnifică „emanația sufletului spiritului”[25], fiind investit liric în motivul vântului. Vântul e cer înviat, amestecat printre flăcări și ape, dându-le configurații imprevizibile și misterioase. Vântul pare un serafim, investit cu puterea de a mișca stelele din ordinea lor divină:

„Vânt le iscă, vânt le duce
Cineva le pune-n cruce
Vânt le-aprinde, vânt le stânge
mi le-aruncă-n gând și-n sânge”.
(*Pleiadă*)

Vântul văzduhului „arde” (*Cântecul spicelor*), este „foc călător” (*Nu crede tu vântului*), răspândindu-și „cântarea” și puterea fecunditoare. Pentru floarea mărului – în acea splendidă bunăvestire pentru rod –, vântul e arhanghel ce împrăștie focul

cuprins în polenul cald căzut pe staminele îndrăgostite:

„Cine-l aduce, caldul, cutremurul? Iată
acesta e văzduhul, nimenea altul. E vântul,
nevăzutul voievod,
fără trup, fără mânii
al acestor săptămâni”

(*Bunăvestire pentru floarea mărului*)

Există „vânt vechi și lung”, vânt „fără somn”, vânt coborâtor din lună, vânt alb ș. a., fiind un simbol pentru gesturi rituale, un martor aerat la constituirea miturilor. Vântul e duhul care înlesnește logosului să se exprime mai departe de centru, până spre margini, răspândind mireasma purității misterelor și mărturisind Centrului frumusețea și bogăția marginii.

Pământul – conotat prin morminte, lut, târnă, piatră, glie și munte, dar și trup, nu reprezintă materia opacă și densă (așa cum există în înțelesul propriu), ci are însușirile celorlalte elemente primare, fiind transparent, infinit, spiritualizat și diafan: „A fost cândva pământul străveziu”.

Pan, zeul naturii, e o vietate mineralizată, iar cultul naturii rămâne o formă de melancolizare: „poetul cade într-un soi de nostalgie de eden”[26], văzând în spațiul terestru o temniță:

„Pământule, dă-mi aripi
săgeată vreau să fiu să spintec
nemărginirea,
să nu mai văd în preajmă decât cer
deasupra cer
și cer sub mine”.

(*Vreau să joc!*)

Înzestrat cu luminișuri spirituale ca oaze de sacralitate, țărâna are puterea magică a botezului și misterul sfințeniei:

„Vino tinere
ia țărâna în pumni
și mi-o presară pe cap în loc de apă și vin.
Botează-mă cu pământ”.

(*Călugărul bătrân îmi șoptește din prag*)

Simbolizat prin amforă și lut, trupul aparține lumii esențelor,

având energii latente asemeni semințelor capabile să germineze, grație Spiritului pământului:

„Din veci mă arde-același gând:
să fii pământ – și totuși să lucești ca stea!”

Pământul păstrează lumina și misterul stelelor, având rezonanță de viață potențială pe care urechea alipită o percepe sub forma bătăii zgomotoase a inimii pământului:

„Ca să-l aud mai bine mi-am lipit
de glii urechea – îndoielnic și supus
și pe sub glii ți-am auzit
a inimii bătaie zgomotoasă.
Pământul răspundea”.

(*Pământul*)

Mătasea gliei se lipește de tălpile fetelor frumoase, pasul iubitei face pământul translucid, umbra lui Dumnezeu e „lamura pământului”, iar țărna păstrează sufletul satului, pur, candid și neprihănit. Poetul exprimă nostalgia perioadei de diafanizare a geologicului din starea sa originară:

„De-atunci Munții stau
grămezi de plumb, grămezi de lut
și cată către zile de-nceput”.

(*Munții și norii)*

• • •

Comentând o manifestare a gândirii orientale, Lucian Blaga apreciază că, „esența lumii și a existenței umane ‘rămâne’ nimicul”, „golul metafizic”[27] receptate ca MISTERE infuzate în conținuturi concrete. De aceea, orice formă individualizată este simptom al derivatului divin, având tendința de re-facere arhetipică a Marelui Mister. Sunt semne ale unei obsesii permanente și adânci, ce neliniștește sufletul creatorului îndemnat faustic la revelarea misterelor și nostalgizat de recuperarea unității primare a acelorași mistere. Bipolaritatea balansului afectiv, determinat de plasarea și instalarea în mister, pune omul în fața cutezanței luciferice (de a vrea să cunoască necunoscutul) și ponderației paradisiace (de a voi să-l tăinuiască).

Oscilaţia amintită generează acte creatoare.

Între cele două atitudini, Lucian Blaga şi-a putut permite să gândească omul ca o „fiinţă care veşnic îşi depăşeşte creaţia, dar niciodată nu-şi depăşeşte condiţia de creator".

Note bibliografice:

1. D.Vatamaniuc, *Lucian Blaga - bibliografie,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977, 753 p.

2. Vezi Lucian Blaga, *Opere,* vol. 8-11, Editura „Minerva", Bucureşti, 1983-1988 (ediţie îngrijită de Dorli Blaga).

3. Eugen Todoran, *Lucian Blaga - mitul poetic,* vol.1, Editura „Facla", Timişoara, 1981, p.106.

4. Lucian Blaga, *Trilogia cunoaşterii,* Fundaţia pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1943, p. 177.

5. Lucian Blaga, *Cenzura transcendentă,* Editura „Humanitas", Bucureşti, 1993, p. 103.

6. Lucian Blaga, *Elanul insulei,* Ed. „Dacia", Cluj, 1977, p.86.

7. Eugen Todoran, *Lucian Blaga, mitul poetic,* vol.II, Ed. „Facla", Timişoara, 1983, p.48.

8. V. Fanache, *Întâlniri,* Ed. „Dacia", Cluj-Napoca, 1976, p. 125.

9. Ibidem, p. 126.

10. Lucian Blaga, *Geneza metaforei şi sensul culturii* în *Trilogia culturii,* Ed. pentru Literatura Universală, Bucureşti, 1969, p.291.

11. Gerard Genette, *Figuri,* Ed. „Univers", Bucureşti, 1978, p. 238.

12. Lucian Blaga, *Despre gândirea magică,* în „Opere filosofice", vol. 10, Ed. „Minerva", Bucureşti, 1987, p. 219.

13. vezi şi Gheorghe Vlăduţescu, *O istorie a ideilor filosofice,* Ed. ştiinţifică, Bucureşti, 1990, p. 37.

14. Gaston Bachelard, *Flacăra unei lumânări,* Ed. „Anastasia", Bucureşti, 1994, p. 9

15. Ibidem, p. 15.

16. Ibidem, p. 48.

17. Ib., ibidem, p. 9.

18. Luc Benoist, *Semne, simboluri şi mituri,* Ed. „Humanitas", Bucureşti, 1995, p.51.

19. Gaston Bachelard, *Psihanaliza focului,* Ed. „Univers", Bucureşti, 1959, p. 7.

20. Simion Mioc, *Anamorfoză şi poetică,* Ed. „Facla", Timişoara, 1988, pp. 103-106.

21. Alexandra Andrieş, *Corola de minuni a lumii,* Ed. „Facla", Timişoara,

1975, pp. 45-50.

22. Ib. ibid. pp. 48-50.

23. George Gană, *Opera literară a lui Lucian Blaga*, Ed. „Minerva", București, 1976, p. 185.

24. Ib. Ibid., p. 183.

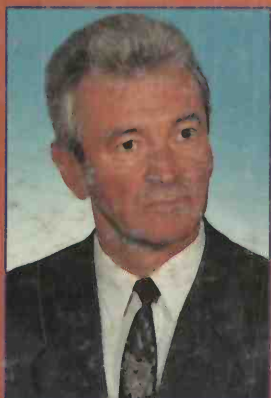
25. Luc Benoist, Op. cit. pp. 71-72.

26. George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ed. „Minerva", București, 1982, p. 879.

27. Lucian Blaga, *Curs de filosofia religiei,* Ed. „Fronte", Alba-Iulia - Paris, 1994, p. 39.

1995

Cuprins

ANTON ILICA–n.1947, Tăgădău, jud.Arad
A publicat: Lucian Blaga-Încercări filosofice(1977)
Metodica limbii române (1998)
Școala Normală din Arad (1998)